

2020. MÁJUS 25/1

SZÍN

KÖZÖSSÉGI MŰVELŐDÉS

A NEMZETI MŰVELŐDÉSI INTÉZET FOLYÓIRATA

Száz települést ért el a Pajtaszínház Program

2020. január 25-én és 26-án immár ötödik alkalommal népesítették be a Nemzeti Színház színpadait a Pajtaszínházi Szemle produkciói. A Nemzeti Művelődési Intézet és a Magyar Teátrumi Társaság együttműködésében megvalósuló, az Emberi Erőforrások Minisztériuma, a Nemzeti Kulturális Alap és a Nemzeti Színház által támogatott program vidám, színes záróeseménye a színjátszócsoportok, a nézők és a programot segítő profi színházcsinálók számára is valódi örömmünnepek szá-

mít. A programban a klasszikus színműtől az abszurd komédián át a regényfeldolgozásig a legkülönbözőbb színpadi műfajok szerepeltek, igazi csemegékkel kényeztetve a több mint kétezer nézőt. Idén először a nemzetköziséget egy tengerentúli színjátszó csoport is képviselte a szemlén a Vancouveri Magyar Színház előadása révén. Az öt esztendő alatt összesen 100 település kapcsolódott be a programba. Fényképösszeállításunk az V. Pajtaszínházi Szemle hangulatába enged betekintést.

A Színjátszók Egervári Grémiuma
Illés Gyula Tüvé-tevők parasztkomédiáját mutatta be.

A Pellérdi Mezőszél Tánc- és Színjátszó Csoport
Schwajda György Himnusz című darabját vitte színre.

A BŐ-ART Színjátszó Csoport
Kszel Attila A sárkányok hallgatnak zenés abszurd álncsésével csalt mosolyt az arcokra.

A Négy évszak szláv népmese átdolgozását
a gádorosi Napsugár Színjátszó Kör előadásában láthatta a közönség.

A Dobozszínház Életjáték címmel bemutatott mozgásszínházát kitörő tapssal jutalmazták a nézők.

A Játikosok Színjátszó Kör mesefeldolgozása
A selyp lányok történetét mesélte el.

TARTALOM

Szín – Közösségi Művelődés

2020. május – 25/1.

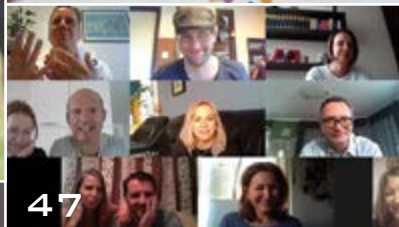
18

74

38

47

77

A közösség marad...	3
A Szín folyóirat negyedévszázada	
Interjú Mátyus Alizzal	4
„Színről színesen”	
Közművelődési szakemberek gondolatai a 25 éves folyóiratról	8

HORIZONT

Települési közösségek	
„Hulló levelekből örökzöld fák”	14
Tamburazene Bátán	17
Zenei hagyományok továbbörökítése öt generáción át	17
Az idősödő társadalom társadalmi idősödésének programja Kecskeméten	20
Családmesék – a pécsvárad Apaceller család	23
Hogyan készült?	
Egy kisváros ifjúsági koncepciójának története	26

HÁLÓZAT

Agóra Veszprém Kulturális Központ	
Kihívások és válaszok	29
Félszáz fős lakosságszám	
A csodateremtés alapja Keléden	33
Határtalanul Nógrád megyében	
Interjú Purgerné Tajti Zsuzsanna nyugdíjas pedagógussal, a település közösségi színterének vezetőjével	36

ONLINE KÖZÖSSÉGEK

A közművelődés helyzete és reakciói a koronavírus-járványra	39
Szoba-swingtől a közösségi örömfőzésig	
Online jó gyakorlatok	46
Az okos lány jöjjön is, meg ne is	
Körkép a Baranya megyei online közösségi aktivitásokról	50
Közösségi körkép koronavírus-járvány idején	
Interjú Liptákné Spisák Beáta művelődésszervezővel, a Szendrői Közművelődési Központ és Könyvtár újráválasztott igazgatójával	53
Képmás – másképp	
Közösség és média szakkör	
a kontakt találkozásoktól a virtuálisig	57
Faluház az online térben	60
„Maradj kapcsolatban Berhida” – Az online programok lehetőségei egy vidéki művelődési házban	64

ÉRTÉK

Harruckern történelmi emlékút	
létrehozása Békéscsabán	68
Európai kultúrtörténelmi értékünk – a kötcsei Kerbájt	71
Mesés Belpátfalva – a közösség mesekönyve	75

NÉPFŐISKOLÁK A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN

Orvos a közösségi művelődésben	
Beszélgetés Széman Péterrel	79
Honismereti vezetés felsőfokon	
Kovács Sándor és Pápai Ferenc közös méltatása	
A Magyar Örökség Díj laudációja	83
Albert Ernő néprajzkutatót díjazták a magyar kultúra napján Háromszéken	85
Albert Ernő méltatása	
Krizsa János Néprajzi Társaság életműdíj	87

MOZAIK – SZAKMAI HÍREK

Díjátadás a magyar kultúra napján

Az Uránia Nemzeti Filmszínház adott otthont január 22-én az Emberi Erőforrások Minisztériuma Kultúráért Felelős Államtitkársága rendezésében megvalósuló díjátadó ünnepségnek és a magyar kultúra napja tiszteletére rendezett gálaműsornak. Az eseményen Fekete Péter, az Emberi Erőforrások Minisztériuma kultúráért felelős államtitkára és dr. Fülöp Péter, az Emberi Erőforrások Minisztériuma művészeti, közművelődési és közgyűjteményi ügyekért felelős helyettes államtitkára Minősített Könyvtár Cím, Könyvtári Minőségi Díj, Minősített Közművelődési Intézmény Cím és Közművelődési Minőség Díj elismeréseket adott át.

Elindult a Déryné Program

Március 9-én elindult a Nemzeti Színház szervezésében megvalósuló Déryné Program, amely a színházi előadásokkal rosszul ellátott kistéleplésekre juttat el színvonalas produkciókat. A Déryné Program

négy alprogramjával széles körben szólítja meg a magyar színházi élet résztvevőit. A programba bekerülni online jelentkezéssel lehet.

Átadták a Hunyor Regionális Népi Kézműves Alkotóházat

A helyi közösség, a barátok és számos szakmai partner jelenlétében adták át a Hunyor Regionális Népi Kézműves Alkotóházat Kiscsöszön, 2020. március 4-én. A fejlesztés hiánypótló volt a régióban, hiszen a népi kultúra ápolásának kiemelkedő színvonalú színtere jött létre, mely teret, lehetőséget ad kézműves képzések, táborok, szakmai kiállítások, rendszeres kézműves közösségi események megvalósítására.

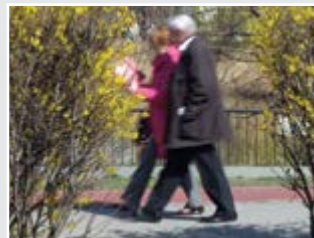
Megalakult a Nemzeti Kulturális Tanács

Orbán Viktor miniszterelnök meghívására 2020. február 19-én megtartotta alakuló ülését a Nemzeti Kulturális Tanács Budapesten, a Karmelita kolostorban. A testületet – melynek tagja a Magyar Művészeti Akadémia elnöke, valamint 17 kultúrstratégiai intézmény vezetője – az Országgyűlés által tavaly decemberben kihirdetett törvény hívta életre. A magyarországi kultúrstratégiai intézmények: a Nemzeti Színház; a Magyar Állami Operaház; a Budapesti Operettszínház; a Nemzeti Artista-Előadó- és Cirkuszművészeti Központ; a Művészetek Palotája; a Honvéd Együttes; a Petőfi Irodalmi Múzeum; a Magyar Nemzeti Múzeum; a Szépművészeti Múzeum; az Országos Széchényi Könyvtár; a Magyar Nemzeti Levéltár; a Magyarságkutató Intézet; a Hagyományok Háza; a Néprajzi Múzeum, a Szabadtéri Néprajzi Múzeum; a Nemzeti Művelődési Intézet, valamint a Nemzeti Filmintézet.

Szeptember 10-ig lehet pályázni az Idősbarát önkormányzat díjra

Szeptember 10-én éjfélig lehet pályázni az Idősbarát önkormányzat díjra, amelynek pénztartalma idén egymillióról másfél millió forintra emelte az Emberi Erőforrások Minisztériuma és a Belügyminisztérium. A 17. alkalommal kiírt pályázatra olyan önkormányzatok jelentkezését várják, amelyek célzott segítséget adnak, és programokat szerveznek időseknek.

Útra kelt a Nemzeti Művelődési Intézet gasztrobusza

A magyar gasztronómia, a helyi hagyományos ízvilág népszerűsítése, a lokális értékek és közösségek újszerű bemutatása hívta életre a Nemzeti Művelődési Intézet gasztrobuszát, amellyel először

Orosházán, az Orosházi Hagyományok, Ízek Versenyén találkozhattak az érdeklődők 2020. február 29-én. A jövőben heti rendszerességgel, a Kossuth Rádió Országjáró című magazinműsorában követhetik a hallgatók a Gasztrobusz útját szombatoként.

A KÖZÖSSÉG MARAD...

Az idei év mindannyiunk számára változásokat hozott. A világvárvány néhány nap alatt átalakította kulturális szokásainkat, gátat vetett a közösségi eseményeknek, digitális mederbe terelte az oktatás és a felnőttképzés minden elemét. Családi események, rokoni, baráti találkozók maradtak el, az ünnepek alatt is négy fal közé szorultak az emberek. Nemcsak fesztiválok, koncertek, színházi előadások hiányával kellett megbarátkozni, átmenetileg megdermedt a klubélet, szakkörök, művészeti csoportok ezrei nélkülözték a rendszeres együttlétet inspiráló alkalmait.

A tavasz a Nemzeti Művelődési Intézet feladatellátásának mindennapjaiba is változásokat hozott: a szervezet Lakiteleken, a Hungarikum Ligetben megépült székházával nemcsak szimbolikus értelemben, hanem mindennapi valóságában is a Kárpát-medence meghatározó értékközpontjának részévé vált.

Az elkészült székház átadására a tervek szerint a kulturális ágazat számos szereplőjét és szervezetét felvonultató programsorozat keretében került volna sor. Mint minden eseményt, így a tervezett áprilisi székházavatást is megghiúsította a koronavírus-járvány, ezért az épület hivatalos átadására későbbi időpontban, 2020. október 3-án, egy Kárpát-medencei tematikus nap keretében kerül sor.

Az elmúlt néhány hónap bebizonyította, hogy a közösségek összetartására még nagyobb szükség – és egyben igény – van, mint a koronavírus-járvány előtt. A munka a legtöbb kulturális intézményben, így a Nemzeti Művelődési Intézetben sem állt le, alkalmazkodtunk a megváltozott lehetőségekhez.

A világot érintő pandémia időszakában különösen fontos, hogy hiteles adatok álljanak rendelkezésre a magyarországi közművelődési intézmények, színterek és a hozzájuk kapcsolódó közösségek tevékenységéről, a közösségek megtartásának innovatív szakmai módszereiről. A Nemzeti Művelődési Intézet először 2020 áprilisában vizsgálta, majd további négy alkalommal kérdezte meg újra a közművelődési intézmények, közösségi színterek szakembereit arról, hogy hogyan reagáltak a koronavírus-járványra, az életbe léptetett prevenciósi intézkedésekre, és milyen stratégiát dolgoztak ki a tevékenység folytatására. Az adatfelvételre minden körben több mint 1500 településről érkezett be online kitöltött adatlap, így Magyarország településeinek közel felét elértük a felméréssel. Az intézmények/szervezetek legnagyobb arányban a személyes kontaktust igénylő közösségi eseményeket, rendezvényeket, fesztiválokat hagyták el a prevenciósi intézkedések hatására, és ennek csak egy részét tudták átmenteni az online térbe. A válaszadók közel fele nem tudta az online tér adta lehetőségeket az eltelt időszakban kiaknázni, akik viszont éltek az online lehetőségekkel, azoknak fele úgy látja, hogy a járvány lecsengése utáni időszakban is megőrzik ezeket a tevékenységeket. Az időszakban új típusú vagy megerősödő feladatként jelent meg a válaszadók felénél a szociális jellegű feladat, vagy a prevencióban való közreműködés, de a szakmai feladatok közül a munkatársak online továbbképzésére, kompetenciafejlesztésére is több időt tud fordítani a válaszadók közel 40%-a. A rendhagyó időszak révén több intézmény vállalkozik a minősített közművelődési cím pályázaton történő elindulásra, ami a szakma minőségbiztosítását fejleszti.

A kialakult helyzet miatt a Szín – Közösségi Művelődés folyóirat huszonötödik évfolyamának indító lapszáma – a pandémia előtti tervekhez képest – új tematika mentén készült el. A most megjelenő folyóiratban a két és fél évtizedes jubileumhoz kapcsolódva interjúkat és szakmai üdvözlőket is olvashatnak, tartalmának nagy része azonban a pandémiás helyzetre reflektál. Az említett felmérésre építve megyei igazgatóságaink segítségével az ország számos pontjáról hozunk példát arra, hogy milyen szakmai módszerekkel és kezdeményezésekkel aktivizálták a közművelődési szakemberek a helyi közösségeket a veszélyhelyzet idején.

Mostani lapszámunk online közösségeket bemutató rovatában többek között megtudhatják, mi az a szoba-swing, hogyan maradtak kapcsolatban a berhidaiak, olvashatnak közösségi örömfőzészről, rendhagyó költészet napi online eseményekről, faluházak és közösségi színterek kreatív kezdeményezéseiről.

A #maradjotthon szlogent sokszor hallottuk, de mint a folyóirat cikkeiben is olvashatják, néhány új jelmondat is terjed az online térben: #maradjaktív #maradjkapcsolatban #maradjközösségben! Kreatív energiáink és mentális egészségünk megőrzése érdekében erre buzdítok minden kedves olvasót!

Závogyán Magdolna

A Szín folyóirat negyedévszázada

Interjú Mátyus Alizzal

A folyóiratról, mely először csak a Szín és később a Szín – Közösségi Művelődés névre hallgatott, Mátyus Alizzal, annak alapító főszerkesztőjével készült a beszélgetés. Köszönet neki, hogy máig dolgozik benne, és hogy máig figyelemmel kísérite-kíséri a lapot.

H. K.: *Huszonöt éves a folyóirat. Nem tudok még egy olyan szakmánkat érintő folyóiratról, amelyik ennyi időt megélt volna. Fél évszázadot.*

M. A.: Az, hogy az intézetnek legyen folyóirata, 1996-ban az intézet akkori igazgatójának az elképzelése volt. A címet is ő javasolta, és felajánlotta, hogy legyen a főszerkesztője. Kapva kaptam a lehetőségen, ez látszott a legjobb megoldásnak munkakörként az akkor nyolcéves fiam mellett, és azért is, mert a Waldorf iskolák Nevelésművészet folyóiratának szerkesztésénél megéreztem magamban azt a hajlamot, hogy egy folyóiratot kézben tartsak, és az is ösztönzött, hogy azonnal volt róla elképzelésem, hogyan álljak neki. Azok közé az emberek közé tartozom, akiknek éppen valami mindig nagyon fontos. Abban az időben – Izinger Anna, akkor már

a külügyben szolgálatot teljesítő volt kolléganőmmel és barátnőmmel való nagybeszélgetéseinkben – állandó témánk volt az első generációs értelmiség. Mindketten társadalmilag érvényesnek tudtuk azt az állításunkat, hogy az első generációs értelmiség olyan érvénnyel képes életét leélni, ami nem jellem semmilyen más, megkülönböztethető, behatárolható kis társadalmi egységet. Ezzel meg is volt számomra a lap megindulásának érvényessége, mert soha nem a megjelenést tartottam elsődlegesnek, hanem a megszólalni tudást. Máig szeretem az első lapszámot. És rögtön élve a lehetőséggel, még az 1996-os év végén elkészült egy fehér folyóirat, rajta a felírások feketeivel és pirossal. Ez meg a múlt századelőnek a könyvborítói iránti erős vonzódásomnak következménye. Szeretem azokat a szecessziós borítókat, amin ezek a színek jelennek meg. A könyveken, a borító lapszélein rendszerint piros színű szecessziós mintázat fut körbe. Nagyon szépek. Mindig csodálkozom, hogy ez a borító azóta nem jött még divatba. Nem folyóiratra valóan, hanem könyvborítónak. Egy jó szemű képzőművész remek borítókat tudna csinálni ezekkel a színekkel. Ha én kiadó lennék, él-

nék ezzel a lehetőséggel. Apám is vonzódott ugyanezekhez a színekhez, a 60-as években a pápai pedagógus színjátszóknak rendezett darabjainak plakátjai ezek miatt a színek miatt és a betűk egyszerűsége miatt gyönyörűek. Majd apámat a későbbiekben igyekszem nem emlegetni, de mert nagycsü-törtök óta Pápan töltöm visszavonultságban az időmet (ahogy már március 15. óta ugyanígy tettem, csak akkor még zuglói lakásban), és apa-könyvemem dolgozom *Pápa! Pápa! Pápa!* címmel, aminek részei már 2013 óta készülnek, de most a könyv megíródik, mert elérkezett az év, és alcímében ott lesz a *Mátyus Ferenc születésének 100. évfordulójára*, egyrészt mesélős kedvemben vagyok, mert apa-

könyvet írni úgy jó, másrészt pedig hiába nem azt írom éppen, az agyam mindig azon jár. Most nekem éppen ez a nagyon fontos. Ha meg tudom valósítani, szeretném könyvem borítóját apám említett plakátjaira emlékeztetőnek. És akkor pápai könyvem bemutatójára elviszem az inspiráló plakátokat is, őrzöm őket. Visszatérve kérdésedhez az intézeti folyóirat 25 évéről és időtartama hosszáról: egy folyóiratot az tart fenn, ha támogatása van, ha érvényessége van, és ha olyan bázis kiszolgálására épül, amelyik exponált helyzetben van a társadalomban. Szerencsés esetben a folyóirat fenntartja magát az egyik komponens megléte esetén is, gondolok az anyagi támogatásra. De az utóbbi egy híján tíz évben a szakmánk tudott exponált helyzetbe kerülni, mert olyan társadalmi mozgásoknak ment elébe, olyanokat szolgált ki és olyanokkal számol, amelyeknek a közművelődés, a közösségi művelődés lehet a befolyásolója. Mégpedig a Művelődési Intézet által működtetett hálózata által, ami nem tünetszinten érzékeli a társadalmat, hanem arra vállalkozik, hogy társadalomismeretre, művelődéstörténeti ismeretre alapozva hagyományokra és értékekre építsen, amelyek ennek a szakmának a látóterében vannak, és eszköztárával mozgásba hozhatók.

H. K.: *Miután édesapád is, ha jól tudom, szintén első generációs értelmiségiként, és ha jól emlékszem, életét Pápa művelődésének szolgálatában élte le, talán nem lesz nehéz ezt az interjút elkészítenünk, kiszakítva téged az írásból.*

M. A.: Aki ismer engem, az tudja, hogy emberekre irányultságom a legerősebb. Ezért jó, ha táncba viszel, és kérdezel, mert engem, ha valaki kérdez, valaki kíváncsi rám, ugyanígy, ha pápai diákok általam tudhatnak hatásokhoz jutni, ami által jobb kérdéseket tesznek fel

maguknak, nincs az az írás, ami távol tartana a kontaktushelyzetektől. Ezért is vagyok szívesen Pápán, lépkedek apám nyomdokaiban, örömmel használva személyes eszköztáramat, és hagyom, hogy szeressenek, akik őt is szerették.

H. K.: *A Szín folyóirat címe, úgy tudom, nem csak a fekete, fehér, tehát a színekre utalt, és arra, hogy egy szín kíván lenni azon a palettán, ami megjelenik a folyóiratok világában.*

M. A.: Színeként nekem az egy szintén nagyon tetsző értelmezési lehetőség volt, hogy az lesz a lap, ami a szín, kocsiszín, a vándor színjátszó társulatoknak sok helyütt a játszóhelye volt. *Nyitott, befogadó, értéket közvetítő.* A lap először karcsú volt, nem gondoltam terjedelmet növelni, csak ahogy a gondolatgazdagsága nő. A legvastagabb lapszám akkor készült, már Szín – Közösségi Művelődés korában, amikor Beke Pál a francia tapasztalatait látta érvényesnek megosztani a szakmával: akkor olyan dundi volt a szám, hogy kötési nehézségeink voltak vele. De ő egy új folyóirat bevezetésében is gondolkodott, *Nemzet és művelődés* címmel. Elméleti számvetések jelentek volna meg benne olyan gondolkodókkal, akiknek a társaságát jó lett volna élvezni, de a hozzájuk eljutásnak praktikusabb megoldását adta volna a folyóirat. Még kéziratként próbaszám is készült, de nem adatott rá támogatás. A folyóirat életében a fehér borítós A4-es nagyságot egy divatosabb, kisebb formátum követte, aztán pedig eljutottunk a mai, színes, elsősorban arra törekvő borítóhoz, hogy mindenkinek legyen kedve a kezébe venni, aztán meg, ha hozzászokott már, ha használja, akkor megörüljön a kollégák által készített, vonzó borítóknak. Belső színes oldalai vannak, sok fotóval készül, és részint szakmai kézikönyvnek mondanám, másrészt módszertani pél-

datárnak. Világosan látható belőle a Művelődési Intézet irányultsága, céljai, olvasója kap belőle bőséges motivációt, hogy azonosuljon. Érezhető belőle, mi újság az országban és a magyar lakta területeken abban a vonatkozásban, hogy ki hol tart közösségeivel és azok érdekében. Megtudható, kitől mit érdemes eltanulni. Érdemesnek találnám egy lapbemutató bevezetését az újonnan elkészült számokból, mégpedig azon a konferencián, ahol a Művelődési Intézet megyei irodahálózatának munkatársai együtt vannak. Ennek a haszna – érzékelem a Pápán évek óta szerkesztett Szélesvíz című folyóiratomból – pontosabban igen jól felmérhetően nagy. Már a lapbemutatón orientálódni tudnának a kollégák, mit érdemes belőle olvasniuk, mi inspirálja őket, amitől lendülettel vethetik bele magukat a munkába, illetve mi használható számukra. Ez szintén jó lendületet ad. Aki a lapot szerkeszti, élményszerűen és érdeklődést felkeltve tud beszélni róla, ez elindítaná az erős munkavégzésre beállt kollégákat azoknak az írásoknak a pontos kiválasztásában, amit nehezebb megtenni, e nélkül kézbe véve a folyóiratot. Az újféle folyóirat 2012-től az együttlét élményét és az együttgondolkodás lehetőségét adja a Művelődési Intézetben dolgozó és szellemiségében hozzá tartozó szerzőknek és olvasóknak.

H. K.: *Alapvetően közművelődési folyóirat a Szín – Közösségi Művelődés, de sokkal több is annál. A kezdetektől jellemző ez a kitekintés?*

M. A.: A kitekintés a lap nyitottságából következik, és abból, hogy mindig jó, ha egy szakma érzékeli a körülötte levő szakmák innovatív területeit, hagyja, hogy azok inspirálóan hassanak rá, illetve ezekből a tudásokból meg tudja állapítani, hogy hol kell, hogy ma-

gára erősen számítson, mert bizonyos területek a művelődés területén is mindig inkább háttérbe vagy előtérbe kerülnek. Ezekhez a tájékozódásokhoz jó, ha a horizont minél szélesebb. És jó, ha a szerkesztő több szakma iránt is figyelmes, az sem árt, ha megvan a más szakmánkon belüli ismeretségi köre. Az intézeti folyóiratban megjelenő tényleges kitekintés fordítottan arányos az intézeti munka intenzitásával. Az intézet azon időszakában, amikor kevésbé tudott innovatív lenni, vagy kevésbé volt koncepciózus, akkor a kitekintést annyira szélesre nyithattam, hogy bőségesen megszólaltathattam ismerőseimet, akiknek a szemléletét, szellemét élveztem magam is, akik által mindig szívesen töltöttem. Amikor az intézet tágra nyitja tevékenységi területét és hatékonyan működik, akkor kevesebb vagy egyáltalán nincs az ilyenre hely a lapban. Ennek megvan a játéka. A lapot szerkesztőnek mindig nagyon képből kell lenni az intézettel, minden vonatkozásában.

H. K.: *25 év alatt nagyon sok lapszám jelent meg. Van számodra olyan, ami valamiért nagyon emlékezetes maradt?*

M. A.: Emlékezetes az a lapszám, ami akkor készült, amikor 2012-ben új vezetőt kapott Závogyán Magdolna személyében az intézet. Készen voltam egy lapszámmal éppen, amikor először ültünk le egymással beszélgetni, és mire felálláshoz készültem, én ajánlottam, hogy csináljak új számot a kész helyett. Örültem neki, hogy nem túl hosszú beszélgetési időnk alatt éreztem a terveit, az irányokat, amikben el akar indulni, a hihetetlen végiggondoltságot és az energiát, amivel dolgozik. És az ilyenek rám ugyanúgy hatnak, mint apámra hatottak: olyanokkal szerettem együtt dolgozni, akiknek fontos az, amit csinálnak, és akkor tudta magából is kihozni a legtöb-

bet, ami szintén fontos volt neki, és nekem is az.

H. K.: *Az elmúlt évtizedekben rengeteget jártad az országot. Ilyenkor lelkileg töltődsz az íráshoz, vagy minden utazás egyben témakeresés is? Jegyzetelsz, vagy csak figyelsz?*

M. A.: Érdekes, hogy nagy országjárónak érzékel engem. Ha csak egy-egy beszélgetést elkészíteni a lapnak mentem valahova, még, ha óhatatlanul tájékozódtam kicsit a településen is, azt én nem számítom országjárásnak. Nem utaztam sokat életem során, országon belül sem, külföldön sem. Ha már valahova még egyszer visszatértem, annak már oka kellett legyen, érdekelt, ahhoz a helyhez már valami miatt közöm lett. És vannak helyek, amik viszont fontosak nekem, ott hosszabb időt töltöttem, ilyen volt falukutató időszakomban Pusztafalu, ahol rengeteget tanultam. Talán ezek rögzítéséhez és mások számára is elérhetővé tételéhez írtam három könyvet is róla, más-más műfajokban. Kötődöm is helyekhez, nem sok helyhez, de mert nekem a kötődés a fontos, ez egyben azt is jelenti, hogy ismerem a helyet, megtaláltam benne a helyemet, a dolgomat, viszonyítási pont a számomra, és figyelek a változásaira, visszajelzéseire. Ilyen Pápa, ahol felnőttem, ilyen a kiskunsági tanyám és Zugló is. A három hely egyben olyan társadalomismerettel szolgál, amire mindig is szükségem volt. Szívesebben veszem fel az érzékelhető jeleket emberközben, mint hogy hírekben tájékozódjak. És Pápa, apám nyomdokain járva az utóbbi évek nagy szellemi kalandja, a tanya fiatalkori fizikai erőfeszéseimnek adott teret, amikor a szőlő- és kertművelés foglalt le, de mert életem legnagyobb meg rázkódtatását is ott éltem, amikor egy éjszaka leégett a tanyám, és fiam első éveit is oda kötnek, érzelmileg, az utóbbi pápai évekig, oda kötöttem a legjobban. Tartoznék

magamnak egy tanyakönyvvvel, de kérdés, lesz-e rá idő. Most apakönyvem írom, és másik kettőt már megígértem magamnak, olvasóimnak is készülő apakönyvem elején, ki tudja, kapok-e még időt egy negyedik könyv megírására is. Zuglót a fővárosban belül fiam születése miatt választottam, a belvárosból költöztem Zuglóba. És talán minden anya azt a helyet akarja elhagyni a legkevésbé, ahol a gyereket babakocsiban toltta, játszótérre vitte, és kézen fogva is megvoltak a tér tágulásának a lépései a kertnevezetésekkel, tudva, a tavaszi virágok közül hol, mik várhatók, hol vannak barátságos kutyák, még egy olyan is volt, hogy focizni tudtak Bencével a kapu alatti résen. Hozta és kilökte, a fiam visszarúgta. Lexinek hívták. Szerettük. Talán ennyiből is érzékelhető, hogy nem a számok embere vagyok. Hogy jegyzetek-e vagy csak benyomásokat gyűjtök, az azon is múlik, milyen az állapotom. Pontosan meg szoktam érezni, ha sikerül annyira kiérzékenyülnöm, hogy teljes a felvevőképességem. Ilyenkor semmit nem jegyzek le, mert minden megmarad bennem, és sokkal jobban meg tudom formálni írásban, ha arra alkalmas helyzetbe kerülök. Jegyzetelni akkor jegyzetek szívesen, ha valaminek a struktúrája nem világos, ilyenkor szavakat nyilakkal írok, mint ahogy előadásokra is így szoktam felkészülni. Arra Franciaországban jöttem rá, hogy ha valamit lefényképezek, arról nem írok. Különös volt, hogy soha nem volt rá igényem, hogy fényképezőgépem legyen. (Kivétel ebben fiam fotózása kicsi korától, amíg lehetett.) Párizsból mentem dél-Franciaországba egy 600 lelkes faluba Pusztafalu miatt, az is 600 lelkes volt, rábeszéltek, hogy vigyek gépet, adtak is. Ez nem a faluban okozott gondot, mert ott elő se vettem, de dél felé haladva sok mindent megnéztem, fényképeztem, és arról soha, később sem írtam sem-

mit. A két terület kioltja egymást. Ma már szeretek fényképezni, de ennek tudásával teszem. Mindezt, amiket elmondtam, még a lapszerkesztéssel összefüggésbe hoznám. Mert mindezekből látható, hogy természetem szerint az érzékelésemre hagyatkozok, az ismereteim is ott sűrűsödnek, ahol a tevékenységeimhez kellőek. Ez a lappal való munkámban úgy hat, hogy minden lapszámnál, legyen az a Szín vagy a pápai Szélesvíz folyóirat, kell, hogy izgasson a gondolati szála, és végül a lapot egységnek érezzem. Én egy folyóiratszámommal is úgy vagyok, mint egy könyvvel, egyszer csak elégedett vagyok vele, és akkor van kész. Addig folyton dolgozom rajta. Az írásokon, a szerkezeten, keresek még bele valamit, és ha az fontossá teszi magát, az egész lapot átszerkesztem, hogy jó helyre kerüljenek a hangsúlyok. Ez persze talán nem kellene, hogy így legyen egy szakfolyóirattal, de így van. Felteszem, hogy ezt csak az érzékelné, aki nekiállna és végigolvasná az egészet, de hát minnek. Azt jó belőle olvasni, ami kell valamire, jó valamihez. Talán amikor kész a lap, sok olvasó megtalálja benne azt az egy-két írást, amire nem kell, hogy sajnálja az idejét.

H. K.: *Hol rovatként, hol tematikus lapszámként visszatérő, hogy a Kárpát-medencei magyarság szervezetei, képviselői is írnak a lapba, tudnivaló, hogy sokukkal személyes kapcsolatban állsz. Hogyan kezdődött ez az együttműködés?*

M. A.: A sok ebben az esetben sem jellemző rám. Inkább van egy-egy meghatározó kapcsolat, és akkor Erdélyből ilyen a kolozsvári Szabó Zsolt, akivel egyetem óta ismerjük egymást, és a Művelődés folyóirat volt főszerkesztőjeként lenne mit tanulni tőle, és ha őt ismerem, figyelemmel kísérem a testvéreit, az építészt és a Kritérion-kiadóst, és persze a családjukat, néprajzos édesanyját, családjuk

Kós Károllyal való kapcsolatát, és akkor ez már elég volt számomra az abban a világban való folyamatos eligazodáshoz. Ugyanilyen személy volt Délvidéken Bicskei Zoltán, őt Beke Pálnak köszönhetem, hogy megismertem. Lehetőséget adott rá, hogy Magyarokanizsán keressem fel és készítsék velem a lapnak beszélgetést, és ekkor egymásra hangolódunk, csodás színvonalú dolgai kötődtek művelődési intézményéhez és hozzá. Felvidéken a pápai testvérváros, Ógyalla lett a tájékozódási pontom, örülök az ott kötött barátságoknak. Szóval így. Kevés, de folyamatos figyelem egy-egy határon túli magyar területen. Két éve egy pápai kapcsolat révén a csángókhoz is eljutottam, felfogtam őket. És tavaly a székeleyeket ismertem meg, aki megnézi a tavalyi két utolsó Szín – Közösségi Művelődés számot, láthatja, elég komoly munkámba került.

H. K.: *Megítélése szerint munitiót ad a mindennapi közművelődési munkához a folyóirat? Mit tartasz a lap legfőbb üzenetének a szakma felé?*

M. A.: A mindennapi közművelődési munkához a folyóirat nyilván többet ad, mert ez a dolga, mint az intézet online elméleti folyóirata, és ha a legfőbb üzenetét kérdezed, erre most azt tudom mondani, hogy mindent bele, rajtunk a világ szeme.

H. K.: *Szélesvíz folyóirat, Szín Közösségi Művelődés folyóirat, önkéntesség, alapítója vagy a Pápai Népfőiskolának. Hogy bírod? Miből merítesz erőt?*

M. A.: Most jobbak az életemben az arányok, hogy nem csak lapot szerkesztek. Amikor emberekkel vagyok személyes kapcsolatokban, kipihenem a számítógépes óráimat. Az önkéntességem nem plusz munkának számít, hanem feltöltődésnek. Ha nem így lenne, nem csinálnám. Mint ahogy Pápan, az udvaron és a kertben is azért dolgozok szívesen, mert érzem, hogy jót tesz. És amikor ingázom Pápa és Pest között, akkor pedig nem fárasztom magam az utazással, hanem úton vagyok. És úton lenni mindennél jobb. Ezt még az irodalomból is tudjuk.

MÁTYUS ALIZ író, szociológus, szerkesztő. A Pápai Művelődéstörténeti Társaság alelnöke.

B. HEGEDŰS KATALIN magyar-népművelés szakos tanár, felsőfokú kulturális menedzser. Kisebbségi megfigyeléssel 2000-től 2020-ig a Nemzeti Művelődési Intézet munkatársa különböző, kommunikációval kapcsolatos beosztásokban. Jelenleg a Szín – Közösségi Művelődés folyóirat szerkesztője.

„Színről színesen”

Közművelődési szakemberek gondolatai a 25 éves folyóiratról

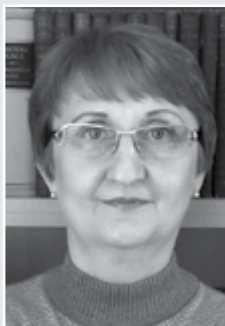

Mert a színélmény, ugye rögzül. A célzott látványról alkotott értékítéletet pedig a közösség pecsétje hitelesíti majd. A hajdani fekete-fehér *Népműveléshez*, vagy a szürke *Közneveléshez* képest üdítően sokszínű ez a mi könnyűlovassági szaklapunk. Főképpen az utóbbi évtizedben. Legnagyobb értéke a példamutató *műhelyek, közösségi kezdeményezések* felmutatása. El is férne olykor egy-egy kudarc történet, már csak a tanulságok levonása, de akár a felmerülő polémia miatt is. Dicséretes gyakorlat a tematikus számok periodikussága (Beke, Kárpát-medencei lapszám, Cselekvő Közösségek). Fontosnak tartom, hogy az elkövetkező tematikus lapszámok esetében is a

fellelhető legkompetensebb szakember kapjon alkalmi szerkesztési lehetőséget. Szívesen látnék egy publicisztikai jellegű, gyors reagálású felületet a *szabad véleménynyilvánítás*, polémia, vita lehetőségére bármely aktuális témában, és egy másikat rovatot, amelyben a Kulturális Szemle dolgozatai és egyéb *stratégiai írások* rövid kivonata kerülne bemutatásra figyelemfelkeltés céljából. Szakmai emancipációnk és jogos önbecsülésünk érdekében is figyelemre méltó és folytatásra érdemes a *társágazatokkal*, közösségekkel való kapcsolattartásunk lapunkban való folyamatos manifesztálódása. Mint ahogy az intézményvezető-főszerkesztő szükség szerinti *szakmai-orientációs megnyilvánulásai* is elengedhetetlenek.

Balázs Károly

népművelő, nyugalmazott főiskolai tanár

Egy szakmai folyóirat nagy erénye, ha az adott szakterület – jelen esetben a közösségi művelődés – valamilyeni szakemberének hiteles, változatos információforrást jelent. Egy pályája elején járó szakembernek csakúgy, mint a több évtizede ezen a területen munkálkodónak. Egy kistélepülés közösségi színterében dolgozónak, egy országos intézmény tudományos munkatársának, a terület gyakorlati és elméleti szereplőinek egyaránt. A különböző háttérű, helyzetű, tapasztalatú szakembereknek, a településükért, közösségükért tenni akaró civileknek, vagy pusztán a téma iránt érdeklődő laikusoknak. Épít az egymástól való tanulás szellemiségére, segíti az új kezdeményezések, tudások, tapasztalatok, megszerzését. Sokszínű, megbízható és mértékadó. Ezt reprezentálja számomra a SZÍN.

Czink Judit

a Tamási Kulturális Központ igazgatója

Örömmel veszem kézbe és adom tovább kollégáimnak és ajánlom a szakembereknek. Szakmai rendezvényeken egy-egy írást elemzésre és alaposabb megismerésre is ajánlok. A Szín megjelenésében és színvilágával vonzza a tekintetet. Szívesen veszik kézbe a nem szakmabeliek is. A tartalma gyorsan és jól áttekinthető. Kifejezetten értéknek tartom a kezdő esszé szerű gondolatokat, amelyek a közművelődés stratégiai elemeit jelenítik meg vonzóan. Távlatos kitekintések és gyakorlati példák megfelelő mértékben, helyes arányban vannak jelen. Új szerzőknek ad lehetőséget publikálásra és közvetlen kapcsolatépítésre. Jól reprezentálja a megyéket. Erénye a lapnak, hogy a gyakorlatra fókuszálva, jól „csempészi be” az elméleti ismereteket egy-egy írásba, amelyek aztán elmélyültebb ismeretszerzésre inspirálják az olvasókart. Örülök a jubileumnak, hisz ez önmagában elismerés a készítői számára.

Gergye Rezső

népművelő (és színimái)

Szeretettel köszöntöm a Szín folyóirat 25 éves születésnapján a valamikori és mostani szerkesztőket! Köszönöm, hogy a népművelő, művelődésszervező, közösségépítő, közösségfejlesztő, kulturális menedzser és még sok néven nevezett szakmánknak első és azóta is egyetlen szakmai lapját az

elmúlt években folyamatosan megjelentette a Nemzeti Művelődési Intézet. Az elmúlt években gyakran vettem a kezembe, és olvastam a Szín folyóiratot. Számomra a legérdekesebbek az Arcképek sorozatban bemutatott kollégák, hiszen olyan embereket ismerhettem meg, akik szakmai munkájukkal nekem is példát mutathatnak. De ugyanígy szívesen olvasom az Értéktár rovatban bemutatott eseményeket, személyeket, hiszen jómagam is 2014-től a Zala Megyei Értéktár bizottság tagja, majd 2019-től a Keszthelyi Értéktár bizottság tagja vagyok. Nagyon fontos feladatot vállal fel a folyóirat azzal is, amikor a Kárpát-medence közösségépítő folyamatait, népfőiskolai kezdeményezéseit mutatja meg nekünk.

A továbbiakban is jó munkát és egészséget kívánok a szerkesztőknek, aktív szerzőknek, akiknek fontos, hogy megmutassák a hivatásukat.

Csengei Ágota

*a Goldmark Károly Művelődési Központ,
Keszthely igazgatója*

Mit jelent nekem a SZÍN? Ha röviden válaszolnék, akkor igényes megjelenésű szakmai sajtót, ahol a kollégák írnak kollégáknak a munkájukról. Ám nekem ennél sokkal többet jelent. Miért? A közösségi művelődés területén bármely munkakörben dolgozó munkatársammal hivatásként éljük

meg a munkát, szívvel-lélekkel próbáljuk boldogabbá tenni a mindennapokat, ismereteket közvetítünk, segítjük az aktív kapcsolódást életkortól, iskolai végzettségtől függetlenül. Sok-sok flow élmény „bölcsoje” a művelődési ház, a közösség és azok a programok, amelyeket szervezünk.

A SZÍN ennek a hivatásnak a szakmai fóruma, ahol megismerhetünk olyan EMBEREKET, akiktől érdemes tanulni, olyan közösségeket, amelyek példaértékűen működnek, olyan jó gyakorlatokat, amelyeket érdemes adaptálni, szóval érdemes olvasni. Mi írjuk magunknak, de szól mindenkinek, akik a közösségi művelődés, az amatőr művészet iránt nyitottak. No és talán a legfontosabb, hogy egy pályakezdő kolléga a SZÍN-t olvasva nemcsak a szakmáról kaphat képet, hanem az ott dolgozó EMBER-t is megismerheti.

Fekete-Dombi Ildikó

*kiállítótérért felelős ügyvezető igazgató
Erkel Ferenc Kulturális Központ és Múzeum Nonprofit Kft.*

Hegedűs Róbert felvétele

25 év nagy idő! Egy emberöltőnek szoktuk nevezni. 30 évnire a rendszerváltozástól, amikor is egy nagyvárosi legenda szerint az első szabadon megválasztott országgyűlés képviselőinek több mint 50 százaléka „népművelő” volt, elmondható, hogy a szakmánk nagy utat tett meg idáig. Kinyílt, mint egy sokszínű virág.

Széles spektrumon nyitott tehát annak érdekében, hogy életben maradjon a gyorsan változó élethelyzetében. Minden egyetemen oktatták, minden helyen más néven illették, s addig-addig „terjeszkedett” a piac és a politika szorításában, hogy a végén lassacskán mind a társadalom, mind a döntéshozók számára értelmezhetetlenné vált. Bizony, kis híján megszűnt létezni, mielőtt – mint ahogy

egy igazi fénix madár – újra feltámadhatott új célokkal, új feladatokkal, új küldetéssel. Mára ez pedig nem más, mint a magyar kulturális közösségeink folyamatos megerősítése. Ezt a folyamatot követte végig a SZÍN. Ha csak ennyit tett volna, már az is megindokolná létét és létének hasznosságát. (Gondoljunk csak bele: a jövő szakembereinek is remek és izgalmas kutatási területet kínálhatna a SZÍN alapos időbéli elemző áttekintése!) De a SZÍN nem csak ennyit tett. A szakma legjobbjai írtak bele folyamatosan. Példáik, véleményük, szakmai látásuk sokfélesége segítette a közösségi kultúrában dolgozó szakemberek szemléletformálását, s egyáltalán, a mindennapok apró csodáinak megértését, elfogadását – a jó gyakorlatok átvetését és átadását. Jó SZÍN-t kívánok tehát továbbra is mindannyiunknak!

Jantyk Zsolt

a Debreceni Művelődési Központ igazgatója

A folyóirat számomra egyrészt irányt mutat, értéket közvetít, másrészt jó gyakorlatokat, konkrét példákat, tapasztalatokat tesz közkincsé. Az elmúlt évek során a közösségi művelődés területéről számos olyan cikk, interjú, tanulmány, összefoglaló jelent meg, amelyek a szakterületen túl a hazai és

külhoni közösségek, szervezetek, vagy akár egész települések számára is jó példát, megszívlelendő utat mutattak. A kiadvány a szakmai tartalmán túl számomra személyeket, arcokat, sorsokat és azok kapcsolatait is jelenti, jó emberek kapcsolatait, együttműködését. Kiváló példáit annak, hogy előrejutni, fejlődni, érvényesülni csak összefogásban, közösen, közösségben lehet. Mindezekon túl nekem személy szerint pedig a szakmai tartalmak és szakmai kapcsolatok mellett emberi, baráti kapcsolatokat is jelentett, amelyek legalább annyira fontosak, mint a konkrét gyakorlatok vagy módszerek. Köszönet és elismerés illeti a szerkesztőbizottság mindenkori tagjait és mindenkit, aki hozzájárult a SZÍN eddigi értékközvetítő tevékenységéhez.

Kárpáti Árpád

*közművelődési és ifjúsági szakértő,
a Nemzeti Művelődési Intézet egykori főigazgatója*

Először is gratulálok a szerkesztőségnek és az intézet munkatársainak, hogy 25 éven keresztül sikerült fenntartani, de főleg olyan tartalommal megtölteni ezt a folyóiratot, mely segítségével szolgál a közművelődési szakma szereplőinek, valamint a kulturális és közösségfejlesztési mintaprojektek, szakmafejlesztési folyamatok iránt érdeklődő olvasóknak. Jómagam 2009-ben kerültem az akkor még Aba-Novák, ma már Aba-Novák Agóra Kulturális Központ élére. Vállalkozóként a cégemben főleg a rendezvények szervezésére koncentráltunk, a közművelődési alapszolgáltatások ellátása új, egyben nagy kihívás volt. A Szín – Közösségi Művelődés folyóirat nagy segítségemre szolgált, sokat tanultam belőle. A tematikus lapszámok, az értékes beszámolók, kitekintések, a szakma kiválóságainak portréi közelebb vittek a folyamatok mélyebb megismeréséhez.

Kívánom, hogy még sok éven keresztül szolgálja, segítse a közösségi művelődés folyamatait, valamint, hogy elfogyjanak a polcok, melyeken tároljuk a lapszámokat!

Molnár Lajos Milán

*az Aba-Novák Agóra Kulturális Központ
ügyvezető igazgatója*

Érdekes kérdés, hogy egy-egy évfordulóval kapcsolatban ki mire emlékezik, milyen témák-ügyek idéződnek fel. Számomra, miután hosszú időt töltöttem a hagyományos népművelési munka kereteiben, a Szín már az új korszakot jelenti.

Miután magam is végeztem módszertani munkát Tatabányán, a Közművelődés Háza megyei feladatokat ellátó időszakában, természetes, hogy nagyon fontosnak tartottam és tartom ma is a szakmai tapasztalatok, mai szakmai zsargont használva a JÓ GYAKORLATOK megismertetését a kollégákkal, akik nem mindig kapnak helyben megfelelő inspirációt, nota bene, szakmai vagy emberi támogatást munkájukhoz. A közreadott kezdeményezéseknek, példának nagy szerepe van abban, hogy egy-egy településen dolgozó szakember is biztatást-bátorítást kapjon az általa tervezett programok, különösen az

új kezdeményezések elindításához és megvalósításához. *Ez az egyik, ha nem a legfontosabb feladata az országos szakmai kiadványnak.* Ebben a munkában természetesen fontos és nélkülözhetetlen szerepe volt és van a szakmai és működési feltételeit biztosító – változó nevű – intézet vezetésének és a főszerkesztőnek.

Visszagondolva a 25 évre, örömmel konstatáltam, hogy a magam néhány írásával is részévé váltam az elmúlt, jubileumi időszaknak. Az már egy külön öröm, ráadás, hogy a magam szakmai munkásságának is egy fontos évfordulója az idei esztendő, mert a tatabányai Magyar Zoltán Népfőiskolai Társaság is idén ünnepelheti megalakulásának negyedszázados évfordulóját. Gratulálok a szerkesztőségnek és jó, sikeres működést a következő évtizedekre. Éljen – soká!

Keresztesi József

nyugdíjas népművelő, közösségfejlesztő, közművelődési szakértő, a Magyar Zoltán Népfőiskolai Társaság örökös tiszteletbeli elnöke

A népművelő magányos értelmiségi. Szakemberként egyedül dolgozik közösségekben, kisebb városokban. Megcsinál mindent a székpakolástól a konferálásig, munkájáról ritkán kap visszajelzést. Sokszor egyedül van, nincs kivel megosztani gondjait és örömeit, szakmai fóruma az alkalmankénti értekezletekre, továbbképzésekre korlátozódik. Az „átlag” ide se gyakran jut el, a szervezők nem a menetrendekhez igazítják a kezdési és a befejezési időpontokat, a vonat, busz vagy korán, vagy később érkezik, délután pedig már nehéz visszajáratot találni, otthon, a házban pedig minden napra jut munka. A szakmai közeletbe való bekapcsolódásnak ezért volt, és hiszem, hogy most is van szerepe a 25 éves SZÍN-nek. Fórumként működött, olvashattunk benne stratégiáról, országos eseményekről, más településeken kipróbált

kezdeményezésekről, hírt kaptunk ismertebb kollegák életútjáról, szakmai kutatásokról, s nekem különösen tetsző a lap utolsó oldalain közölt értelmességet szolgáló, arra felé inspiráló gondolatokat. Visszagondolván az aktív évekre, vártuk a szakmai újságokat, a KÉK-et – míg létezett, a Kiss Laci által szerkesztett Versmondót, a Parolát, és persze a SZÍN-t is.

A kinyomtatott lap türelmesen megvárta azt az időt, amikor kíváncsi kéz elő-, vagy újra elővette. Mint módszertani feladatot ellátó munkatárs tudásforrásként, oktatóként ajánlott irodalomként is felhasználtuk cikkeit. Itthon is van több évfolyamból egy-egy példány, kis cetlikkel megjelölve a fontosnak gondolt, idézett írások. Az idő múltával már ezek kor- és kultúrtörténeti dokumentumok, s olykor tőlem is közölt írást a folyóirat, amiket ma is büszkén tüntetek fel publikációs listámban.

Polyák Albert

*felnőttképzési szakértő,
a Nemzeti Művelődési Intézet egykori főigazgatója*

Mit jelent számomra a SZÍN?
Bevallom, hogy a folyóirat nem minden számát olvastam el, de rendszeresen átfutom és a számomra érdekes cikkekből „csemegézek”. A kiadványt jó kézbe venni, szépek a fotók, igényes a megjelenés, kifejezőek a címek. Mivel hosszú évek óta – és jelenleg is – egy megyei civil szervezet vezetőjeként a közösségfejlesztés területén tevékenykedek, elsősorban a helyi társadalom (közösségek) fejlesztésével kapcsolatos megjelenések érdekelnek. Különösen értékesek azokról a kistételepülésekről szóló beszámolók, tudósítások, amelyek megmutatják, hogy hogyan lehet a helyi lakosokat aktivizálni, és ezáltal különböző kezdeményezéseket elindítani. Ezen bemutatott tevékenységek módszertani segítséget is jelenthetnek az ország más területén élőknek. Hasznosnak tartom a tematikus számokat, például a „Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás” országos projekt eseményeinek bemutatását, valamint a megyénket érintő tudósításokat; ilyen volt többek között a Körös-völgyi Sokadalom 20. évéről szóló írás. Izgalmasak a portrék, életutak, és frissek, aktuálisak a szakirodalmi ajánlások. Szóval tudnám még sorolni!

Pocsajiné Fábian Magdolna

Közösségfejlesztők Békés Megyei Egyesülete titkára

A Szín Közösségi Művelődés folyóirata hozzátartozik a szakmai életünkhöz, meglepődtem, hogy már 25 éve megjelenik. Számomra, aki egy nagyobb megszakítást kivéve 1978 óta dolgozom a közművelődésben, mértékadó lap volt és maradt. Korszakokon, erőtereken átívelő szakmai periodikaként gondolok a kiadványra. A szakmai nyilvánosság információs és kommunikációs felületeként, minősítés nélkül adott és ad teret azoknak a különböző irányoknak, amelyek jellemzik szakmánkat: legyen szó kistételepülési vagy nagyvárosi közösségekről, közösségi terekről, az azokat működtető szervezetekről. Túl a módszertani, jó gyakorlatok és innovatív megoldások bemutatásán, szakmai vitákat és elmélkedéseket kezdeményezett. Mindezek mellett az egyik legnagyobb erénye, hogy bemutatta azokat a szakmánkat katalizáló és menedzselő személyiségeket, akik fémjelzik tevékenységünk sokszínűségét az országban, s határainkon túl, s akik életminőség alakító szerepük miatt szakmánk a mai napig fennmaradt. Köszönöm mindazoknak, akik készítettek, kiadták ezt a szakmatörténet szempontjából is mértékadó kiadványt. További tartalmas munkát kívánok valamennyiüknek.

Salamon Hugó

a Vértess Agorája szakmai igazgatója (Tatabánya)

Munkám során folyamatosan azzal a szemlélettel küzdöttem, hogy magyaráznom kellett, mit is csinálók, mit is csinál a közművelődési szakma. Amikor kiejtettem ezt a szót, hogy szakma, szinte mindenki viszkédezett: a te munkád egy szakma? Igen, egy szakma, és soroltam a szakma kritériumait, amelynek tudománya

van – még ha sok évig nem is tekintették tudománynak –, amelyet szakemberek művelnek, amely folyóiratot működtet. Az évtizedek óta működő SZÍN Közösségi Művelődés folyóiratra gondoltam, amelynek minden számának a megjelenése újdonságot hozott és hoz, amely minden kérdésre választ adott.

Fiatalon a frissességét kedveltem, a tájékoztatását az aktuális eseményekről, a szakma megújulásáról, annak mintaértékű kezdeményezéseiről. Később azokat a cikkeket kerestem, melyek a hálózatosodásról szólnak, azt mutatják be, hogy egy közös érdeklődési kör mentén csoportosulók milyen hálózatot tudnak alkotni, milyen kommunikációs csatornákat tudnak kiépíteni egymás között,

és ez hogyan tudja segíteni a fejlődésüket, hogyan lehet támaszuk a problémák megjelenésekor.

Mostanában azok az írásai ragadják meg a figyelmemet, amelyekben bemutatásra kerülnek azok az egyének, akik képesek közösségeket megmozgatni, akik példaadó személyiségekké váltak. Talán mert visszatekintésükben azt a folyamatot látom, amely közművelődési munkánk jellemzője, azaz a történések meghatározott menete. Ahogy leírják egy művelődő közösség megerősödését, akik elindítják az utánpótlás nevelését, képzését, ahogy megszervezik önállóságukat, egyesületet alapítanak, versenyt, bemutatót szerveznek először a régióban, majd országosan is. Mind többeket vonzanak be a tevékenységükbe a településen, majd pedig kitekintően, már az egész településre vonatkozó tervező, cselekvő munkát indítanak el. A közművelődésnek a folyamat jellegét hangsúlyozzák, ahogy egy folyamatot működtet a SZÍN folyóirat – immár 25 éve.

Éltesse még sokáig a szakmánk a folyóiratot, a lap pedig adjon még hosszú évtizedekig inspirációt, buzdítson cselekvésre!

Szedlacsek Emília

a Nemzeti Művelődési Intézet szakmai igazgatója

A magyar, illetve Kárpát-medencei közművelődés területein sokak számára ismert tény, hogy mintegy kakukktojásként vagyok jelen ebben a térben. Nem tanult alapszakmám, hanem a magyar kultúra megőrzésének célja vitt a közösségi művelődés szolgálatába, mégpedig olyan földrajzi területen, Erdélyben, ahol a magyar kulturális hagyományok feltárása, ezek továbbéltetése egyben a magyar identitástudat megőrzésének talán legfontosabb pillére. Ilyenformán a sokéves mindennapi gyakorlat által megszerzett tapasztalati tudás tett közművelővé.

Épp az előbbi gondolatok tükrében számomra rendkívüli módon fontos és hasznos a *Szín – Közösségi Művelődés* folyóirat, mivel szakmai kapaszkodókat, tudást, követendő példákat nyújt, és megismerhetem általa a Kárpát-medencei, és kiemelten a magyarországi közösség szervezést, közösségi életet. Ezek kapcsán tartom színesnek és egyedinek a folyóiratot, izgalommal várva megjelenését, rögtön átfutva tartalmát, amint kézhez kapom.

Dr. Széman Péter

EMKE elnök

A szakmai innováció felelőssége mindig azok vállán nyugszik, akik le merik írni a gondolataikat. Akik képesek kihámozni a múlt tanulságait, akik éles és pontos képeket tudnak készíteni a jelenről, és akik belelátanak kicsit a jövő rejtjeles homályába – és mindezeket meg is osztják a többiekkel. Ahol nincsenek

ilyen emberek, vagy olyan platform, ahol ők ezt a felelősséget megélhetnék, sokkal kisebb az esély az előrelépésre. Ott nem közkinca a jó gyakorlat, nem bővül a kapcsolati háló, kisebb az információáramlás, s nem látszanak a szakma színei.

Öröm, hogy a mi szakmánk nem ilyen, a mi SZÍNeink látszanak, mert volt, akik bevállalták és teljesítették ezt a felelősséget az előrelépésünk, a fejlődésünk érdekében, és már negyedszázada szolgálják a legmagasabb szinten ezt a célt. Hála és köszönet érte!

Szente Béla

a Kulturális Központok Országos Szövetsége elnöke

„Végre valahová leírhatom a tapasztalataimat! Harmincegy éves vidéki anyuka vagyok. Egy megközelítőleg hatszáz lelket számláló kis faluban élek a nyolcéves kisfiammal. S, hogy már az elején a kérdésnél maradjak, miszerint érdemes-e tanulni, rávágom: Hát igen, persze! Mindenképpen érde-

mes. A téma számomra most rendkívül érdekes, mert magam is vállalom, hogy újra iskolapadba üljek. Biztos vagyok benne, hogy e kérdésre adott válasz szerteágazó lesz. Függhet kortól, nemtől, a környezetünktől és annak ránk szabott hatásaitól, és persze még megannyi mindentől. Bevallom, régebben egyáltalán nem érdekelt a tanulás.” (Kömüves Klára, Szécsény)

A Felnőtt Tanulók Hete alkalmából 2009-ben meghirdetett *Tanulni érdemes!...?* című pályázatból idéztem a fentieket.

S egy másikból *„Vizsgán innen, vizsgán túl”* (2010) című pályázatra beadott dolgozattól Bíró Szilvia gondolatai: *„Tudni szeretek, nem tanulni. De ezért a tudásért hajlandó vagyok elviselni a tanulás fáradalmait.”*

A SZÍN 25 éves ünnepe alkalmából ismét átélhettem a pályázatok érkezésének izgalmát, örömmel olvastam végig a dolgozatokat, a SZÍN-ben megjelent írásokat, sorsalakító törekvéseket, küzdelmeket és örömeiket.

Milyen jó lenne tudni, vajon meddig jutottak, hogyan boldogultak az önvallomások írói, hogyan alakította személyiségüket a megszerzett tudás, és tovább sugározták-e köreikben a tanulás fontosságát?

A következő 25 évre sok sikert és jó egészséget kívánok a SZÍN készítőinek!

Tóth Erzsébet (Zsóka)

*művészeti főmunkatárs
A Vértes Agorája – Tatabánya*

Intézményvezetőként hosszú éveken át szolgálója voltam egy dunántúli kisváros kulturális életének, majd a későbbiek során szakértőként hatással lehettem e szakterület életére.

Pályám során belső indítatás volt számomra, hogy a közművelődést érintő új gondolatokat és tendenciá-

kat megismerjem, s így részese és alakítója lehessen a területen zajló folyamatoknak. Tájékozódásom legfőbb forrása éveken át, többek között a SZÍN folyóirat volt. Fogalmazhatnék úgy is: ablakot nyitott számomra a közösségi művelődés széles spektrumára nemcsak hazánkban, de betekintést adott a Kárpát-medencében élő magyarság meghatóan szép értékmegőrző tevékenységébe is. Cikkei, szociográfiai írásai, publicisztikai alátámasztották számomra hivatásom szerepének fontosságát a helyi társadalomban, a vidékfejlesztésben és hatását az emberek életminőségére. A jó gyakorlatok, projektek ismertetése inspiráló hatással voltak az általam vezetett intézmény munkájára, s így kreatív, új megoldásokkal járultunk hozzá a szakterület elismertségéhez és megújulásához.

A SZÍN folyóirat írásai segítették tájékozottságomat naprakésszé tenni. Bizonyos szempontból elképzeléseim általa kaptak megerősítést, és olvasásával is megélhettem a hivatásomban rejlő öröm érzését.

Veszpréminé Turtsányi Valéria

közművelődési szakértő

Települési közösségek

„Hulló levelekből örökzöld fák”

Az emberek úgy tűnik, gondoskodnak egymásról, de elfelejtik a lényegét: meglocsolni a gyökereket. S mi történik azzal a növényvel, melyet nem gondoznak figyelmesen, amely nem kap táplálékot hosszú időn át? Kiszárad a törzse, belül elkorhad, s az első kisebb szellő is kidönti... Ám az a virág, az a bokr, az a fa, melyet nemcsak becézgetnek, simogatnak, de gyökerét rendszeresen locsolják, akár évszázadokon át is élhet, és a természet rendje szerint virágokat hoz, gyümölcsöt terem. Meghálálja a gondoskodást.

(Galkó Balázs színművész)

E gondolatokat rá lehet vetíteni a kis lélekszámmal bíró zalai falvak némelyikére, melyekben az évtizedekkel ezelőtt elkezdődött urbanizáció hatására az addig működő kultúrházak, iskolák és közösségi terek egyre-másra zártak be. E folyamatok elvándorlást, rosszabb esetben elnéptelenedést eredményeztek, melyek következtében felbomlottak a helyben addig jól működő közösségek, és e településeken nagymérvű hanyatlás következett be. Húsz évvel ezelőtt, a felvázolt helyzetben érte Szentkozmadombját egy sorsdöntő ta-

lálkozás Káli Lajos, a falu szülöttje személyében, aki az együvé tartozás, és a másokért való tenni akarási érzésétől táplálkozva indította el jövőépítő munkáját.

Önzetlen figyelem és felelősségvállalás

Káli Lajos: *1960-ban születtem a község melletti Káli-tanyán, majd három év múltán költözött be családunk a faluba. Az itt magasodó Dervalics-kastélyban kezdtem az általános iskolai tanulmányaimat, ezt követően Zalatárnokon folytattam és fejeztem be az iskolát. A megyeszékhelyen, a Munkácsy Mihály Szakmunkásképzőben sajátítottam el az asztalos szakma fortélyait, ezt követően a végzettség birtokában a Zala Bútorgyárban helyezkedtem el. A kreatív, különleges elképzeléseket, azok megvalósítását kihívásnak tartottam a pályám elején, és tartom ma is. Az elmúlt időkben felkérésre közel 14 templom fa-munkálatait végeztem szerte a megyében. Szentkozmadombja sorsát mindig a szívemben őriztem, ezért a falu közepén építettem fel a házamat. Akkortájt sokan értetlenül figyelték, hogy ott, ahol a lélekszám látványosan megfogyatkozott, én*

terveket szövögetve otthont teremtek a családomnak.

A vegetálás tompító világából tért életre e kis göcseji település, ahol a múltban és a jelenben is az önkéntes munka által megvalósult közösségépítés bírt nyomatékkal. E kedvező folyamatok napjainkban megmutatkoznak, többek között az épített örökségek felújításában, játszótér építésben, valamint a már elfeledett utcák új utcablákkal való nevesítésében. A polgármester közvetlen, szerény személyiségének köszönhetően egyre tartalmasabb kapcsolatokat épített ki határon innen és túl, akik önkéntes alapon segítettek faluépítő munkáját. A gyökerekhez való ragaszkodás tükrében így valósult meg a helyi értékeket bemutató, 2013-

A múlt tárgyi értékeit őrző Lásbas Pajta

ban átadott Lásbas Pajta, amely a népi mesterségek műhelyeinek, és 3000 népi használati eszköznek ad otthont.

„...mások segítése tesz boldoggá”

K. L. *Polgármesterként az évek során fő célomnak tartottam, hogy a megüresedett házakba ismét élet költözzön, és a magányos porták újra erőre kapjanak. Ennek érdekében sokrétű kulturális programot szerveztem, igyekezve községünkre felhívni a figyelmet. Felmértem a lakosság érdeklődését, igényeit, majd összevettem a fennálló lehetőségekkel, ennek birtokában szőttem a terveket, és valósítottam meg lépésről lépésre a kitűzött célokat. Meghirdettem egy kreatív kézműves napot a családok számára faanyagok felhasználásával, felolvasóesteket és fogathajtó versenyeket szerveztem. Fával dolgozó szakemberként a régi építészetre jellemző nyílászárókat összegyűjtöttem, hogy a most épülő és a felújítandó házaknál fel tudjuk használni. A mindennapokban mások segítése tesz boldoggá.*

Az ideköltözött művészek ma már barátként segítik és támogat-

ják e kivételes munkát. A közösségi ünnepek megélésében szerepet kapnak a tárgyalkotó kultúra termékei, valamint a közös szellemi gondolkodás, melyeknek egyik színtere a nyaranta befogadott gyermek- és művésztaborok. Káli Lajos polgármester az itt letelepedett festőművésszel, Nemes Lászlóval együtt maradandó értékeket közvetítő műalkotást hozott létre. A szárnyas oltárt az ezeréves Zala megye tiszteletére készítették 2009-ben, amely hónapokon át díszítette a Faluház termét. A hosszú évek alatt felmerülő nehézségek

elviselésének és kezelésének enyhítésére a hétköznapok sodrában az összehívott lelkes kis közösség írókra, költőkre emlékezik, a szintén helyi lakos Révész Erzsébet Radnóti-díjas versmondó művészi támogatásával.

Értékteremtő elképzelések és tervek

K. L. *A történelmi idöket idéző Dervalics-kastély felújítása és hasznosítása sok éve szerepel már a tervek között. További elképzelések várnak még megvalósításra, így a hét vezér tiszteletére földvár készüül, őshonos gyümölcsfák telepítése, ősmagyar tábor, energiapark létrehozása is, gondolva mindezzel az utókorra. Helytörténeti kiállításokat szeretnék életre hívni sok tárgyi és írásos emlék felhasználásával, majd ezek könyv formában való kiadása is a céljaim között van. A falu világhírű cimbalomművészenek, Gerencsér Ferencnek szülőháza itt áll az egyik régi utcánk végén, amely méltó színhelye lesz egy ilyen elképzelésnek. Munkahelyet szeretnék teremteni a faluban, hogy a helyiek itt találják meg a boldogulásukat, és főként önállóvá tenni a települést.*

Fotók, írásos emlékek Szentkozmadombjáról

Iborfia, a fejlődni kívánó kis falu

A göcseji dombok között meghúzódó Szentkozmadombja egyedi módon nagymérvű változáson, gyarapodáson ment át, amely megmutatkozik a kultúra gondozásában, a hagyományok keresésében, a sport- és versenyszellemről való gondoskodásban, melyek mindmind az identitás növelését hivatottak szolgálni, növelve ezzel az itthon maradást és a gyermekvállalási kedvet. Káli Lajos szívvel-lélekkel keresi a megoldásokat, lehetőségeket, hogy élhetőbb, kulturálisan gazdagabb közösséget hozzon létre, amely példaértéket képvisel a kis lélekszámú zalai falvak előtt a fennmaradás tekintetében.

2019-ben a Nemzeti Művelődési Intézet Zala Megyei Igazgatósága által életre hívott „Hulló levelekből örökzöld fák” című projekt tette lehetővé, hogy e két évtizedet felölelő kivételes közösségépítő tevékenység bemutatásra kerüljön a kulturális alapú gazdaságfejlesztés jegyében a fejlődés tekintetében megrekedt települések számára. E kezdeményezés azzal a céllal indult útjára, hogy a fellelhető helyi sajátosságok, örökségek élettel teli napokat eredményezzenek a programba bevont községek életében.

Ormándlak, ahol a múlt és a jelen összefonódása jelenik meg a

település vonatkozásában, a falu sorsát nagyban meghatározta történelmi múltja, melyre számos nemesi család is hatással volt. Zsákfalul lévén az elzártság, az elidősödő lakosság közösségihiánya jellemzi a mindennapokat.

Iborfiát, az ország legkisebb lélekszámú falvát néprajzi örökségű porták, elhagyott, régi lakóházak, fejlesztésre váró infrastruktúra és a letelepedési kedv hiánya jellemzi.

Szentpéterföldén szép környezet, kiaknázatlan lehetőségek lelhetőek fel, melyhez a tenni és változtatni akarók hiánya szülte negatív történések vannak jelen.

E három zalai falu képviselői meghívást kaptak a példaként állított Szentkozmadombjára, ahol Káli Lajos polgármester szemléletes módon adott tájékoztatást az elmúlt tevékeny évek menetéről, a meghatározó történésekről, az odavezető útról és az elért eredményekről.

A fejlődés útjára térni kívánó községek falusétán vettek részt,

ahol az összegyűjtött tapasztalatok, benyomások következményeként kezdetét vette a tervezés, a meglévő erőforrások tárházának és kitérési pontjainak a felkutatása. A gyengeségek és lehetőségek tükrében az érintett falvak együttes jövőtervezése kitért a fejlődést generáló folyamatok kezdeti szakaszaira, melyben nagy szerepet szánunk a helyi értéktár bizottságok létrehozásának.

Hangsúlyt kapott a településeken fellelhető, egymás számára értékkel bíró tárgyi és szellemi erőforrások felhasználása. Az asztalos meríteni tud munkájához a népi építészeti tárgyakat a kultúrájából, és megvalósulhat az amatőr előadóművészek kölcsönös meghívása is egy-egy kulturális program alkalmával.

A személyhez köthető ösztönző erő a legfontosabb tényező abban a folyamatban, amelyben e kis falvak élete várhatóan évtizedekre megerősödik és állandósul, mint az örökzöld fáké.

Szentkozmadombjai falusétán a meghívott polgármesterek

KÁLI LAJOS asztalos, faipari vállalkozó. 1998 óta Szentkozmadombja polgármestere.

TÖRÖK IRÉN művelődésszervező, Public Relations menedzser, protokoll, valamint pályázatíró- és projektmenedzser. 2018. október 1. óta a Nemzeti Művelődési Intézet Zala Megyei Igazgatósága módszertani referense.

Tamburazene Bátán

Zenei hagyományok továbbörökítése öt generáción át

Báta község Tolna megye legdélebbi települése, Tolna és Baranya határán fekszik. Öt kilométer hosszú zsáktelepülés, amelyet a Gemenci-erdő, a Bátai Holt-Duna és az ártér szélén található löszfalak határolnak. Az öt sárközi település egyike. Báta történelme régi időkre nyúlik vissza: már a 11. századból maradtak fenn írásos emlékek, régészeti leletek alapján pedig feltételezhető, hogy már az időszámításunk előtt is lakott terület volt. Mind földrajzi, mind tájegységi adottságainak köszönhetően rengeteg érték található a faluban. Az ártéri erdőnek köszönhetően a vadászat, a Duna közelségének köszönhetően pedig a halászat is hagyománnyá vált. Tájegységileg pedig a sárközi életmód, a népszokások (ének, zene, viselet, szövés, csipkevarrás, viaszos tojásírás stb.) hagytak nyomot a település történelmében. Emellett olyan épített értékek találhatóak itt, mint a Szent Vér-templom, Szivattyútelep, a Bátai Fazekasház, a Fekete Gólya Ház, a Czencz János Emlékmúzeum, a Kálvária-kápolna vagy a Somosi-kápolna. Cikkem a tamburazene hagyományát mutatja be. Remélem, hogy az írásom elolvasása után mindenki maga is tudja majd a választ arra, hogy miért ezt a témát választottam.

A tamburazenéről

A tambura a hosszúnyakú lantfélék közé tartozó pengetős hangszer. A tambura-típusú hangszerek a világ több táján is jelen vannak, Európában elsősorban a magyarok, a szerbek és a horvátok használják népi hangszerként. Hazánkban való megjelenésével kapcsolatban több teória is létezik, de a legvalószínűbb, hogy a törökök hozták be a hódítás során. A 19. századig Magyarországon elsősorban énekkísérő hangszerként használták, csak a 19. század második felében kezdtek

megjelenni a tamburazenekarok. Erre az időszakra vezethető vissza a cikkben taglalt bátai tamburazene múltja is. A tamburazenekarok a saját nemzetiségük zenéje mellett gyakran építik be más nemzetek hangzásvilágát is repertoárjukba (szerb, horvát, magyar, sváb, cigány). Napjainkban elsősorban a déli, határmenti megyékre jellemző a tamburazene. A tamburazenekarban több egyedi hangszer is megjelenik. A prím-tambura egy ovális testtel és hosszúkás nyakkal rendelkező hangszer, leginkább egy félbevágott lopótökre emlékeztet. A basszprím,

a kontra (más néven tamburabrács), és a tamburacselló gitár alakú hangszerek, bár basszprimből például Baján készítenek körte formájút is. A tamburások legnagyobb hangszere a tamburabögő, melyet a többi tamburával ellentétben ritkán készítették házilag, jellemzően az átlagos nagybögőt alakították át „tamburás” hangzásúvá. A felsorolt hangszereken kívül a hegedű, a cimbalom, a klarinét is része, illetve kísérője lehet a zenekarnak.

Bátai tamburatörténet

A 18. század elején Erdélyből érkezett beás cigány családok telepedtek a falu közvetlen közelébe az ártéri területre, akik teknővájásból éltek. A letelepedett családok második generációjához tartozott Balogh Mihály „Pestyu”, az ő nevéhez fűződik az első tamburazenekar megalapítása Bátán a 1890-es évek elején. Eleinte még csak a helyi kocsmában szórakoztatták a vendégeket, később már lakodalmakba, családi ünnepekre is hívták őket. Az apáról fiúra szálló zenei ismeretátadás már ekkortájt kialakult. A szerbek betelepülésével az 1920-as évektől színesedett a zenei paletta a közös zenélésnek

köszönhetően. Az 1930-as évektől az 1980-as évekig már két tamburazenekara volt a falunak, mivel a negyedik generáció tagjai fiatalon új zenekart hoztak létre. Ebben az időszakban rajtuk kívül több hegedűbanda is működött a településen. Az 1970-es években a család ötödik, a zenekar negyedik generációjának tagjai a szekszárdi Sió csárda szerződötetett zenészei lettek, így a muzsikálás a tagok hivatalos foglalkozásává vált. Az 1975-ben megalakult formációban már olyan zenészek is voltak, akik a mai napig a zenekar tagjai. A Bátai Népi Együttes kísérőzenekaraként – több hazai fellépés mellett – eljutottak külföldi folklórfesztiválokra is.

Közelmúlt, jelen és jövő

A Balogh családhoz köthető Bátai tamburazenekar manapság is főként az elődöktől tanult autentikus cigányzenét és magyar nótákat játszik, töretlenül folytatják elődeik hagyományait. A zenekar jelenlegi formációjának tagjai a következők: Balogh Imre (prímtambura), Balogh Attila (basszprím), Balogh Dávid (tambura), ifj. Balogh Attila (tambura), Balogh László (tamburabőgő), Pataki Róbert (tamburabrácsa).

Balogh Lászlóval, a zenekar bőgősével többek között arról is beszélgettem, hogy mi változott azóta,

Pántlika zenekar (fotó: Kovács Györgyi)

amióta az elődök meghonosították a tamburazenét a településen. Megtudtam, hogy régen a hangszereket saját maguk készítették, a zenét nem kottából, hanem egymástól tanulták. Utóbbi szempontból fordulópontra volt, hogy a 2000-es évek közepén a település általános iskolájában elkezdődött a tamburazene oktatása. A bátmonostori Csurai Attila tamburaoktató, aki a bajai Danubia Alapfokú Művészeti Iskola tanára, kezdett el foglalkozni az érdeklődő fiatalokkal. A bajai iskola kihelyezett tagozatot indított több településen, így Bátán is. Az együttműködés azóta is tart. A zenei oktatás hamar meghozta gyümölcsét, hiszen néhány évre rá megalakult a Pántlika zenekar.

A Pántlika zenekar jelenlegi felállása a következő: Magdali Anna (ének), Szabó Barnabás (prímtambura), Szabó Ádám (basszprím tambura), Fehér Dániel (basszprím

tambura), Szabó Péter Bence (tamburabrácsa), Szarvas Péter (tamburabőgő). Barnabás és Bence már a kezdetektől a zenekar tagjai, akkoriban Farkas Tamás tamburabőgős és Zsikó Zsuzsanna népdalénekes alkották a csapatot, de folyamatosan kiegészültek más zenészekkel is. A kezdeti fellépések sikerének köszönhetően több környékbeli táncsoport felkérte a fiatalokat kísérőzenekarnak. Már ekkortájt olyan rendezvényeken zenélhettek, mint az egi Szederinda Nemzetközi Néptánc Fesztivál, a Pécsvárad Leányvásár és a Szekszárdi Szüreti Napok. 2014-ben, azaz hat évvel azután, hogy elkezdtek tanulni a tamburazenét, felléptek a Mesterségek Ünnepe a Budai Várban, valamint közösen a bátai tamburazenekarral kísérhették a Fölszállott a páva tehetségkutató műsorban Csizmadia Annát, a verseny akkori győztesét. 2015-ben pedig a milánói Világkiállításon is felléptek. Nem kérdés, hogy micsoda siker történet az övék.

A zenekar tamburabrácsását a kezdetekről, a motivációról, a fellépésekről és a tervekről kérdeztem.

Dorn Ernő: *Hogyan kezdődött a kapcsolat a tamburazenével? Mi motivált, hogy elkezdtetek zenélni?*

Szabó Péter Bence: Mindig is érdekelték a hangszeres, gyerekkorom óta csodáltam azokat az embereket, akik valamiféle hangszeren tudtak játszani. Apai nagypapánk amatőr szinten tud tamburán játszani, így egy unalmas nyári

Balogh Imre és zenekara (1963)

szünetben a testvérem, Barnabás és én tőle tanultuk meg az első fogásokat a hangszeren. A lelkesedésnek és a szorgalomnak köszönhetően hamar szembe tűnt, hogy egy zenetanár bevonására is szükség lesz. Akkoriban a faluban (Bátán) heti rendszerességgel volt tamburaoktatás, így beiratkoztunk a zeneiskolába mindketten. Ez 2008-ban történt.

D. E.: *Hogy kezdődtek a fellépések? Jelenleg hol tartotok?*

Sz. P. B.: A napi szintű több órás gyakorlások révén hamar közönség előtt játszottunk, 10-12 évesen kezdtünk tehát zenélni. Középkorunk éveink alatt a bátaszéki II. Géza Gimnázium számtalan lehetőséget teremtett arra, hogy megmutathassuk tudásunkat nagyobb közönség előtt is. Zenekarunk jelenleg 6 főt számlál, az átlagéletkorunk 25 év. Időközben kialakult a zenei identitásunk is, így repertoárunkat tekintve most már csak magyar autentikus népzenei játszuk, azon belül is főképp sárközi népzenei. Március és november között szinte minden hétvégén muzsikálunk valahol az ország határain belül. Évente egy-két külföldi utunk is szokott lenni. Felemelő érzés járni a „világot”, és öregbíteni a falunk és a tambura hírnevét. Főleg önálló koncerteket nyújtunk, de gyakran kísérünk táncsoportokat is.

D. E.: *A tamburazene megismertetésén és népszerűsítésén kívül vannak további céljaitok is a zenéléssel?*

Sz. P. B.: Fontos számunkra az utánpótlás is, ezért figyelmet fordítunk a falunkban lévő tehetséges fiatalokra. Célunk a magyar folklór éltetése, a bátai tamburás hagyományok továbbörökítése, és a magyar autentikus népzene minél szélesebb körben való megismertetése.

Visszatérve a bátai tamburazeneikarra, újabb mérföldkő volt a település tamburás történelmében, amikor 2013-ban első ízben megrendezték a Bátai Tambura Találkozót,

melynek egyik fő szervezője a már korábban említett Balogh László. Az eseményt azóta is minden évben megrendezték. A 2019-es program különlegessége az volt, hogy a délelőtti programban kizárólag ifjúsági tamburazenekarok léptek fel, köztük a Bátai Ifjúsági Tamburazenekar is, melynek tagjai között már a Balogh család hatodik generációjának a tagjai is zenélnek. A bátai „tamburafilm” tehát tovább pörög...

Zárszóként a Németh Judit (a megyei könyvtár korábbi igazgatója) és Mohr János Zoltánné (Sárközi Fazekas Alapítvány) által készített „Elöttem az utódom” c. kiadványból szeretném idézni azt a néhány sort, amit 2010-ben fogalmaztak meg az akkor még nagyon fiatal Pántlika zenekar tagjai. Nevezhetjük küldetésnek, hitvallásnak, azt hiszem, ez mindent elmond arról, hogy miért fontos értékörző és közösségépítő elem a tamburazene Bátán.

„Népzeneink, amelyet öt éve képviselünk, nem egyszerűen csak szórakozást, vidám időtöltést, hanem az egyéb zenei vonulatok alternatíváját is kínálja. Itt, Tolna

megye déli csücskén, a Sárközben a népzene mindig is létforma volt és napjainkban is az, hiszen élő hagyományként szervesen benne gyökerezik múltunkban, megőrizvén azt a jövőnek, utódainknak. Elődeink és kortársaink igen magasra tették a mércét, amelynek megfelelni nem elég a tanulás, a gyakorlás, ehhez itt kell lélegezni, itt kell élni, hogy a zsigereinkben, szívünkben dobbanjon meg a tamburazene magasztos ritmusa.”

A cikkhez Balogh Lászlóval, Mohr János Zoltánnéval és a Szabó Péter Bencével készült interjúkon elhangzottak mellett a következő irodalmak kerültek felhasználásra:

Németh Judit, Mohr János Zoltánné (szerk.): „Elöttem az utódom” – Balogh család (Tamburazenekar öt generáción át), Sárközi Fazekas Hagymányok Ápolása és Meghonosítása Bátán Alapítvány, 2015

Szabó Tibor: A Bátai tamburazenekar – történeti áttekintés (dolgozat), Gandhi Gimnázium és Kollégium, Pécs, 2016

BALOGH LÁSZLÓ „KAKUKK” Bátán született, azóta is itt él. Minden a településhez köti, évekig volt a település nemzeti önkormányzatának a vezetője. Sokat tesz a faluban a roma hagyományok továbbörökítéséért. A Bátai Tamburazenekar egyik vezetője, szervezője, valamint a 2000-ben megalakult Bátai Vadvirág Hagymányörző Csoport vezetője. A táncsoport már kinevelt egy generációt, jelenleg is aktívan működik. Munkájának elismeréseként 2010-ben a „Tolna Megyei Cigányságért” díjjal jutalmazta a megyei kisebbségi önkormányzat.

MOHR JÁNOS ZOLTÁNNÉ IRMA a Sárközi Fazekas Hagymányok Ápolása és Meghonosítása Bátán Alapítvány kuratóriumi elnöke. Fontos feladatnak tartja Bata értékeinek megmentését, megőrzését és átadását a következő generációk számára. Az alapítvány 2008 óta végez gyűjtőmunkát. A gyűjtött anyagokat kiállításokon (pl.: Sárközi életmód fotókon), és az általuk készített kiadványokban (pl.: Kendertől a pendelyig) népszerűsítik. Az alapítvány munkáját 2013-tól a Nemzeti Művelődési Intézet Tolna Megyei Igazgatóságán közművelődési referensként töltötte, korábban kulturális közfoglalkoztatottként, mint közösségi koordinátor tevékenykedett. Bátaszéken él a családjával.

SZABÓ PÉTER BENCE a bátai Pántlika zenekar alapító tagja, a zenekar szervezési, kapcsolattartási feladatait is ő látja el. Gépészmérnökként végzett a Szent István Egyetemen. Családi vállalkozásukban mezőgazdasági területen dolgozik.

DORN ERNŐ közgazdászként végzett a Budapesti Gazdasági Egyetem Külkereskedelmi Karán, felsőfokú OKJ-s közművelődési szakember végzettséggel rendelkezik, jelenleg a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar kulturális mediáció mesterképzésén folytat tanulmányokat levelezős hallgatóként. Közel hét éve dolgozik közművelődési területen, ebből az elmúlt három évet a Nemzeti Művelődési Intézet Tolna Megyei Igazgatóságán közművelődési referensként töltötte, korábban kulturális közfoglalkoztatottként, mint közösségi koordinátor tevékenykedett. Bátaszéken él a családjával.

Az idősödő társadalom társadalmi idősödésének programja Kecskeméten

Idősödő társadalmak társadalmi idősödési program nélkül

A 21. század elején számos kihívással szembesülünk: a demográfiai öregedéssel, a csökkenő munkaerővel, a digitalizáció, az automatizáció, a globalizáció mindennapi életünkre és a munkahelyeinkre gyakorolt erős hatásaival, a piaci szereplők által elvárt készségek hiányával, a növekvő vagyoni egyenlőtlenségekkel, a fiatalokat sújtó munkanélküliséggel, a stagnáló bérszinttel, az erőteljes klímaváltozással.

Mindezek alapvetően rengetik meg azokat a közgazdasági, szociológiai, társadalompolitikai modelleket, amelyek révén a modern gazdaságok, társadalmak szerveződtek az utóbbi ötven évben. Mára egyértelműen megkérdőjeleződik a piac, a globális ellátási láncok mindenhatósága, a jóléti társadalmak fenntarthatósága, ugyanakkor az új modellekkel még adós a közgazdaságtan, a szociológia, a társadalompolitika, így a megoldások keresése akár helyi szinten is lehetséges.

Az idősödő társadalmak problémája gyakorlatilag globális jelenség: az Egyesült Nemzetek Szervezete szerint a 60 évnél idősebbek száma 2050-re várhatóan megduplázódik,

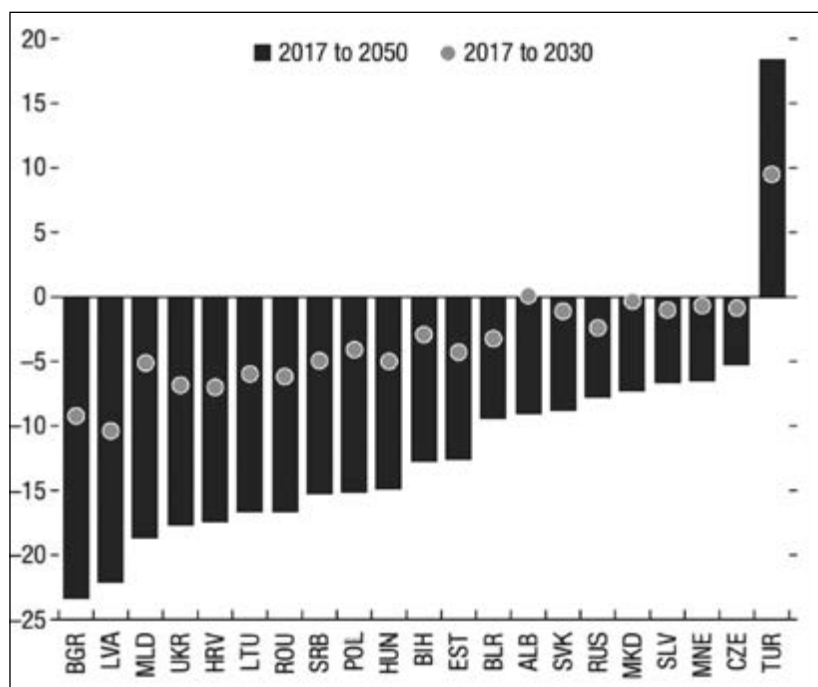
2,1 milliárdra nő. Az 1950-es években a világ népességének ez a szegmense mindössze 205 millió fő volt!

Eközben az átlagos élettartam 1950-ben 66 év volt, míg 2050-re ez a szám eléri a 87 évet (ENSZ 2017). Mindez nagyon komoly gazdasági következményeket eredményez, hiszen csökken a munkaképes korúak száma, ezzel párhuzamosan pedig nő az eltartottsági ráta (több nyugdíjas korú juthat kevesebb dolgozóra).

Továbbá a néhány évig egészségben eltöltött nyugdíjas évek szá-

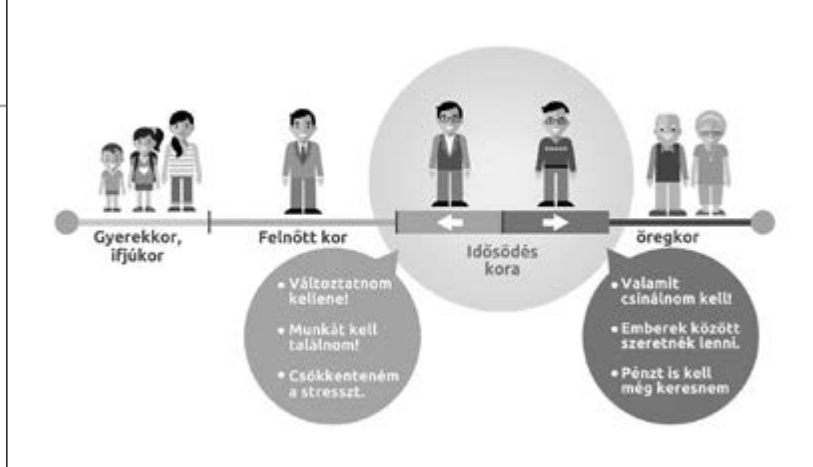
ma is drasztikusan emelkedni fog. A 25-30 évig tartó nyugdíj nagyon különbözik a 10-15 éves nyugdíjtól. Erre mind az érintett korosztályt, mind a társadalmat fel kell készíteni. Nem kivétel ez alól Magyarország, illetve a Kárpát-medence egyéb országai sem, sőt, itt a csökkenő gyerekszám miatt a társadalmak elöregedése még gyorsabb folyamat.

A demográfiai folyamatok miatt 10 éven belül félmillióval csökken a 15-64 éves kor közöttiek, azaz a

Népesség változása az egyes országokban

Forrás: ENSZ és IMF 2019 (ENSZ (2017): World Population Prospects, USB 2017)

munkaképes korúak száma Magyarországon. Eközben az idősödők aránya 40 százalékkal fog nőni a következő 20 évben. A 2017-ben végzett kecskeméti kutatás adatai azt mutatják, hogy a szenior népesség (akik alatt az 50-74 év közöttieket értjük) bevonásán kívül nem nagyon lesz más választás a városban sem, ugyanis az 50 év feletti lakosság aránya már most eléri a 36 százalékot, 2030-ra pedig várhatóan minden második kecskeméti lakos 50 év feletti lesz. Így elengedhetetlen, hogy az 50+ korosztályt felkészítsük, nyitottá tegyük egy második karrier, új szakmák, új készségek, képességek elsajátítására, az aktív idősödéssre, az aktív munkaerő-piaci részvételre.

A CédusNet Program erre az új életszakaszra, az idősödés korszakára fókuszál, arra, hogy ez a generáció egyre fontosabb szerepet fog betölteni aktivitásban, hasznos társadalmi, gazdasági tevékenységben. Persze csak amennyiben sikerül erre felkészíteni ezt a korosztályt, ugyanis nem csak Magyarországon, de az új demográfiai jelenség miatt más fejlett országokban sem igazán vannak kikristályosodott eszközei, modelljei a társadalmi idősödésnek.

A fenti jelenségek, trendek miatt 2020-ban Kecskemét városi szintre emelte a társadalmi idősödéssel foglalkozó CédusNet Programot, amivel úttörő szerepet tölt be nem csak Magyarországon, de az egész Kárpát-medencében. A CédusNet a társadalmi idősödés programja, ami csökkentheti a fokozódó egészségügyi, szociális

*ellátások terhet, javítja a funkcionális képességeket, és növeli a termelékenységét. Szomorú adat, de 65 éves kor után az egészségben eltöltött évek száma Magyarországon mindössze 6,4 év, míg a skandináv országokban ez megközelíti a 16 évet (Eurostat 2018). A CédusNet Program célja szerint ezt a mutatót nagymértékben befolyásolni lehet a *hasznosság-élménnyel*, így a társadalmi, gazdasági hatások terén a kecskeméti idősödésügyi kísérletnek ez a fő küldetése, célja.*

Az idősödők aktív társadalmi szerepvállalásának modellje Kecskeméten

A CédusNet Kecskemét Program stratégiai célja, hogy a jelzett korosztályon belül érdemi változásokat generáljon a foglalkoztatás (foglalkoztathatóság), a társadalmi részvétel, a független, egészséges és biztonságos élet, valamint az aktív életvitel területein annak érdekében, hogy az egészségben töltött évek száma érdemben növekedjen az 50+ évesek körében.

Kecskemét az egyik legdinamikusabban fejlődő magyar város, átalakuló társadalommal, gyors ütemű iparosodással. Kecskemét az a város, ahol elsőként fogadták be a CédusNet koncepciót, ahol felismerték, hogy az idősödő társadalom sürgető lépéseket kíván. Ha a város kiaknázza az 50 év feletti szaktudását és tapasztalatát, ha sikerül a szellemi életkor meghosszabbítása, ha egészségesebbek

lesznek az idősödők, ha az idősödő emberek feladatot találnak a társadalmi problémák enyhítésében, akkor az idősellátás súlyos társadalompolitikai, gazdasági terhei csökkenthetők. Ehhez azonban teljesszerű szemléletváltás szükséges a munkaerőpiacon, az intézményekben és az emberek hozzáállásban is.

Az életkor meghosszabbodása miatt *nyugdíjba vonulásunk után további 25-30 évre kell életstratégiát tervezni.* Meg kell változtatni a közgondolkodást az idősödésről, az öregségről, mert a régi sztereotípiák ma már nem érvényesek és igazságtalanok is. Meg kell ismertetni és ismerni a társadalmi idősödés valódi jelentését, az aktív idősödés új eszközeit. A szenioroknak kiemelt szükségük van a hasznosságélményre, a társadalmi kapcsolatok és az egészség megőrzésére, valamint a legtöbb nyugdíjasnak szüksége van kiegészítő jövedelemre is. Rugalmas átmenetet kell biztosítani a hagyományos munkából a részmunkák – szenior vállalkozás –, az önkéntesség-pihenés kombinációjába. Mindezek olyan tevékenységek, amelyek egy élő laboratórium, társadalmi kísérlet (LivingLab) helyszínéül szolgálnak Kecskeméten.

Kecskemét Megyei Jogú Város Közgyűlése a 2016-os év végén döntött arról, hogy elindítja a CédusNet Kecskemét Szenior Tudáshasznosítási Programot a CédusNet Szenior Tudáshasznosító Egyesülettel együttműködésben. Egy helyi kutatásra támaszkodó előkészítő időszakot követően 2018-2019-ben a program Kecskemétre szabott szolgáltatásainak kísérleti időszaka következett. A program előkészítési szakaszának egyik legfontosabb tapasztalata az volt, hogy addig, amíg a város idősödő társadalmáról szinte semmit nem lehetett tudni, addig a közgondolkodásban nem létező életszakaszról semmilyen információval nem rendelkezünk.

A CédrusNet Program legfőbb célja Kecskemét és vonzáskörzete idősödő társadalmának foglalkoztatása, társadalmi részvételének elősegítése. Úgy látjuk, az aktív idősor gyakorlatilag egyenlő a *karrierváltással*. Azaz ahhoz, hogy valaki valóban aktívan töltse el a nyugdíjas éveket, ahhoz leginkább egy karrierváltáson keresztül vezet el az út.

A most a munkaerőpiacra belépő fiatalok esetében már 20 munkahelyváltást prognosztizálnak (a jelenlegi hat-héttel ellentétben), ráadásul ez akár három-négy karriert is jelenthet a mai egy-kettővel szemben. Kecskemét az autóipari beruházásainak köszönhetően egy globális, regionális munkamegosztás és versenyhelyzet szereplője lett, ami teljesen új kihívások elé állítja az egykori alföldi mezővárost. Komoly reformok nélkül nehéz lesz fenntartani a foglalkoztatás jelenlegi szintjét. Nyitni kell az új munkavállalói csoportok alkalmazása felé.

Az idősödés folyamatára fel kell készíteni az embereket, *segíteni kell őket egy második, harmadik karrier elindításában*, az érdeklődésüknek megfelelő aktivitás, társadalmi hasznosság megtalálásában, művelésében. *Kecskemétnek, a régióknak nagy szüksége van a pályakezdő nyugdíjasokra!*

A CédrusNet Kecskemét Program a fenti célok elérése érdekében számos *társadalmi innovációs* programelemet dolgozott ki. Például a Szenior Tudásbank az idősödő szakemberek foglalkoztatási piacát alapozza meg egy aktív adatbázis üzemeltetése, tájékoztatás, munkáltatók bevonása és érzékenyítése, valamint képzések, kurzusok szervezése révén. A Tudásbank az 50+ korosztály készségeinek és képességeinek (újra)hasznosítását segíti, Kecskeméten a helyi munkaerőpiacról már két éve gyűjt adatokat.

Egy karrierváltás nem feltétlen az életkortól függ, hanem attól,

hogy azt kedvvel és örömmel végezze az ember. Felmérési eredményeinkből úgy látjuk, hogy 55-60 év körül a legideálisabb ezt elkezdni, megvalósítani a szenior korban. Ugyanakkor nem ismertek a városban, a munkahelyeken olyan szolgáltatások, családpolitikai eszközök, amelyek elősegítenék ennek a korosztálynak az egyéni karriertervezését, szakmai fejlődését, felöltődését.

A kecskeméti modellprogram eddigi tapasztalatai alapján arra a következtetésre jutottunk, hogy a szenior korosztály elsősorban nem a versenyszférában lehet „hadra fogható”, hanem a társadalmi piaci szolgáltatásokkal tudja kifejtetni pozitív hatását, és közvetve hozzájárulni a versenyképességhez. Ha például egy vállalatnál van *szenior korú concierge*, aki segít a munkavállalók ügyes-bajos dolgainak elintézésében, azáltal lehetővé válik, hogy a munkavállaló hatékonyan a saját munkájára tudjon koncentrálni.

A jelenlegi helyzet viszont az, hogy nincsenek a munkahelyi idősödést támogató programok, sőt ezt a feladatot senki nem is érzi magáénak. A termelő cégek zárt világa sok esetben nem szolgálja az adott város érdekeit, így gyakran két párhuzamos világ létezik a településen. Az életpálya-tanácsadás gyerekcipőben jár Magyarországon, így sajnos Kecskeméten is. Az idősödésre való felkészítést senki nem érzi feladatának: a munkáltatók egyelőre elutasítják, hogy ebben szerepük lenne, a munkavállalók pedig egyszerűen nem gondolnak erre, ha pedig gondolnak, akkor nincs rá idejük.

További nehézséget okoz, hogy egy végtelenségig túlterhelt 45-64 év közötti szendvicsgenerációról van szó. Még dolgoznak, a karrierjük csúcspontja körül járnak, még segítik a gyerekek életben való elindulását, de már unokákra is vigyázhatnak, ugyanakkor még ápolják a beteg szüleiket is. Ebben a végtelen önkizsákmányoló helyzetben kellene ezt a generációt felkészíteni az idősöedésre, a második karrier elindítására. Megfelelő eszközök, támogató szolgáltatások nélkül ez valóban lehetetlen küldetésnek tűnik. Ez csak egy szélesebb társadalompolitikai támogatással, a munkahelyi idősödés programjával, civil és piaci szereplők összefogásával oldható meg, amiben a HR szakmának kiemelt szerepe van.

A Program paradigmatisztikus változást kíván elérni az idősöedésről való közgondolkodás és közbeszéd terén. Helyszűke miatt most nincs lehetőség bemutatni a SuperNagyit szolgáltatást, az időslátogatók képzését és tevékenységét, a városban működő CédrusKöröket, a Szenior innovációs kört, a Mesélő házak és a Családi krónika állampolgári tudomány (citizen science) programokat. A lényeg, hogy az idősödő korosztállyal kapcsolatos szemléletváltást sürgetővé teszik azok a demográfiai, társadalmi és gazdasági tendenciák, amelyek eredményeként a jövőben a társadalmi idősödés kérdésköre az egyik legfontosabb, komplex szemléletmódot és megoldási javaslatokat igénylő társadalompolitikai kihívás lesz. Ehhez ajánljuk más települések, városok számára is mintául a CédrusNet Kecskemét Programot.

MOLNÁR SZILÁRD az ELTE Szociológiai Intézetében végzett kutató szociológusként, jelenleg a CédrusNet Kecskemét Program szakmai vezetője. Főbb kutatási területei az információs társadalom, a társadalmi tőke, digitális megosztottság, az idősödő társadalmak. Rendszeresen publikál hazai, és kevésbé rendszeresen külföldi szaklapokban, az Információs Társadalom folyóirat egyik szerkesztője. 2009-ben a digitális megosztottság hazai kutatásában elért eredményeiért a Miniszterelnöki Hivatal Információs Társadalomért Szakmai Érem elismerésében részesült. Több társadalmi szervezet munkájában is részt vállal: jelenleg a Magyar Zoltán E-közigazgatástudományi Egyesület elnöke, az Inforum elnökségének tagja, a Magyar Kommunikációtudományi Társaság alapító tagja.

Családmesék – a pécsváradi Apaceller család

Családtörténetet fogok írni, de a mese műfaja talán jobban visszaadja az Apaceller család tagjainak múltját és jelenét. A történet kulcsszavai: Appenzell, dunamenti svábok, Pécsváradi, gyapjúfonás, Fonó Jenny, zenekar, bútorfestés, közművelődés. A szavak összefüggéseit a család története tárja fel előttünk...

A mese réges-régen, Appenzell svájci hegyvidékén kezdődik, ahol azok az ősök éltek, akik a *dunamenti svábokkal* együtt, Mária Terézia rendelete révén érkeztek az 1700-as évek derekán későbbi lakhelyükre, a baranyai Rácmecs-

kére. Mint a mesében, ilyen nevű település nincs már a vidéken, de a történetünk egyik főszereplője, idősebb Apaczeller József itt született 1928-ban. „Életem története” címmel emlékkönyvet írt, amelyből 2005-ig követhetők a család eseményei.

A visszaemlékezésből még az iskolatársak neveit is pontosan megtudhatjuk, csupa sváb vezetéknev: Hock, Merk, Petz, Eckert, Müller, Löffler, Schunk, Grätz, ... de az írást olvasva azt is átérezhetjük, hogy ebben az időszakban mennyire nehéz sora volt egy gyereknek, főleg akkor, ha tízévesen elvesztette édesanyját, és az iskola

után nem a játék, hanem a munka várt rá.

Rácmecske – későbbi nevén Erdősmecske – és környéke tele volt bővizű patakokkal, a víz erejét malmok és *gyapjúfonók* hasznosították. Nem meglepő, hogy itt is sváb nevekkkel találkozunk, ha a hagyományos fonókat keressük: Hering, Merk, Fuller. A fiatal Apaczeller József a zengővárkonyi Hering malomban lett inas, és ott tanulta ki a szakmát is. S ahogy ez lenni szokott, a fiatal inas beleszeretett Merk Vilmos és Fuller Gizella Julianna nevű lányába, akit később feleségül is vett. A fonásból 1949-ben már nem lehetett megélni, az akkor már *Pécsváradra* költöztetett fonót át kellett adni a népboltnak, így a családfenntartónak más munkát kellett vállalnia. Más helyre pedig csak úgy helyezkedhetett el, ha visszaadta az iparendélyt.

Az 50-es évek elején megszületett két fiuk, József és Péter. Szépen taníttatták őket, főleg a zenei képzésre fordítottak nagy odafigyelést. Iskolás gyerekként József is nagyon szeretett volna zenét tanulni, de nem volt rá lehetősége. Magától tanult meg tehát szájharmonikázni. Az asztal szélére pedig zongorabilentyüket rajzolt és azon is tudott „játszani”.

Aztán a gyapjúfonást egy időre teljesen abba kellett hagyni, mert

1961-ben nem lehetett háznál fogni. Nemcsak feljelentették őket, elvitték az összes gyapjút, még azt is, ami a másoké volt.

Közben a gyerekek felcseperedtek, kitűnő osztályzatokkal kerültek a főiskolára, József a pécsi Zeneművészeti Főiskola fagott szakára, Péter a pécsi Tanárképző Főiskola matematika-fizika szakára. Később mind a ketten kitűnő tanárok lettek. Együtt alapították a legendás Zengő beatzenekart Pécsváradon.

Megnősültek, Józsefnek, aki a Pécsvárad Zeneiskola igazgatója volt, két fia született, József és András. Péterék pedig három fiút neveltek, Pétert, Gergelyt és Balázst. Mindegyik unoka zenét tanult a híres Pécsvárad Zeneiskolában.

Nagyszerű időszak volt, amikor Apaceller József a Pécsvárad Tűzoltó Zenekar karnagyaként szinte az összes Apacellert vezényelhette a fúvószenekarban. A 300 éve Pécsváradra betelepített német lakosságnak köszönhető a fúvószenekari zenélés hagyománya, mely máig él; idén már 80 éves fennállását ünnepli az együttes.

A gyapjúfonás hazai történetében az 1980-as évek változást hoztak, újra ki lehetett váltani az

iparendélyt a tevékenységre, ennek köszönhetően újra beindult a gyapjúfonás. Ebbe a munkába már később Apaceller Péter is besegített, családjával közösen felújították a száz évnél is idősebb muzeális értékű gépet, a *Fonó Jennyt*. A fonógép azért is híres, mert nagyon kevés van már ebből a típusból a világon, a kézzel hajtott, 8 orsós fonókerekű szerkezetből, amelyet az ipari forradalom idején, 1764-től Angliában használtak. A fonógépet a feltalálója, az angol *James Hargreavest* nevezte „*Spinning Jenny*”-nek, azaz magyarosan *Fonó Jenny*-nek. Mivel nemcsak a fonógép, hanem más hasonló régi gyapjúfeldolgozó-gép is van a családi műhelyben, felvetődött az az ötlet, hogy működő múzeumként is bemutatathatóvá váljon. A gyapjúfonó egészen 2010-ig volt látogatható, a gyűjtemény most arra vár, hogy méltó helyen, múzeumi körülmények között ismét megtekinthető legyen.

A 150-200 éves kártoló, bundázó, szalázó, fonó, csévelő és cernázó gépek kellemes, ütemes zakatoló hangjai újra a zenét idézik elénk, talán ez a közös ritmus hozta létre 1995-ben az APSONS zenekart, amely idén a 25 éves évfordulóra készül. Az együttest Apaceller Pé-

ter és fiai alakították meg, a fiúk hangszerválasztása ehhez tökéletesen illeszkedett. A zenekar nagyon népszerű Pécsváradon és környékén, közösségépítő erejük meghatározó, a rajongók között minden korosztály megtalálható. Később ifj. Apaceller Péter felesége, Czigola Orsolya is csatlakozott a zenekarhoz billentyűsként, vokálusként, majd szóló énekesként.

A zenei vonal máshol is tetten érhető. A családi zenekaron kívül Apaceller Gergelynek, aki Mohácson él feleségével és három kislányával, szintén van egy zenekara: a Rádió Lokál, mely funkyt és soul-t játszik délszláv motívumokkal, autentikus ízzel. Időszakonként a Mohácsi Zenészek Baráti Köréből egy szűkebb társaság összejön zenélni, a Cocktail, a Rádió Lokál és az NGR zenekarból, a bólyi Depóból, továbbá a pécsvárad Apsonsból, együtt főznek és jammelnek. Az együtt zenélés eredményezte a két nagykoncertet is: a Máté Péter és a Cserhádi Zsuzsa emlékestek megrendezését, amelyet már az ország több helyszínén is előadtak.

A család művészetek iránti érzékenysége más területeken is tetten érhető, így említésre méltó még idősebb Apaceller Péternek és feleségének a *bútorfestéssel* kapcsolatos tevékenysége is, amelyet több évig űztek a gyapjúfonás, a tanítás, a zenélés mellett.

A család vásárolt Véménden egy megüresedett német parasztházat, amelyet alapvetően a hagyományörzés iránti elkötelezettségük miatt vettek. A házat igyekeztek korhűen felújítani és berendezni a saját festésű bútorokkal. Mára az épület vendégházként is üzemel, így akik ott pihennek, élvezhetik a régi sváb parasztház hangulatát, amely ugyanakkor a mai kor elvárásainak mindenben megfelel.

A történetet a családfán egy kisebb ágat elfoglaló fiatal házaspár meséjével folytatjuk, akik mertek nagyot álmodni és szorgalmukkal,

tehetségükkel nagy utat jártak be a nagyvilágban. Ifjú hőseink: Orsi és Péti.

Ifj. Apaceller Péter ének-zene tanár, egyházzenesész, énekes, előadóművész, zeneszerző, művelődési és felnőttképzési szakember, koncertszervező-producer.

Apaceller-Czigola Orsolya ének-zene, magyar, angol szakos tanár, énekes, előadóművész, zeneszerző, író.

Az ő meséjük Szombathelyen indult a tanárképző főiskolán, és Pécsváradon folytatódik az otthonukban. A közös zenélés erejéből táplálkozva határozták el, hogy világutazók lesznek. Óceán- és tengerjáró hajókra szerződtek énekes-zenészeknek, ahova nagy örömeikre – a több profi előadóművésszel szemben – őket választották. Orsi a hosszú úton hajónaplót írt, mint kiderült, nem öncélúan, „Orsi és Péti, a Világutazók kalandjai” címmel kisiskolásoknak szóló ismeretterjesztő könyv született az élményekből.

A könyv olvasása közben kitárul előttünk a világ, ismereteket szerzünk kikötőkről, városokról, országokról, megtudjuk történelmüket, kultúrájukat, szokásaikat és persze minden kikötőben vár minket egy kis kaland. A könyv ezért

rengeteg párbeszédet, színes illusztrációt tartalmaz, valamint egy CD mellékletet is, amelynek dalai saját szerzemények. A fejezeteket játékos feladatok zárják, a függelékben az adott kikötők országairól érdekes információk és további feladatok találhatóak.

Pedagógus szakemberek szerint a könyv és a CD-lemez nemcsak az irodalom és ének-zene, hanem a földrajz, történelem, idegen nyelv, rajz tantárgyak óráin, valamint iskolai foglalkozásokon, szakkörökön is jól használhatók és motiválóak. Az ismeretterjesztő könyv a gyerekek tehetséggondozásához is hozzájárul: az általuk készített dalok, versek, rajzok, fogalmazások, játékos vetélkedők ihletőivé válhatnak.

A világvágy miatti helyzetben jelenleg nagykoncertjeik mellett zenés könyvbemutató gyermekműsorukkal sem tudják járnai az

országot, ezért az interneten rövid kisfilmekben mutatták be a fejezeteket „Esti Mesés Világutazás Orsival és Pétivel” címmel.

A családi zenekar egyaránt megszólítja a gyermek korosztályt, a fiatalokat és az idősebbeket: kulturált kikapcsolódást, színvonalas élményt nyújt a hallgatóságnak. Orsi és Péti a zenélést és az előadóművészetet választotta főfoglalkozásának, de a tanítást és a szervezői munkát sem adták föl. A középső testvérrel, Gergellyel együtt Produceller néven szervezik saját koncertjeiket, és Péternek emellett jut ideje felelősségteljes, a közösségért végzett munkájára is, hiszen ő lett Pécsváradon a kultúráért felelős alpolgármester, és a közművelődés feladatellátásának segítője.

A hajón azt a nevet kapták, hogy „Versatility” – ami sokoldalúságot jelent, és nemcsak az Apaceller Péter és Apaceller-Czigola Orsolya duót nevezik így, hanem ez a családra is érvényes.

Id. Apaceller József augusztusban lesz 92 éves. Isten éltesse egészségben, mesélje még sokáig tovább unokáinak, dédunokáinak a családi történeteket! Elevenedjenek meg a gyapjúfonó gépei, és egy kiháló szakmát élesszenek újra az utódok egy bemutató műhely-múzeum létrehozásával. „Fonó Jenny” dúdoljon újra, kedves zakatolása adja tovább a ritmust az Apaceller család számára, hogy minél több emberhez eljusson az ősi tudásuk, valamint a zene által a közösségi együttlét erősödjön a zenészek és a közönség között is.

NAGY ANDREA RITA Pécssett, a JPTE Tanárképző Kar magyar-népművelés szakán végzett, ezután a könyvtár-pedagógia – tanár MA szakon szerzett oklevelet. Szőnyegszövő szakon elvégezte a Népijáték és kismesterségek oktatója felsőfokú képzését. A Baranya Megyei Kulturális Központ kézműves szakiskolájának elindítója és vezetője volt, később Pécs Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatalában kulturális ügyintézőként ellátta a város közművelődési intézményeinek szakmai felügyeletét, részt vett az Európa Kulturális Fővárosa cím pályázatának előkészítésében. Legutóbb intézményvezetőként dolgozott egy baranyai település általános művelődési központjában. Jelenleg a Nemzeti Művelődési Intézet Baranya Megyei Igazgatóságán módszertani referensként dolgozik.

Hogyan készült?

Egy kisváros ifjúsági koncepciójának története

Nem újkeletű történet településünkön, Kabán az aktív közösségi szerepvállalás, az önmagából építkező közösség, a helyi társadalom fejlesztését segítő közösségi jövőkép. A faluban, mely 2003-ban városi rangot kapott, mindig is voltak értékörző, értékteremtő, önmagukban is értékes közösségek. Ilyen közösség többek között a hatvanas évektől közel 20 évig működő, „Kiváló Ifjúsági Klub” címet viselő Déry Tibor Ifjúsági Klub; egy 2001-es nemzetközi projekt eredményeként létrejött fiatal közösség, akik először ösztönösen, majd később szakmai segítséggel, a környező települések azonoskorú csoportjaival hálózatot alkotva dolgoztak a minőségi közösségi életért, vagy említhetném a várossá válás apropóján alakult Kabai Nyári Színház Egyesületet is.

A Kabai Ifjúsági Koncepció létrejöttét, ha úgy tetszik, a csillagok együttállásának köszönhetjük. Az igények és a szükségletek szerencsésen találkoztak az adottságokkal és a lehetőségekkel. Felnőtt egy olyan korosztály, akik vágnak arra, hogy tartalmasan és együtt éljék meg szabadidejüket. Ez az igény nyitott kapukat talált intézményünk, a Mácsai Sándor Művelődési Ház „Egy fedél alatt” elnevezésű,

rendszer szemléletű társadalomfejlesztő projektjében és partnerközpontú szemléletében. A kulturális közfoglalkoztatási program keretében olyan fiatalok vettek részt a helyi közművelődési feladatok megvalósításában, akik komolyan vették munkájukat, és akik az igényt megfogalmazó fiatalok közül kerültek be a közösségfejlesztési folyamatba. És ekkor, 2014-ben jött egy lehetőség, a Nemzeti Művelődési Intézet Pajtaszínház programja, melynek hatására megszületett a LAKAT Színház, kezdetben ugyan még ifjúsági klub néven.

Ezt követően – persze túl több kisebb és egész estés színházi előadáson, rendszeres színházi próbákon, közösségi programokon, megmérettetésekben, művészeti táboron, projekteken – bevontuk a tíz fős közösséget az EFOP 1.2.11-16-2017-00056 Esély Otthon, „Kabai fiatalok helyben maradásának ösztönzése” című projekt tervezésébe, ami természetes volt, hiszen rólu-
luk, a kabai fiatalokról, fiataloknak szólt. A felmerült igények közül kivétel nélkül mindent beépítettünk a programsorozatba és a fejlesztési folyamatba. Az önkormányzat ál-

tal benyújtott pályázat időtartama 3 év: 2018-ban kezdődött és egészen 2021-ig segíti a közösségi folyamatokat. A megvalósításban a település intézményei, civil szervezetei, a helyi gazdaság szereplői és természetesen a művelődési ház is szerepet és feladatot vállalt. Ez volt az a pillanat, amit meg kellett ragadnunk, ahol a közművelődés és annak szakemberei építhették a politikai szándéokra, és kihasználhatták az együttműködés lehetőségét azon cél érdekében, hogy ne csak egy hároméves elvarratlan programsorozat valósuljon meg, hanem egy olyan hosszú távú fejlesztési folyamat induljon el, ami hatékonyan, pozitívan befolyásolja a helyi társadalom fejlődését.

Annak érdekében, hogy a lehető legtöbb 16-36 év közötti kabai fiatal vegyen részt a megvalósításban, a projekt toborzással indult. A fejlesztési folyamatba tréningek, ismeretterjesztő bemutatók, bemutatkozások, kulturális és szabadidős programok, jó gyakorlatokat megismerő tanulmányutak (látóutak), a LAKAT Színpad számára bemutatkozási lehetőségek kerültek, és ami jelen témánk szempontjából a legfontosabb, egy hét alkalomból álló ifjúsági fórum-sorozat, melynek elsődleges célja a helyi ifjúsági koncepció és cselekvési terv elkészítése volt.

Az előzményekből kiderül, hogy a fejlesztési folyamat aktív magja a LAKAT Színpad, akiről tudtuk, hogy végig részt fognak venni a folyamatban. Az akkor tíz fős közösség nem valószínű, hogy reprezentatív adatokat biztosított volna a helyzetfeltáráshoz. Ezért a fórum-sorozatot megelőzően 280 kabai fiatalot kérdeztünk meg (online kérdőív: Facebook, Twitter, Instagram oldalak) élethelyzetükről, problémáikról, terveikről, jövőképükről. A kérdőív egyben meghívó is volt a fejlesztési folyamatban való részvételre. A megkeresett fiatalok 20,7%-a mondta el érté-

kelhetően gondolatait, problémáit, vágyait, a fejlesztési folyamatban 24 fiatal vett/vesz részt.

A fórum-sorozat 2018 februárjában kezdődött, havonta egy alkalommal találkoztunk a művelődési házban. Ez persze nem azt jelenti, hogy volt hét fórum, és azokon feltártunk és megoldottunk minden problémát. Nagyon fontosnak bizonyultak azok a beszélgetések, megkeresések is, amelyek segítettek az előrelépéseket. Nagy hangsúlyt fektettünk arra, hogy a bekapcsolódó fiatalok a fejlesztési folyamat minden részében aktív szerepet vállaljanak. A hatékony közös munkát a bizalom alapozta meg, a közös problémák, majd a közös célok vitték előrébb. Ahogy a nagykönyvben meg van írva, mi is helyzetfeltárással kezdtük a vizionált jövő építését: sorra vettük az információforrásokat, ütemtervet készítettünk, megosztottunk a feladatokon. A fórum alkalmait arra használtuk fel, hogy meghívjuk a helyi társadalom szereplőit, ami részben csalódást okozott a fiataloknak, de egyben alátámasztotta azt az egyik, fiatalok által megfogalmazott fontos problémát, hogy a kabai fiatalok jövője a helyi társadalom szereplőinek egy részét kevésbé érdekli. Egyetlen alkalom – a

helyi református, katolikus, baptista egyházak részvételével megtartott fórum – volt kivétel, ez teljes létszámú érdeklődés mellett zajlott. A kevés érdeklődő ellenére a fórumokon rengeteg információt gyűjtöttünk a helyi döntéshozók, intézmények, civilszervezetek, egyházak képviselőitől, vállalkozóktól. A helyzetfeltárással, később a problémamegoldások megfogalmazásában nagy segítségünkre volt a Nemzeti Művelődési Intézet Hajdú-Bihar Megyei Irodája, egy a LAKAT Színpad társadalmi beágyazódottságát feltáró kutatással, valamint szintén az iroda által szervezett szakmai bemutatkozási alkalmakkal, ahol képet adhattunk fejlesztési folyamatunk éppen aktuális eredményeiről és problémáiról, illetve egyfajta visszajelzés, értékelés is volt a szakma részéről.

Be kell vallanom, hogy a fórumokat követően kevésnek bizonyult a munka hatékony folytatásához a „jól érezzük magunkat együtt” érzés. Egyre több olyan program vált szükségessé, amely erősítette a szándékot, a célba érést. Az EFOP projektben szereplő tevékenységek részben biztosították ezt, de voltak spontán velünk szembejövő lehetőségek, amelyek előre mozdították az ügyet. Ilyen volt például a Tályai

A LAKAT Színpad Zánkán

András táncoktató által felajánlott társastánc-tanulás, vagy a színházi bemutatókra irányuló felkérések. A problémamegoldásban a legfontosabb szerep a LAKAT Színpad vezetőjére, Bagi Andreára hárult. Andi közfoglalkozatottként kezdte pályafutását intézményünkben, majd kulturális közfoglalkoztatottként bontogatta közösség-szervező szárnyait. Ő az, aki élére állt a Pajtaszínház Program keretében a közösség-szervezésnek, irányításával vesznek részt a fiatalok az EFOP projekt tervezésében és megvalósításában is. Ő az, aki magáénak érzi minden kabai fiatal problémáját, és ő az, aki azokat meg is akarja oldani, persze nem egyedül, hanem a fiatalokkal együtt. Jelenleg közösség-szervező szakon végzős hallgató, és nem mellesleg egy gyönyörű 10 hónapos kislány édesanyja. Példamutató a felelősség- és a társadalmi szerepvállalása. Mindennek köszönhetően a kabai fiatalok bízhatnak benne, örömmel dolgoznak és töltik vele szabadidejüket.

Visszatérve az ifjúsági koncepcióra, a problémák és az adottságok összegzését követően a célokhoz vezető utakat, megoldási javaslatokat dolgoztuk ki. A megvalósításban résztvevők sorát nem

önként jelentkezőkből állítottuk össze, hanem a fiatalok ajánlásai alapján. A cselekvési terv elkészítésekor végre megvilágosodott, hogy a legtöbb teendője maguknak a fiataloknak lesz, és szorosan mellettük az önkormányzatnak, illetve nekünk, a szakmának.

A Nemzeti Művelődési Intézet Hajdú-Bihar Megyei Irodája észlelte, hogy az elkészült fejlesztési terv és annak megvalósítási programja ellenére a folytatás nehézkesen halad, így szakmai segítséget nyújtottak a továbblépéshez.

Vincze Béla közösségfejlesztő szakember, akit fiataljaink már jól ismernek, a Nemzeti Művelődési Intézet Hajdú-Bihar Megyei Irodája támogatásával bekapcsolódott a fejlesztési folyamatba. Szándékai szerint megerősíti a fiatal közösség önmagában való hitét, a céljaik iránti elkötelezettségüket, jó példákön keresztül megmutatja nekik, hogy hogyan lehet tovább vinni az ügyeiket.

Az eddigi folyamat értékelésébe bevontuk a fiatalokat, így kiderült, a döccenők ellenőre sem élnek meg csalódásként a történeteket. A fejlesztési folyamatban résztvevő kabai fiatalok szeretnék Kabán élni, dolgozni, családot alapítani, de vannak igényeik, elvárásaik, amiért hajlandóak tenni, összefogni.

Közös tánc Tályai András táncoktatóval

VÁGÓ EMESE 1998-ban végzett a Bessenyei György Tanárképző Főiskolán mint művelődésszervező, felnőttképzési és nonprofit menedzser, 2003-ban a Debreceni Egyetemen szerzett diplomát felnőttképzési szakemberként. 1985 óta dolgozik a kabai Mácsai Sándor Művelődési Házban, 2009-től az intézmény vezetője. 2014-től elnöke a Kabai Települési Értéktár Bizottságnak.

Agóra Veszprém Kulturális Központ

Kihívások és válaszok

Veszprém a Balaton kapuja, az egyik legszebb és legkedveltebb megyeszékhely, melynek fekvése, történelmi múltja, kulturális gazdagsága sokakat vonz ide. A város egyik közművelődési intézménye az Agóra, amely teljes infrastrukturális és szakmai megújulást követően immár öt éve működik egy lakótelep közepén. Mára megtalálta helyét, szerepét, és jó válaszokat ad az újabb és újabb szakmai kihívásokra. Beszélgetőpartnerem Neveda Amália, aki 11 éve dolgozik itt igazgatóként, és sikeresen vezette át az átalakításokon az intézményt.

dr. Balogné Uracs Marianna: *Mióta dolgozol a szakmában, és mi inspirált arra, hogy elvállald az Agóra igazgatói feladatait?*

Neveda Amália: Főiskolásként teljesen ismeretlenül jelentkeztem az akkori Városi Művelődési Központba gyakorlatra. Örömmel fogadtak, majd az egész nyarat itt töltöttem. Olyan nagyrendezvényekben vettem részt, mint a Fűvószenekari Találkozó, az Éneklő Hét; nagyon megtetszett, és ennek hatására döntöttem el, hogy ezen a területen akarok dolgozni. Amikor állást ajánlottak, boldogan igent mondtam, így kerültem az intézménybe 1997-ben. A Chol-

noky-könyvtárban kezdtem, majd hamarosan átkerültem a központba, és megkaptam olyan nagyrendezvények szervezését, mint például a Gizella napok vagy a nagy Egyiptom Nap. Nagy lendülettel dolgoztam és folyamatosan tanultam a GYES mellett is. Visszatérésem után 3 évvel kért meg az akkori megbízott igazgató, C. Szalai Ágnes, hogy pályázzam meg az igazgatói állást, így lettem vezető. Végigjártam a ranglétrát a könyvtártól a szervezésen át, de mindig nagy lelkesedéssel végeztem a munkát. Olyan közegbe kerültem, ami lendületet adott, soha nem is szerettem volna mást csinálni.

B. U. M.: *Az intézmény sorsa kalandosan alakult a kétezres évek-*

alapszolgáltatás biztosítása, meg is felelünk ennek, ugyanakkor kimagasló az élethosszig tartó tanulás területe. Emellett otthona vagyunk a város civil életének. Veszprém-ben 47 nyugdíjas klub van, valamennyi pénzügyi feladatait az Agóra látja el, 17 klub pedig itt is tartja a foglalkozásait. Rengeteg táncos csoportunk van. A régi épületben nem voltak erre terek, itt azonban kiválóak a feltételek; hozzánk kötődik a Veszprém Bakony vagy a Gerence Néptáncgyűttes. Közösségeink is aktívak, örülünk az alulról jövő kezdeményezéseknek, segítjük ötleteik megvalósulását.

B. U. M.: *Hogyan tudjátok a felnőttképzési tevékenységet sikeressé tenni?*

N. A.: Képzéseink bevételeket is hoznak. Ezek nem formális képzések, vagyis bizonyítványt nem adnak, de új tudáshoz segítik a résztvevőket. Van egy számítógép-termünk nyelvi laborral, itt például digitális kompetenciafejlesztő képzéseket indítunk: Photoshop tanfolyamot különböző célcsoportok számára, van kifejezetten nyugdíjasoknak szóló is. Nyelvtanfolyamokat hat nyelvből szervezünk, alapfoktól haladóig. Rendelkezünk kézműves teremmel is, így folyamatosan indul csipkeverő, kosárfonó, nemezelő képzés, de nagyon nép-

ben: kezdted a veszprémiek által csak Dimitrovként emlegetett házban, majd hosszú átmenet, sok költözés következett.

N. A.: Igen, ez egy nagyon nehéz időszak volt. A Dimitrovot 1973-ban adták át és a 2000-es évekre igen rossz állapotba került az épület. Amikor a város megkapta a régi Hemo-t (Helyőrségi Művelődési Otthon), úgy gondolta, hogy ott az intézménynek jó helye lenne: más feladatokkal, kisebb létszámmal, olcsóbb fenntartással. Első hallásra borzasztó ötletnek tűnt a város központjából kikerülni a Haszkovó-lakótelepre. Időközben azonban az Agóra pályázat II. ütemén sikeresen pályáztunk, ez adott lehetőséget a felújításra, hogy egy korszerű, a XXI. századi igényeknek megfelelő környezetben várhassuk vendégeinket, közösségeinket. Persze a felújítás évei nehezek voltak, többször is költöznünk kellett, emellett jó színvonalon tartani a szakmai munkát és folyamatosan kezelni a felmerülő problémákat. De végül 2015. május 22-én, átadták az új épületet, azóta az Agóra itt működik a lakótelepen.

Közben Veszprém-ben a kultúra területén sok változás történt: létrejött a Hangvilla, mint új rendezvénytér, és a Programiroda Kft., amely átvette a városi nagyrendezvények szervezését. Az Agóra feladata pedig a klasszikus közműve-

lődés maradt, nagyrendezvények, fesztiválok nélkül – ez új kérdéseket vetett fel: hogy fogjuk megtalálni a helyünket, mi lesz a feladatunk? Az elmúlt öt év azonban bizonyította, hogy sikerült szakmai munkánkat új alapokra helyezni: megtaláltuk azokat a területeket, amelyek a városban hiányoztak, és jól felmérve az igényeket, sikeresek a kezdeményezéseink, keresettek a szolgáltatásaink. Ebben közrejátszik az is, hogy a korszerű épület olyan terekkel, funkciókkal rendelkezik, amely egyedülálló a városban: például a látványkonyha az egyik legsikeresebb fejlesztésünk, rengetegen használják, sok képzés, program épül rá.

Agóráként számunkra kötelező a kulturális törvény szerinti hét

szerű a bútorfestő tanfolyam is. Különösen sikeresek a konyhai képzések, a cukrászattól a főzésen, pékségen át minden megjelenik, például a réteskészítő tanfolyam is kedvelt.

B. U. M.: Hogyan döntetek el, hogy milyen képzést hirdesetek?

N. A.: Kiváló, kreatív kollégákkal dolgozunk együtt, akik keresik az újdonságokat. Emellett folyamatos az igényfelmérés. Minden képzés után megkérdezzük a résztvevők véleményét, elvárásait, melyekre azonnal reagálunk. Így indult az Ország tortája tanfolyam évekket ezelőtt; mára hagyomány, hogy minden évben megsütjük az Ország tortáját. De a konyhát a gyerekek is nagyon szeretik, volt itt már sütiagyár, nyalókaagyár, ebből

nőtt ki a kis cukrász táborunk, idén már hármat tervezünk.

B. U. M.: A növekvő számú aktív időskorú megszólítása mellett igazi kihívást jelent a középgeneráció és a fiatalok elérése, ti mennyire vagytok ebben sikeresek?

N. A.: A tanfolyamainkkal a 20 évestől a nyugdíjasokig meg tudjuk szólítani a különböző korosztályokat. Rendezvényeinkkel nagyon nehéz, például az egyetemistákhoz a filmklubbal tudunk eljutni. Nem művész moziként működik, de hétről hétre izgalmas a kínálat, amit jól mutat a 100 fő feletti átlag nézőszám, ez országosan is kiemelkedő. Tavaly rendeztük meg először a Filmek a falakon rendezvényünket: egy tízemeletes ház oldalára veti-

tettünk filmeket három napon át nagy érdeklődés mellett.

B. U. M.: Ez a program már az Európa Kulturális Fővárosa Projekt egyik ráhangoló eseménye volt, hiszen 2023-ig számos közösségi program valósul meg. Milyen lehetőségei, tervei vannak az Agórának?

N. A.: Az EKF projektben a Haszkovó-lakótelep kiemelt célterület. Készült egy szociológiai felmérés is, amely azt igazolta, hogy az Agórát ismerik, járnak ide a lakótelepről, de a közösségi aktivitást fejleszteni kell. Bizakodó vagyok, sok ötletet adtunk le, néhány programot már el is kezdtünk, de szeretnénk fejlesztéseket is, például az előttünk lévő parkban szeretnénk egy színpadot nézőtérrel. Az EKF-ben 2023-ra egy nagy Haszkovó Pikniket találtak ki, remélem, mi is részesei lehetünk.

B. U. M.: Az Agóra és a Nemzeti Múvelődési Intézet Veszprém Megyei Igazgatósága együttműködése a megyében példaértékű, képzésekben és szakmai programokban dolgozunk együtt, hogy újraépíthessük szakmai hálózatunkat. A képzésekben oktatóként is részt veszel, fontos a személyes elkötelezettséged, tudásod, melyet hitelesen közvetítesz a kollégák felé, szeretnek is téged a résztvevők. De szakmai rendezvényeinket is szívesen hozzuk az Agórába, mert tudjuk, hogy rendben lesz minden, odafigyeltek ránk. Az épületnek is van egy jó kisugárzása, praktikusak a terek, jól érzi itt az ember magát.

N. A.: Nagy munka volt, de ez volt a cél: aki ide bejön, érezze jól magát. Mi minden rendezvényt egyformán kezelünk az intézményben, bárki is legyen a szervező. Ugyanúgy hirdetjük, segítjük, nem mondhatjuk, hogy ez nem a miénk. Persze különösen szeretem a közösen szervezett közművelődési szakmai napokat. Viszont mások is szívesen jönnek hozzánk, nagy az igény a te-

itt szeretnék. Egy közösség ötleteinek segítése nyomán az intézmény több megyei rendezvény gazdájává válik, továbbgyűrűznek a hatások. De személyes kapcsolat nélkül nem megy: nálunk minden csoportnak van szakmai felelőse, így bármi kérés, probléma adódik, tudják, kihez kell fordulniuk. Ez egy kis művelődési háznál természetes, de városi intézménynél is figyelni kell erre.

B. U. M.: *2020 sikeres év számotokra, hiszen – a megyében elsőként – elnyertétek a Minősített Közművelődési Intézmény Címet. Hogy tekintesz vissza erre a nagy megmérettetésre?*

N. A.: Ahhoz, hogy egy intézmény ezen a pályázaton elinduljon, stabilitásra van szükség, ezért három teljes itt töltött év után merünk belevágni. Nagy munka volt, újfajta gondolkodásmódot igényelt, ugyanakkor rá kellett jöjünk, hogy mindent csinálunk, csak nem állt rendszerré. Fontos volt a kollégák bevonása, együttműködése, hogy a folyamatok fenntarthatóak legyenek. Például az első kérdőívet háromszor alakítottuk át a tapasztalatok alapján, most már kategorizáljuk: filmklubra, rendezvényekre más-más kérdőív van. Nagy büszkeség, hogy a megyében elsőként nyertük el a címet, de folytatjuk a munkát, tapasztalatainkat felhasználva már készülünk a Közművelődési Minőség Díj pályázatra. Reméljük, ezzel példát mutathatunk a megye közművelődési intézményei számára is.

rembérletre, a csúcsidőszakban alig lehet szabad termet találni. A ház egész nap él, programok, képzések, előadások zajlanak 8 órától 22 óráig folyamatosan. Azt mondhatjuk tehát, munkánk gyümölcse beérett.

A látogatóink is érzik az odafigyelést, szeretnek bennünket: rendszeresen kapunk elismerést most, a vírus idején is. Mi is próbáljuk persze a közösségeinket aktivizálni. Például töltünk fel filmeket, hogy ne maradjon el a filmklub; a Váci Mihály Irodalmi Színpad tagjai minden héten elmondanak egy verset, ezt feltöltjük az oldalainkra.

B. U. M.: *Adataitok a közművelődési statisztikában is figyelemre méltóan magasak: a látogatószám, a képzések, a közösségek száma...*

N. A.: Ebben jelentős a civilek szerepe. Például van egy nyugdíjas színjátszó körünk, segítségünkkel tavaly színre vitték Petőfi Sándortól A helység kalapácsa című művet. A bemutatóra rengeteg nyugdíjas klubot meghívtak a megyéből, majd a megyei színjátszó találkozót is nálunk rendezték meg, és idén is

NEVEDA AMÁLIA 1997 óta dolgozik kulturális területen. Főiskolai diplomáját művelődésszervezőként és Európai Unió szakértőként szerezte meg, jelenleg végzős kulturális mediáció MA szakos hallgató. A közművelődésben előbb művelődésszervezőként tevékenykedett, majd 2008 decembere óta az Agóra Veszprém Kulturális Központ igazgatója.

DR. BALOGHNÉ URACS MARIANNA 1988-ban végzett a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán magyar-népművelés szakon. A későbbiekben folyamatosan képezte magát a felnőttképzés, pályázatírás, drámapedagógia, vezetési ismeretek szakmai területeken. Több mint 30 éve dolgozik a közművelődésben. 24 évet töltött a pápai Jókai Mór Művelődési és Szabadidő Központban művelődésszervezőként, szakmai csoportvezetőként, majd pedig igazgatóként. 2015 óta vezeti a Nemzeti Művelődési Intézet Veszprém Megyei Igazgatóságát. 2017 óta elnöke a Pápai Művelődéstörténeti Társaságnak, 2019 óta a Magyar Közösségépítők Értékszövetsége Egyesületnek.

Félszáz fős lakosságszám

A csodateremtés alapja Keléden

„Keléd éled, életre kel Érted!” – lehetne ez is a település szlogenje, amelyre az elmúlt közel 10 év predesztinálja Vas megye egyik legkisebb falujának közösségét. Egy látszólag egyszerű elhatározásból – „Márpedig életben kell maradnunk!” – csodát művelt 54 ember, az 54 utolsó kelédi. Összefogtak, ráállították szülőfalujukat egy új útra, és lépésről lépésre mentették meg a feledésbe merüléstől. A közösségi kezdeményezések motorja Feiler Ferenc polgármester, a Magyar Arany Érdemkeresztel jutalmazott lokálpatrióta.

Éles Krisztina: *A legkedvesebb téma számodra szeretett szülőfalud, amelyről órákon át tudsz mesélni. Mitől olyan különleges Keléd?*

Feiler Ferenc: Valóban, a családom néha már óva inti beszélgetőpartnereimet, nehogy a település múltjáról kérdezzenek; de persze a tervekről még annál is szívesebben tudok beszámolni. Én inkább a tettek embere vagyok, de ha látom, hogy őszintén érdeklődik valaki, akkor szívesen megosztom mindazt az ismeretet, amelyet folyamatosan gyűjtök kicsiny falumról.

Keléd valamikor a mezőgazdasági tevékenység által virágzó

község volt. Persze a lakosságszám akkoriban sem érte el az ezret, de boldogok voltak az emberek, nem vágódttak el, megtalálták helyben a számításukat. Ez a jó példa vezérel engem is: szeressenek itt élni a kelédiek!

Keléd a Kemenesalja és a Marcal-medence találkozásánál elterülő Árpád-kori eredetű kisközség. A török kori pusztulásáig a köznemesi Kelédy család birtokolta. Csak a XVIII. században népesült be újra. A szentgyörgyi Horváth család ekkor kúriát emelt a faluban, amelyet ma Szent-Ivány kúriaként emlegetünk, s amely meghatározta szülőfalum újkori fejlődését. Az uradalom 1859-ben Krása Manóhoz került, aki jelentős beruházá-

sokat eszközölt, fellendült a gazdaság, modernizálódott a falu. 1865-ben gőzgépekkel felszerelt ecet- és szeszgyár létesült, távbeszélő kötötte össze a kúriát Jánosházával. 1915-ben lett Szent-Ivány Oszkár az új tulajdonos. A birtok virágzása továbbra sem maradt el: szeszfőzde, -finomító, rum-, és likőrgyár, áramfejlesztő, gőzmalom, gőzfűrésztelep, 10 holdas méhészet, a 17 holdas halastóban pontytenyésztés, valamint díszfácán-tenyésztés jelentett biztos megélhetést. Aztán jött az államosítás és különféle érdekek, s velük a hanyatlás.

É. K.: *Ez egészen 2010-ig tartott, amikor a megcsappant számú kelédi közösség rád bízta sorsát, s te nem ijedtél meg a súlytól. Keléd egykori és még nyomokban fellelhető értékeit számba vetted és életet leheltél beléjük.*

F. F.: A súlyt azóta sem egyedül viselem. A település legfőbb értéke a közös tervezésben, az együttgondolkodásban van. A megtisztelő állami elismerés sem kizárólag nekem szól, hanem rajtam keresztül minden kelédinek. A széthúzás nem megengedett, de elmondhatom, hogy ismeretlen fogalom is nálunk.

Az első lépés a múlt és a jelenkori adottságok feltérképezése volt,

az okok és a lehetőségek számbavevétele. Vas, Zala és Veszprém megye határán, eléggé távol minden nagyobb várostól, de épp a kellős közepén található Keléd, a megyeszékhelyek és a környező nagyobb városok elhelyezkedését sorra véve. Úgy a közúti közlekedés, mint a természeti kincsek vonatkozásában szerencsés a fekvésünk. Legalábbis én lehetőségként tekintek adottságainkra, bár más szemmel nézve a térképet úgy is tűnhet, hogy eldugottan, valahol a sarokban szomorodunk. Ez egyáltalán nem így van, mi innen nyújtózkodunk, és mindent igazán nagyban álmodunk.

Az itt élők mindig is agrártevékenységet folytattak, s a városi élet felértékelődése, az ipari és szolgáltató szektorban való viszonylag könnyebb elhelyezkedés hozta azt, hogy a fiatalok a városokban keresték boldogulásukat. Sok értelmiségit adott a mi falunk Magyarországnak, ők Budapesten járultak, járulnak hozzá nemzeti felemelkedésünkhöz munkájukkal.

Mire támaszkodhattunk tehát? Az itthon maradottak szakértelmére, a kelédi emberek szorgalmára, leleményességére és a jól művelhető földre.

É. K.: *Közösen kezdtek termelni a kelédiak először zöldségeket, aztán... hogy is volt tovább?*

F. F.: Kormányzati támogatással, a START munkaprogram beindításával egyre többféle zöldség termesztésébe fogtunk, munkát adva a helyieknek és a környékbeli kis falvak munkanélküli lakóinak. Minden reggel megy ma is a falubusz, és hozza a kertészetben vagy a savanyító üzemből dolgozókat. Bizony már zöldségfeldolgozóval, két kis üzettel, sőt 600 fás őshonos gyümölcsössel is bírunk. Tündérgertet tervezünk, 410 m²-re növeltük fóliasátrunkat, nemsokára jönnek a méhek, s terveim szerint a baromfik és a birkák sem maradnak el. Epevédő paprikánkat Buda-

pesten is ismerik, és gyógyászati célra is hasznosítják a hagymánkat.

É. K.: *A kelédiak összetartása jelenti a falu számára az energiát a felemelkedéshez. Legkevésbé a pénz a motiváló tényező. Egymásban leltek igazi kincsre a helyiek.*

F. F.: Együtt teremtünk, kézből kézbe adjuk a szerszámokat. Mindenki érez minden kapavágást. Rengeteget dolgozunk, mondhatnám éjjel-nappal, s mégis a munkaidő lejártával sem megyünk haza. Akkor építkezünk, szépítgetjük Kelédet. Nagyrészt önkéntes feladatvállalással épült a savanyító, a sportöltöző, szépült a faluközpont és a sportpálya környéke. Mindenki „elővette” eredeti szakmáját, és falazott, faragott, burkolt, festett, emelt, dobott, s elkapott. Remélem, nemsokára mindenki hozzáteszi, amihez ért a templomépítésnél is. Bizony, egy katolikusok lakta kistelepülés lakóinak szükségük van vallásuk, erőt adó hitük méltó megéléséhez. Ma még a központi – a hivatalnak, helyi termék boltoknak, közösségi színtérnek is helyet adó – épületben kialakított kápolnába járnak imádkozni a hívek, de a közeljövőben a templom is felkerül a képeslapokra.

É. K.: *Amikor éppen nem építkeznek, hogyan lélegzik együtt a kelédi nagycsalád?*

F. F.: Hiszem, hogy egy település fennmaradásának és pulzálásának alapja a jó közösség, hogy mindenki hasznosnak érezze magát, hogy mindenki átélhesse az alkotás örömét, hogy mindenki ráleljen a számára kedves időtöltésre.

A közösségben eltöltött minőségi idő inspiráló tud lenni a szellemi kibontakozásra. Kocsma működtetését soha nem pártoltam, de persze ki kell engedni néha a gőzt. Erre kiváló megoldás a sport. Keléd a legkisebb falu, amely megyei bajnokságba juttatott futballcsapatot. A csapatjáték, a felkészülés, a sikerek és kudarcok közös megélése mind-mind hozzájárul az összekovácsolódáshoz. A focicsapat állandó tiszteletbeli tagja Erdélyi János Balázs Béla-díjas dokumentumfilm-készítő, akit bizony megihletett már a mi falunk is. Hálánkat egy díszpolgári cím adományozásával fejeztük ki.

É. K.: *Akkor az itt élő embert középpontba állító film által el is érkeztünk a közművelődéshez. Hogyan élnek meg a kelédiak közösségi létüket?*

F. F.: Bizony el kellett telni öt-hat évnek az építkezés kezdete óta, amire időt, energiát tudtam fordítani a szívemhez oly közel álló kultúrára, közösségi művelődésre. Nagy szerencsénk, hogy aki egyszer

A kelédi kis kápolna

A Vérkő Színpad próbáján és előadásán

Kelédén jár, beleszeret, támogatni, biztatni akarja az itt élőket. Így kerültünk kapcsolatba a Nemzeti Művelődési Intézettel is. A 2015-ös Kapunyitogató program sorsfordító volt, hiszen életre kelt a közösségi termünk. A bemutatkozó amatőr művészeti közösségek és kézművesek elhúzták a mézesmadzagot, és onnantól már egyre erősödött az igény a faluban a kulturális programok, és az ilyen jellegű közös alkotás iránt is. Ettől kezdve elkezdtük kutatni értékeinket, szellemi örökségünket. Falunapokat szerveztünk a falu apraját-nagyját bevonva. A hosszú téli estéket filmbemutatók, ismeretterjesztő előadások rövidítették; a napi munkát egyre több anekdota színesítette. Szeretnénk a falu történetét bemutató könyvet is kiadni a közeljövőben.

É. K.: 2019-ben újabb fordulópontra következett be a kelédi közösség életében: csatlakoztak a Pajtaszínház programsorozathoz.

Hogyan élték ezt meg az amatőr színjátszók és családtagjaik?

F. F.: Számomra hihetetlen csoda volt, amit a fiatalok véghez vittek. Boldog voltam, amikor értesültem a lehetőségről, hiszen nálunk hagyománya a színjátszásnak. Évtizedekkel ezelőtt népszínműveket állítottunk színpadra, a közös játék máig tartó hatást gyakorolt sokunk életére. Én például annyira megszerettem a színjátszást, hogy rendezőasszisztensnek is tanultam, s talán ezért is tudom a kelédi hétköznapokat olyan vehe-

mensen, sőt, sokszor bizony kreatívan rendezgetni.

A Pajtaszínház program lehetőséget jelentett a legfiatalabb generációk számára, hogy átéljék mindazt, amit anno mi. Izgatottan és egyre nagyobb figyelemmel várták a színészmestert a csoporttagok. Különösen tetszett, hogy a falu történetét dolgozták fel a darabban, aztán szó nélkül jöttek a családtagok, barátok, hogy hozzátegyenek a meséhez, a díszletet szépítsék, vagy megépítsék az olyannyira hiányolt színpadot a „nagy” teremben.

É. K.: És ha már színpad! Feiler Ferenc ezt az álmot is továbbálmodta.

F. F.: Így van! A Vérkő Színpad ma is él, próbál, utánpótlást generál. Kötelességem támogatni őket. Régi tervem talált befogadókra bennük és a helyiekben, amikor elkezdtük építeni szabadtéri színpadunkat, amelyet fedett színpaddá szeretnénk varázsolni, igazi szabadtéri közösségi teret létrehozva a sportpálya mellett. Ezután lehetőség lesz például művészeti táborok szervezésére is, de a képzelet határtalan.

É. K.: A kelédiek energiája pedig fogyhatatlan. A közösség gazdasági állapot teremtett a szellemi kibontakozáshoz, az amatőr művészeti közösség hat a helyi társadalomra, és az állandó körforgás eredményeként egyszer – nem is oly sokára – közel, s távol hallani lehet majd egy újabb csodáról, amit a ma már közel 100 kelédi teremt.

FEILER FERENC 1956-ban született, a celdömölki Berzsényi Dániel Gimnáziumban érettségizett. Az 1976 óta házas, végtelenül szerény családapa 6 gyermekét és 12 unokáját neveli a szülőföld értékei gyarapításának kötelességére. Az újdonságok iránt érdeklődő előljáró szívéhez legközelebb a mezőgazdasági tevékenység, kertészkedés, a futball és a helytörténeti kutatás áll. 2010 óta Keléd község polgármestere. Tevékenységét 2018-ban Magyar Arany Érdemkereszttel ismerték el.

ÉLES KRISZTINA 2002-ben a szombathelyi Berzsényi Dániel Főiskolán művelődésszervező szakon végzett PR-menedzser és nonprofit menedzser képzéssel. Ezt követően 2006-ban a Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Karán művelődésszervezésből egyetemi oklevelet is szerzett. A tanakajdi Petőfi Sándor Művelődési Ház vezetője, majd a Régiógazdaság és a Helyi Érték magazinok főszerkesztője volt. Jelenleg a Nemzeti Művelődési Intézet Vas Megyei Igazgatóságának vezetője, kulturális szakértő.

Határtalanul Nógrád megyében

Interjú Purgerné Tajti Zsuzsanna nyugdíjas pedagógussal, a település közösségi színterének vezetőjével

Cered a szlovák-magyar országhatár mentén található település Nógrád megyében, a salgótarjáni járásban. A község közösségi életének egyik meghatározó alakja Purgerné Tajti Zsuzsanna nyugdíjas pedagógus. Személyében a település közösségi színterének vezetőjét, és a községben évtizedek óta működő Tarnamenti Hagyományőrző és Kulturális Egyesület elnökét tisztelhetjük. Az ő szavaival élve igyekeznek „lámpásként” életben tartani a palóc hagyományokat Cereden, együttműködve a környező magyarországi és – a határon átívelő kapcsolatokat ápolva – a közeli szlovákiai magyarlakta települések lakóival.

Cene Orsolya: Ön igazi lokálpatrióta hírében áll. Ha jól tudom, Cereden született, mindig is a falu jelentette az otthonát az Ön számára. Mégis, melyek azok a dolgok, személyek, amelyek, akik ekkora – a szó legnemesebb értelmében – varázserővel bírnak, aminek köszönhető, hogy egy tehetséges, ambiciózus fiatal pedagógus egy kis települést választ otthonául, és

„hű marad” szülőfalujához egy életen át?

Purgerné Tajti Zsuzsanna: Az őseim itt éltek Cereden, illetve a Medvesalján. Édesanyámtól sok helyi mesét, történetet, népdalt hallottam gyermekkoromban, ami ugyancsak megragadott és kísértésemem át. Nagycsaládunkban nem voltak „elvándorlók”. Sem a háborúk, sem más veszélyek által nem hagyták el szűkebb szülőföldjüket, hűek maradtak hozzá. Ezek a dolgok, ez a példa a legtermészetesebb módon vált egyre követendőbbé számomra. Megfogalmazódott bennem lassacskán, hogy azért a kicsi faluért és lakóiért kell, hogy munkálkodjam felnőttként.

C. O.: Miért választotta a pedagógus pályát?

P. T. Zs.: Gyermekkorom pedagógusai meghatározóak voltak számomra. Én is szerettem volna annyit tenni, dolgozni, széppé tenni az egyszerű falusi kisgyermek életét, ahogyan ők. Édesanyám szerető, gondoskodó, okosan nevelő módszerei is nagy szerepet játszottak elhatározásomban. Na, és nagymamám sokszor emlegetett mondata: „Te erre születél kislányom,

mert mindenre születni kell”. Aztán a klasszikus magyar regényírók is segítettek ebben. Úgy érzem, jól választottam. Köszönöm hálásan, hogy segítettek a nem könnyű döntésben, hogy mi leszek, ha nagy leszek.

C. O.: Mikor kötelezte el magát a közművelődés ügye mellett?

P. T. Zs.: Az 1990-es évek elején, amikor az újonnan megépült Faluházunkban nem volt népművelő és a könyvtárosunk mellé is kerestek asszisztentst. Ekkor kezdtem az effajta tevékenységemet, 1994-ben pedig már jött a népdalkör, sőt a néptánc újjáélesztése, majd egyre több program szervezése. Ez akko-

riban – és még persze jó pár évig – önkéntes munkában. Sok biztatást kaptam a falu akkori vezetőitől és a falu lakóitól is. Volt siker, kudarc, de nekem mérhetetlen örömet jelentett, hogy a közösségért munkálkodhatom.

C. O.: Melyek voltak azok a tényezők, vagy esetleg kik voltak azok a példaképek az Ön számára, amelyek, akik mindvégig motiválták abban, hogy ily sokat tegyen szülőfaluja közösségi életéért?

P. T. Zs.: Szerettem volna, ha ki-
mozdul a falu az érdektelenségéből,
az otthoni tévészézből, elszakadnak
időnként a számítógép elől, és nem
hatalmasodik el az elidegenedés
az emberek között. A példaképek
szintén gyermekkoromban találha-
tók. Az általános iskola igazgatója
(Kovács János bácsi), aki énekkart
szervezett, az úttörőcsapat-ve-
zetőnk (Somoskői Lászlóné), aki
többek között szervezte a falusi ün-
nepségeket, a könyvtáros (György
István), Pálinskás Sándorné, a helyi
népművelő, Vlasics Péterné, a Rö-
pülj Páva vezetője, Czene Árpád,
a település egykori vezetője, az itt
dolgozó pedagógusok. Ide sorol-
nám a szomszédos kicsike szlová-
kiai falu, Medveshidegkút hege-
dúsét, Mag Péter bácsit, vagy az
ugyancsak medveshidegkúti Mede
Elza néni önzetlen munkálkodását,
és a Nógrád Táncegyüttes Szabó

Fellépés nemzeti ünnepeinken

Jánosát, Hájás Tiborját. És még so-
rolhatnám vég nélkül. Szerettem
volna, ha Palóccországon ezen részéről
is tudomást szereznek az emberek,
azokról, akik derekas munkát vé-
geztek azért, hogy legyen kultúra,
program a falunkban, és fejlődjön a
közösségi élet.

C. O.: Kinek vagy minek a hatására alapította meg a településen működő Tarnamenti Hagyomány-őrző és Kulturális Egyesületet?

P. T. Zs.: Ebben az időben már
több civil egyesület működött.
Gondoltam, egy fecske nem csinál
nyarat, kell, hogy csapatban dolgoz-
zunk, hatékonyabbak leszünk. Így
pályázhattunk, és számos esetben
nyertünk is. Egyre jobban fejlőd-

tünk mind dologi, mind szellemi
téren. Köszönet ezért elsősorban
a Ceredi Népdalkör tagjainak – ők
az egyesület magja –, Cered Köz-
ség Képviselő-testületének, az ön-
kormányzatnak, akik mindig tá-
mogatnak bennünket, valamennyi
tagunknak, vállalkozóinknak és ter-
mészetesen a Nemzeti Művelődési
Intézet Nógrád Megyei Igazgató-
sága vezetőjének, munkatársainak,
valamint a salgótarjáni Civil Infor-
mációs Centrum vezetőjének, mun-
katársainak, és a civileket orszá-
gosan igazgató felsőbb szerveknek,
akik lehetővé teszik működésünket.

C. O.: Mit jelent az Ön számára palócnak lenni, Nógrád megyében élni?

P. T. Zs.: Számomra mindent,
hogy továbbvihetem, -adhatom
hagyományainkat, hogy énekelhetem
gyönyörű népdalainkat, be-
szélhetem páratlan tájszólásunkat,
gondolkodhatom elődeinkhez ha-
sonlóan, „palócos egyszerűséggel,
de nagyszerűséggel”. Hogy még
mindig ehetek régi palóc étkeket
régiregizománcos tálból, töröl-
közhetem a múlt század elején
szótt törölközőbe. Hogy olvasha-
tom a Nagy Zoltán által Cereden
és a Medvesalján gyűjtött meséket,
melyekben a nagymamám mesé-
je is szerepel, vagy népdalgyűjte-

Ceredi Népdalkör

Palóc minták

ményeiből énekelhetem anyósom kedvenc helyi népdalát. Még folytathatnám a sort. Összegezve, boldog vagyok, hogy ide, Palócország csücskébe születtem, és palócnak vallhatom magam. És még valami. Úgy érzem, el kell mondanom, hogy gyermekkoromban elsősorban a ceredi templom és a gyönyörű faszindelyes harangláb fejezte ki palóc identitásomat.

C. O.: *A Tarnamenti Hagyományörző és Kulturális Egyesület, és ezzel együtt a település is jó kapcsolatot ápol nemcsak a környező magyarországi, hanem a határon túli, szlovákiai magyarlakta településekkel is. Mi a titka ennek?*

P. T. Zs.: Szinte egyszerre tettük meg a lépést egymás felé, már mondhatni több, mint egy évtizeddel ezelőtt. A határnyitás után aztán még kötetlenebb lett a kapcsolat. Sok ott a rokonság, a jó barát, hiszen régen Magyarországhoz tartoztak ők is. Palócok, barkók. Hasonlóak, vagy ugyanazok a szokásaink, hagyományaink, népviseletünk, gondolkodásunk. Már rendszeres résztvevői vagyunk egymás rendezvényeinek. Összekovácsolódtunk a pár kilométerre lévő szlovákiai Tajtival, Medveshidegkúttal, Óbásttal, Egyházásbásttal, Vecseklővel, Almágygal, sőt Gesz-

tetével is. Ez így van jól, hiszen úgy mond egy vérből valók vagyunk.

C. O.: *Milyen rendezvények, ünnepek alkalmával látogatnak el egymás településeire a cerediek és a határon túli magyarlakta községek lakói?*

P. T. Zs.: Közös rendezvényeink a falunapok, a Medvesaljai Találkozók, sportrendezvények, vetélkedők, a több évtizede Cereden zajló Meseesztivál, kirándulások, túrák.

C. O.: *Mit jelent az Ön számára „lámpásnak” lenni szülőfaluja közösségi életében?*

P. T. Zs.: Ez nagyon szép megfogalmazás, és megtisztelő, kicsit túlzás is számomra. Ezt a kifejezést már nem igazán használják, ismerik a XXI. században. Számomra fontos, hogy a bennem bujkáló tervek, elképzelések, a közösség fejlesztése kicsi falunk érdekében

valósuljanak meg. Jóleső érzéssel tölt el, ha az emberek pozitívan értékelik munkámat, és velem együtt tevékenykednek a cél érdekében, magukévá teszik azt. Kell, hogy a jót kezdeményező emberek minden korban érvényesülhessenek.

C. O.: *Melyek a rövid és hosszú távú tervei az egyesület és a település közösségi életét tekintve?*

P. T. Zs.: Régi vágyam egy tájház berendezése. Sok bányászember élt a faluban, nekik is szeretnék emléket állítani. A népdalkör fiatalítása, néptáncsoport megalakítása, minél több fiatal bevonása programjainkba. Pályázatok segítségével minél több és színvonalas program szervezése a közösségi színtérben, minden korosztály számára. Bővíteni a kapcsolatot a szlovákiai magyarlakta településekkel. Felvenni újra a kapcsolatot az erdélyi testvértelepülésünkkel, Alsórákossal. Sok-sok hagyományt megismertetni mai fiataljainkkal, és átadni nekik a stafétát, hogy a tűz tovább égjen, és ne aludjon ki az idők végezetéig itt a Medvesalján. Hiszen Molnár Ferenc szavaival élve: „Minden kis viaszgyertya megtanít arra, hogy egy kis melegért, fényért érdemes tövig égni, mert a kis dolgok fénye az, ami bevilágítja életünket”. Úgy gondolom, nem könnyű az ilyesfajta munka, egy faluban az emberek kedvére tenni folyamatosan, de nem szabad sohasem feladni, mindig újra kell kezdeni, illetve folytatni kell, és bízni a sikerben, hisz vannak még csodák. Vagy talán ez nem is csoda lesz, hanem maga a valóság.

PURGERNÉ TAJTI ZSUZSANNA – Nyugdíj mellett is aktívan dolgozó 64 éves pedagógus. 45 éven át dolgozott a ceredi Id. Szabó István Általános Iskolában tanítóként, illetve magyar tanárként. Jelenleg ugyanitt óraadó tanár és tanodai foglalkozások vezetője. Tizennegyedik éve önkormányzati képviselőként tevékenykedik a községben. Több éve egyháztanács tag. 16 éve alapította meg néhány társával a Tarnamenti Hagyományörző és Kulturális Egyesületet. 26 éve szervezi Cereden, a közösségi színtérben a kulturális programokat, látja el a közművelődési feladatokat. Szintén 26 éve „keltette életre” a Ceredi Népdalkört, mely 49 éves múltat tekint vissza.

CENE ORSOLYA – A Nemzeti Művelődési Intézet Nógrád Megyei Igazgatóságának képzési és közösségszervező asszisztense. Korábban Cereden, a közösségi színtérben dolgozott közművelődési szakemberként.

A közművelődés helyzete és reakciói a koronavírus-járványra

Felvezetés

A Nemzeti Művelődési Intézet kapcsolatot tart az ország 3155 településén működő közösségi színtérrel és közművelődési intézménnyel, amellyel lefedjük az ország teljes területét. Mint a közművelődés országos szakmai-módszertani háttérintézménye (1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről 87.§), feladatunknak tekintjük a szakterület folyamatos monitorozását, és erre épített fejlesztések kezdeményezését. A koronavírus-járvány okozta pandémiás helyzet váratlanul érte az egész világot, az egyes országok és az egyes szakterületek eltérő gyorsasággal és megoldásokkal reagáltak rá a teljes bezárkózástól az óvintézkedések mellett megtartott tevékenységformákig. Ez mind a munka világára, mind a magánéletre, mind a kulturális, szabadidős tevékenységekre igaz világszerte. 2020. január 31-én Magyarországon felállt a Koronavírus-fertőzés Elleni Védekezésért Felelős Operatív Törzs, majd a kezdeti egy-egy területre (ki- és beutazás, időszotthonok, központi nagyrendezvények stb.) vonatkozó intézkedések után Magyarország Kormánya a 40/2020. (III. 11.) kormányrendelet alapján

vészhelyzetet hirdetett ki, ami nagy mértékben érintette a közművelődési szektort. A részletszabályok több körben jelentek meg, a közművelődési területet elsősorban a 46/2020. (III. 16.) kormányrendelet szabályozta, amelynek értelmében többek között bezártak az intézmények a látogatók elől, elmaradtak a közösségi események, a rendszeres szakkörök, csoportok találkozási alkalmai meghíúsultak, a képzések online képzésekké váltak. A három hónapig tartó időszak intézkedéseit feloldó rendelkezések, enyhítések folyamatosan érvényesültek, így a 241/2020. (V. 27.) kormányrendelet már a szabadtéri rendezvényeket engedélyezte a járványügyi szabályok betartásával, majd június 18-tól egy jelentősebb enyhítő csomag lépett életbe (2020. évi LVII. törvény a veszélyhelyzet megszüntetéséről), amely feloldotta a korábbi rendelkezéseket, így a közművelődési intézmények működését korlátozó 46/2020. kormányrendelet is. Ehhez kapcsolódóan a 285/2020. (VI. 17.) kormányrendelet már ismét engedélyezi a rendezvények megtartását, csak a 23/2011. (III. 8) kormányrendelet szerinti zenés, táncos rendezvények létszámát korlátozza 500 főben, ami főként a könnyűzenei koncerteket, fesztiválokat érinti, ezekről 2020-ban a

szervezők lemondanak, időnként alternatív megoldásokat keresve kisebb rendezvények, ültetett koncertek stb. formájában.

A kutatás és válaszadói

A Nemzeti Művelődési Intézet a veszélyhelyzet életbe lépésével az azonnali online és telefonos szakmai tanácsadási tevékenységek mellett életre hívott egy olyan akciókutatást, amellyel folyamatában mértük a közművelődés területén a reakciókat a koronavírus-járvány okozta helyzetre, és lehetőségeinkhez mérten fejlesztéseket indítottunk el ezek eredményeképpen. Elsőként 2020. április 23-án vizsgáltuk online kérdőívvel, hogy ez a közösségi hálózat hogyan reagál a koronavírus-járványra, és az annak hatására életbe léptetett preventív intézkedésekre. A Művelődési Intézet kérdőíves felhívását az összes településre eljuttattuk, és egy nap alatt 1500 intézmény reagált, amivel az ország majdnem felét elértük. Ezt követően kéthetente mértük újra a változásokat, időről időre a helyzet adta változásokhoz igazodó újabb kérdések beemelésével is, miközben a kérdőív háromnegyede változatlan kérdéseket tartalmazott, ezzel bizto-

sítva a mért adatok, információk összehasonlíthatóságát az egyes időszakok között. A záró, ötödik alkalommal zajló kérdőívesítés 2020. június 24-én történt a prevenció intézkedések enyhülésekor, a közművelődési intézmények és színterek újrainvitását követően (a június 18-ai „2020. évi LVII. törvény a veszélyhelyzet megszűnéséről” rendelkezései alapján). A Művelődési Intézet kérdőíves felhívására ekkor érkezett a legtöbb, 1810 települési válasz, amivel az ország több, mint felét elértük. (1. ábra)

Magyarország településszerkezetéből következően főként a kistelepülésekről érkeztek a vála-

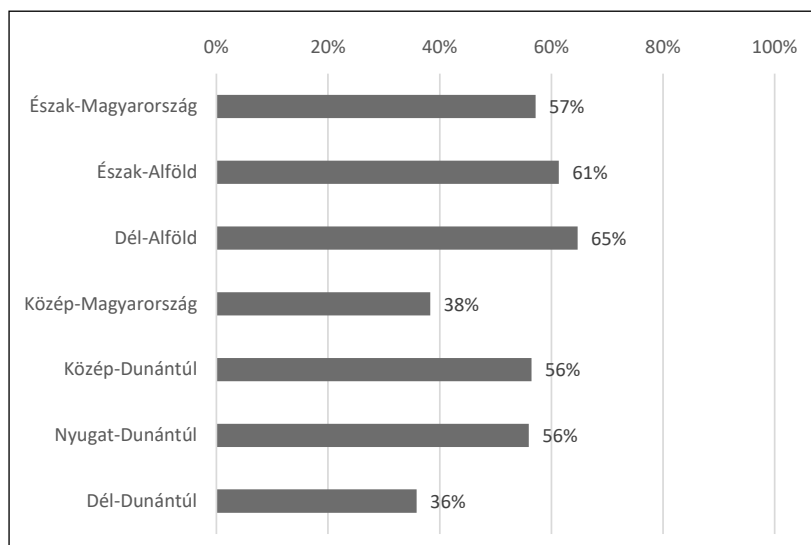
szok (75-80%-ban falvakból, a többi a városokból), de a legnagyobb, 100.000 fő feletti nagyvárosok mindegyike válaszolt, viszont ezen települések aránya alacsony az országos adatok esetén százalékos viszonyításban. (2. ábra) (14 db 100.000 fő feletti település van Magyarországon a 3155 településből összesen, még megyénként sem jut egy 100.000 fő feletti nagyváros. – A Központi Statisztikai Hivatal 2020. évi adatai alapján.)

Így a válaszadó településeken a településméretből fakadóan közösségi szinterek és művelődési házak működnek elsősorban. Az 1997. évi CXL. törvény szerinti további 4

szervezeti típusból (szabadidőközpont, gyermek- és ifjúsági ház, népi kézműves alkotóház, népfőiskola) mérésenként kis elemszámú (1-5 db) válasz érkezett, ezért ezeket a szervezeti típusokat külön nem tüntettük fel az ábrán. A válaszokat az intézmények vezetői, szakmai munkatársai vagy a fenntartó önkormányzat munkatársai adták. (3. ábra)

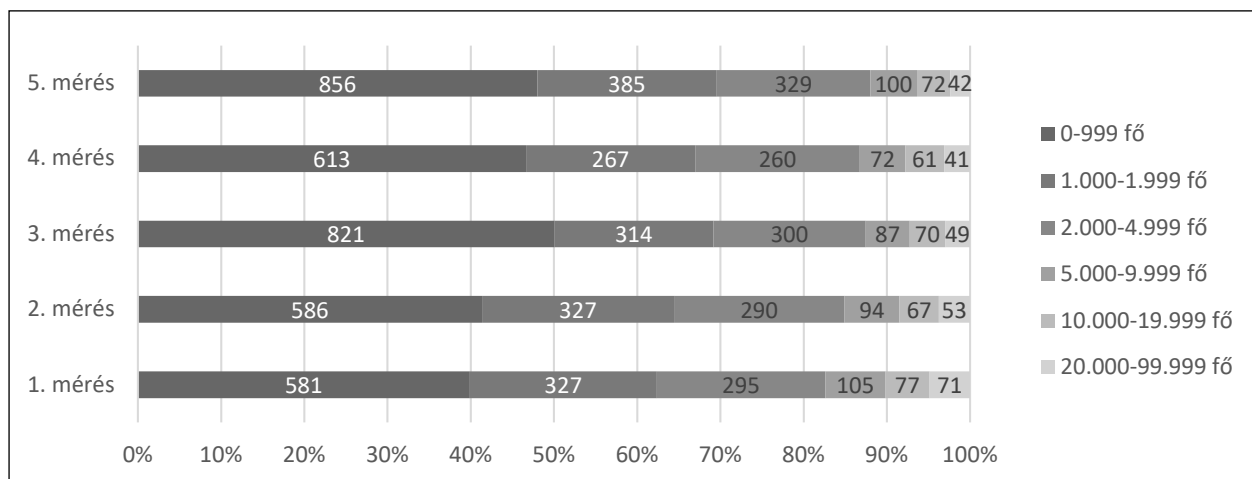
A válaszadó intézményeknek a munkatársi állománya többségében 1-2 közművelődési munkatársat jelent (55-60% esetén), akik az összes közművelődési tevékenységet összefogják, koordinálják. Jóval kevesebb a 3-5 munkatárs (15%), a 6-10 vagy annál több munkatárs (5-7%). Végzettségüket tekintve viszonylag sok intézményben (külön harmadában) van felsőfokú szakmai végzettséggel is rendelkező munkatárs, kisebb arányban középfokú szakmai végzettségű munkatárs (nyolcadában), a többiben azonban jelenleg még nincs szakmai végzettségű munkatárs. (4. ábra) (2021. január 1-től minden önkormányzatnak törvény adta kötelezettsége min. középfokú szakirányú végzettségű munkatárs alkalmazása közösségi szinterek esetén, a nagyobb intézményekben pedig diplomás szakirányú végzettségű munkatárs(ak) is szükségesek. 1997. évi CXL. törvény 78. §.)

1. ábra: A beérkezett adatszolgáltatások átlagos aránya az összes település számához viszonyítva régióként a 2-5 felmérések idején (%)*

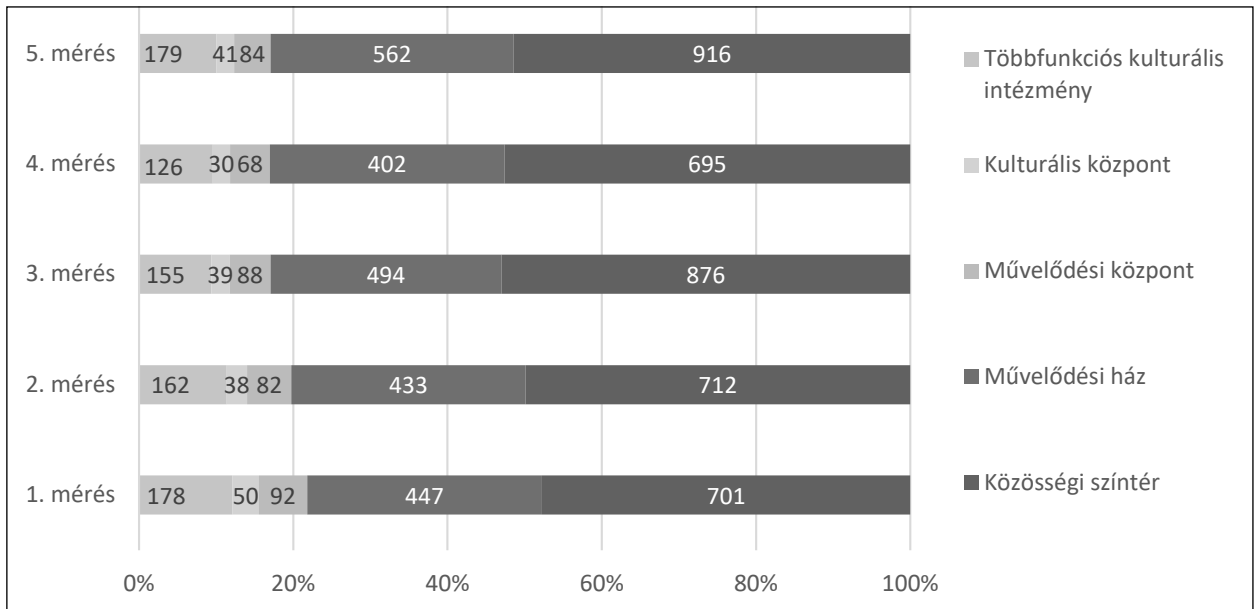

* Az 1. felmérés során még nem kérdeztük a válaszadók megyéjét, amely alapján régiós összefüggést tudnánk adni.

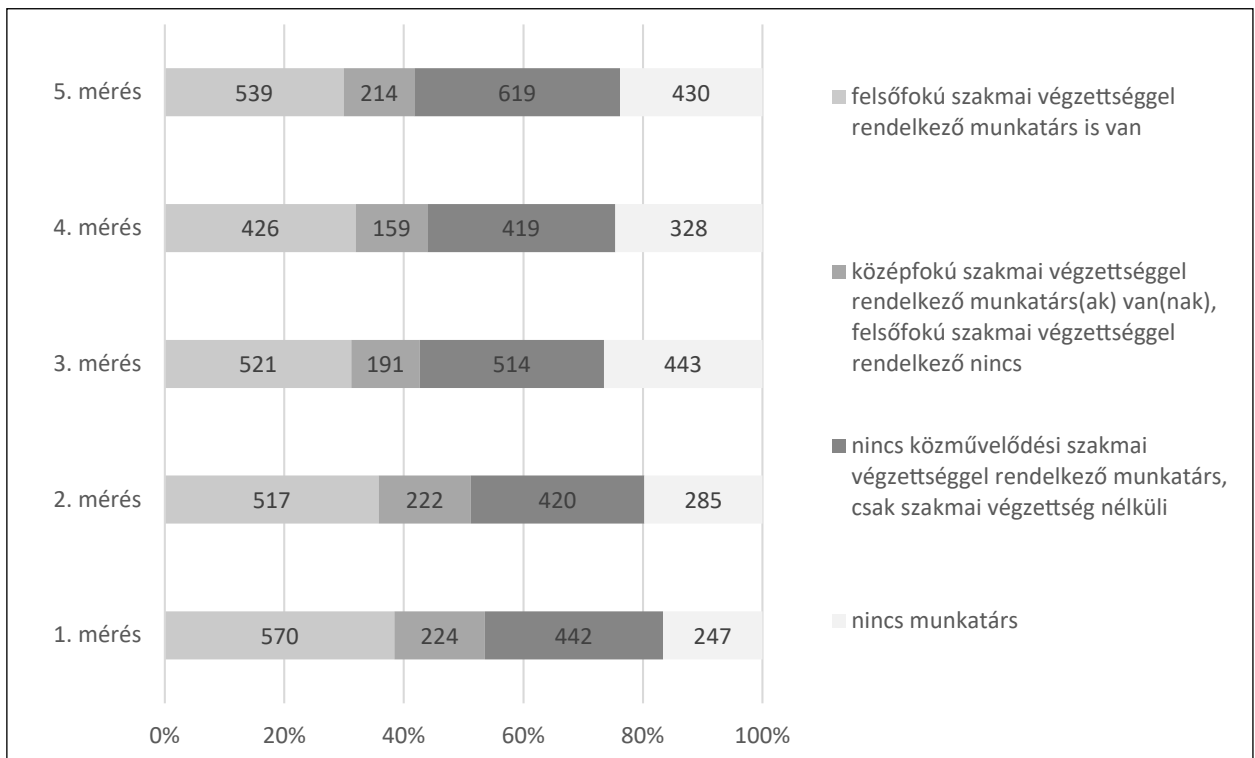
2. ábra: A válaszadó intézmények településének mérete (db, %)

3. ábra: A főbb válaszadó közművelődési szintér-/intézménytípusok (db, %)

4. ábra: A válaszadó közművelődési intézményben/szintéren dolgozó munkatársak végzettsége (fő, %)

Közművelődési reakciók a pandémiás időszakban

A közművelődési intézmények, színterek tevékenységváltozásai között az első mérés esetén kimagasló mennyiségben (felében) az intézmény eredeti funkcióját megtartotta, azonban bezárt az épület, a munkatársak végzik csak a mun-

kájukat ott, vagy részben otthoni munkavégzésben. Az arányszámok folyamatosan csökkentek, majd a negyedik kérdőívvezésnél már csak harmada, a záró kérdőívvezésnél pedig már csak kevesebb, mint ötöde nyilatkozott úgy, hogy az intézmény eredeti funkcióját megtartotta, azonban bezárt az épület, és a munkatársak végzik csak ott a munkájukat. Ez volt azonban a leg-

meghatározóbb választípus a tevékenységváltozásokra irányuló kérdések esetén. Az első mérés esetén még viszonylag alacsony (10%) volt azoknak a válaszadónak a száma, akiknek az intézménye, színtere csak a látogatók előtt zárt be, és a munkatársak ott végezték a munkájukat. Az ötödik mérésre ez arány már 50%-ra nőtt, azt követően pedig mára mindenki vissza-

állt a munkahelyi munkavégzésre, csak a korban és/vagy egészségügyi állapotuk miatt veszélyeztetett munkavállalók maradtak otthoni munkavégzésben. Az intézmények, szinterek kisebb arányban (7-12%-ban) álltak át más funkciókra (raktározás, szociális funkciók), ezek a szervezetek az ötödik mérés időszakára és azt követően fokozatosan álltak vissza a közművelődési feladatokra. A korlátozások feloldása után óvatosan, és kellő körültekintés mellett ugyan, de egyre biztosabban újraindultak a kisebb közösségi események is. (5. ábra)

Az intézmény vezetői és munkatársai is átlagosan a munkaidejük 28%-ában tértek át az otthoni munkavégzésre a „nyitás” előtt, míg a záró kérdőíveknél már átlagosan csak 8%-os otthoni munkavégzést jeleztek a válaszadók. Ennek keretében a korábban is jellemző mun-

káiik egy részét, vagy a már egy ideje halasztott munkáikat végezték el, azonban egyértelműen úgy látják, hogy nem lehet minden korábbi feladatukat otthoni munkavégzésben ellátni. (6. ábra)

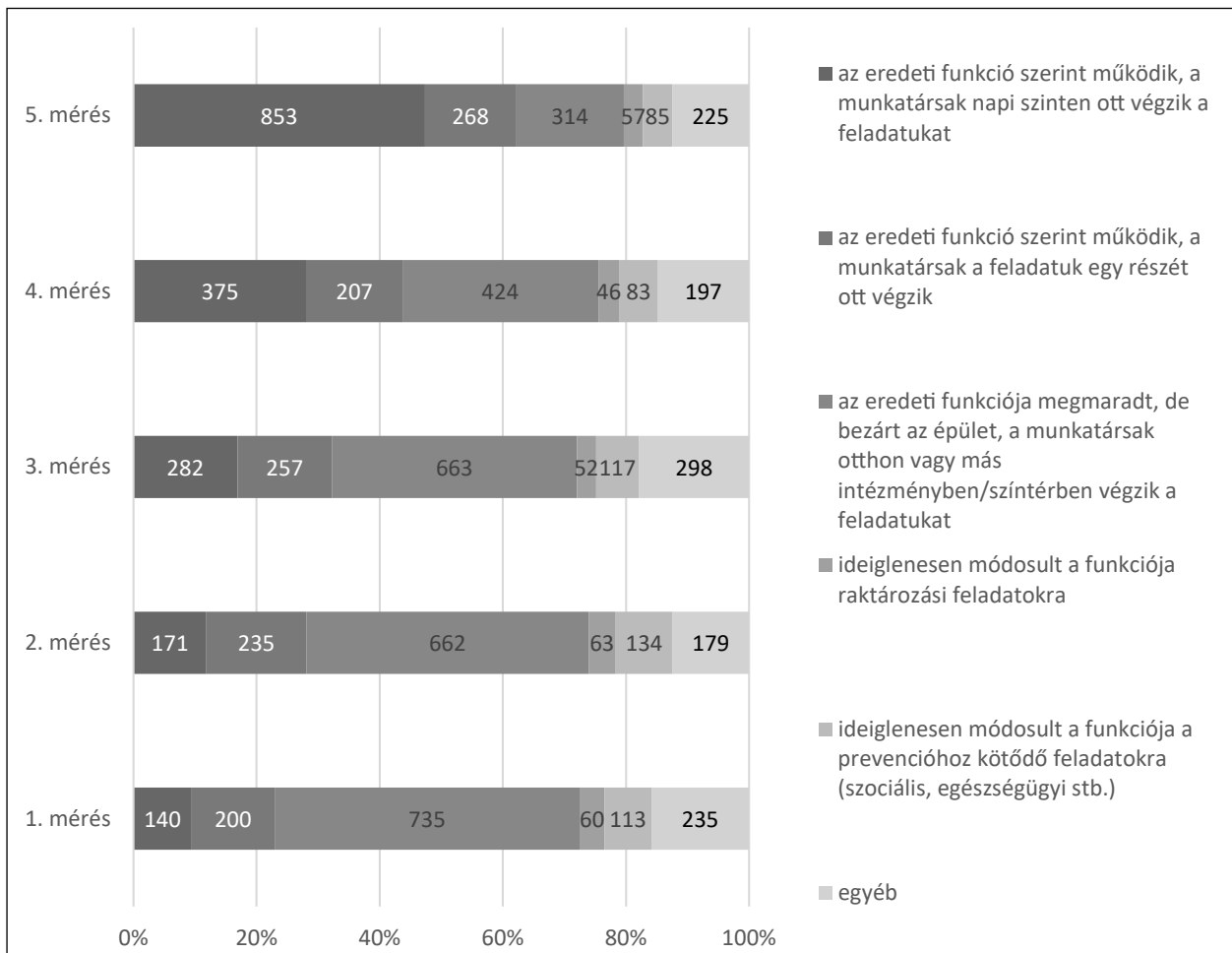
A humán erőforrás terén a többség (90%) úgy érzi, hogy nem történt jelentős változás, mindössze 3%-a váltott munkakört, elsősorban a szociális szektor irányába. A veszélyhelyzet kihirdetésétől (03. 11-től) a veszélyhelyzet lezártaig (06. 18-ig) 129 munkatársat bocsátottak el a válaszadó intézmények munkatársi állományából, és további 49 fő elbocsátását tervezik előre láthatóan az év folyamán.

Az intézmények/szervezetek legnagyobb arányban a személyes kontaktust igénylő közösségi eseményeket, rendezvényeket, fesztiválokat hagyták el a prevenciós intézkedések hatására, és ennek

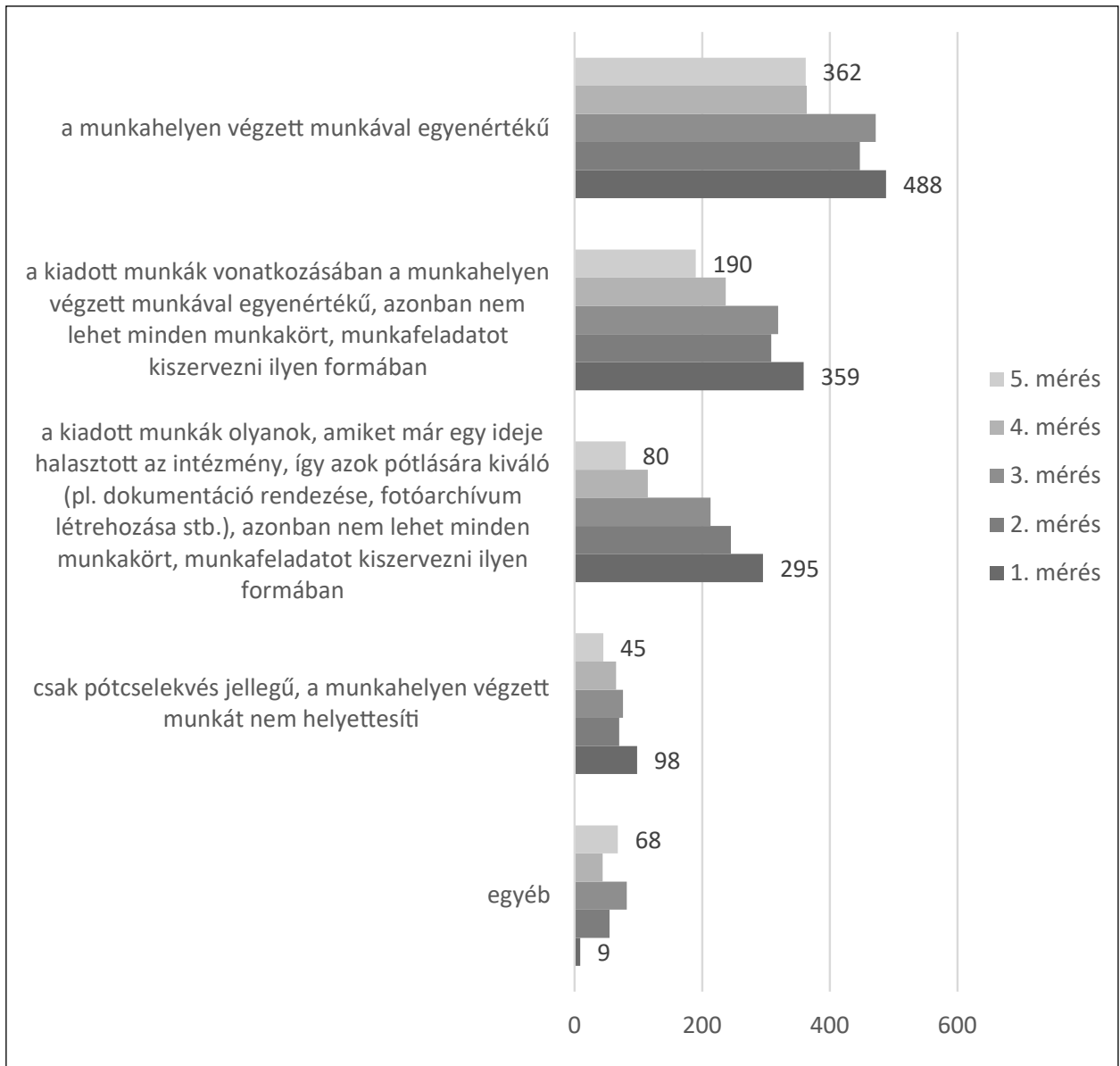
csak egy részét tudták átmenteni az online térbe. A válaszadók több, mint négyötöde azonban át tudta helyezni feladatainak legalább egy részét online formákra. Az áthelyezett feladatoknak több, mint fele jellemzően a munkatársak kapcsolattartására és fejlesztésére (pl. értekezletek, képzések), projekt- és háttértevékenységekre (selejtezés, dokumentálás stb.) vonatkozott. Új online felületek és innovatív tevékenységek a válaszadók tizedénél jöttek csak létre, de akik ilyen módon is éltek az online lehetőségekkel, azoknak több, mint harmada gondolja úgy, hogy a járvány lecsengése utáni időszakban is megőrzik ezeket a tevékenységeket. (7. ábra)

Az elmaradó tevékenységek helyett előtérbe kerültek a nagytakarítási feladatok (a válaszadók közel kétharmadánál), a felújítási, kar-

5. ábra: A válaszadó közművelődési szinterek/intézmények funkcióinak módosulása (eset, %)

6. ábra: Az otthoni munkavégzés hatékonysága az ezt választók szerint (db)

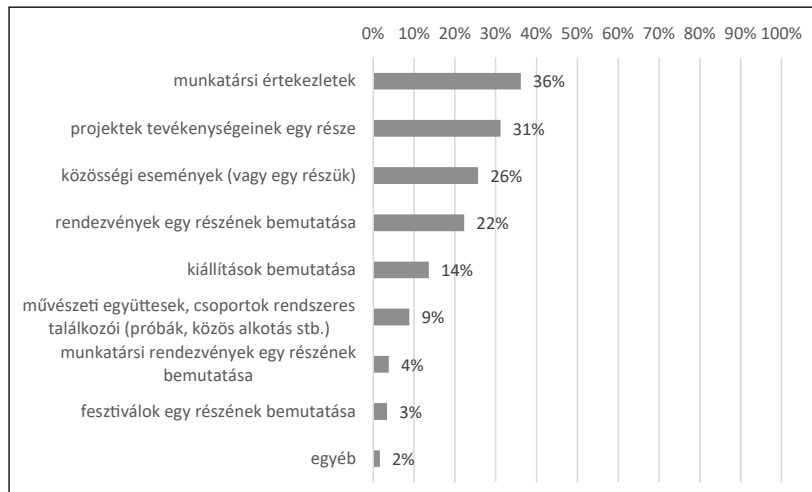

bantartási feladatok (a válaszadók harmadánál), a selejtezés (közel harmaduknál), illetve a leltározás és leltárelőnézés (a válaszadók ötödénél). Az időszakban új típusú vagy megerősödő feladatként jelent meg június közepéig (a válaszadók több, mint harmadánál) a szociális jellegű feladat (pl. idősgondozás), vagy a prevencióban való közreműködés (pl. maszkvarrás, adományosztás stb.), de a szakmai feladatok közül a munkatársak online továbbképzésére, kompetenciafejlesztésére is több időt tudott fordítani a válaszadók harmada. (8. ábra)

A közművelődésben vállalkozóként dolgozó műszaki szakembereket (hang- és fénytechnikusok, vetítéstechnikusok, színpadtechnikusok) is nehezen érintette a járvány. A válaszadók közel fele számolt be arról, hogy rendszeresen bevonnak a programjaik megvalósításába ilyen vállalkozókat, akiknek a száma az összesített becsléseik szerint megközelíti a 9000 alkalmat. Az elmaradt események száma a becslések szerint 6000 alkalomnál is többre tehető, az ezek nyomán kiesett vállalkozói bevételeket összesítve pedig 870 millió forintot meghaladó összegűre becsülték a

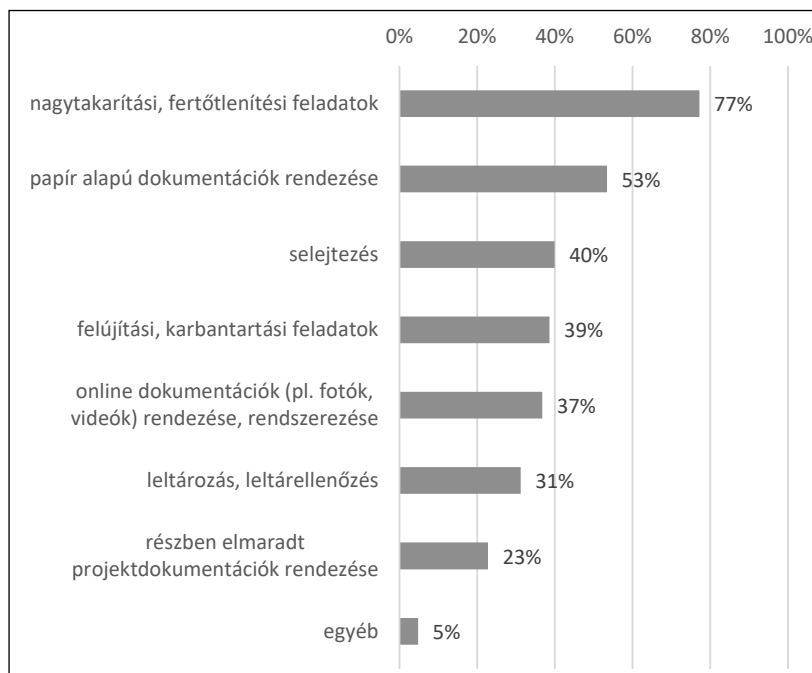
válaszadók. Erre reagálva Magyarország Kormánya az 1290/2020. kormányhatározat alapján támogatást nyújtott a Nemzeti Művelődési Intézetnek, hogy az elmaradt közművelődési rendezvények, tevékenységek hang-, fény- és színpadtechnikai feladatait ellátó vállalkozóknak a kimaradt bevételeit részben pótolja, ezzel enyhítve az egzisztenciális nehézségüket. A támogatás célja, hogy a technikai partnerek a pandémiás időszak elmúlásával is segíteni tudják a közművelődést, és aktív háttértámogatói, szereplői maradhassanak a helyi kulturális életnek.

7. ábra: A válaszadó által az online térbe áthelyezett feladatok (az egyes feladatokat választók átlagos aránya a mérések során, %*)

* A kitöltők az online kérdőívben több válaszlehetőséget is bejelölhettek.

8. ábra: Előtérbe került feladatok a válaszadónál (az egyes feladatokat választók átlagos aránya a mérések során, %*)

Közművelődés a veszélyhelyzet utáni időszakban

A rendhagyó időszak révén réven a korábbinál több intézmény vállalkozik a minősített közművelődési cím pályázaton történő elindulásra, ami a szakma minőségbiztosítását fejleszti. (10/2010. (III. 11.) OKM rendelet a „Minősített Közművelődési Intézmény Cím” és a „Közművelődési Minőség

Díj” adományozásáról.) Idén a Közművelődési Minőség Díjra a Jász-Nagykun-Szolnok megyei Aba-Novák Agóra Kulturális Központ nyújtotta be jelentkezését, míg a Minősített Közművelődési Intézmény Címre 18 szervezet jelentkezése érkezett be.

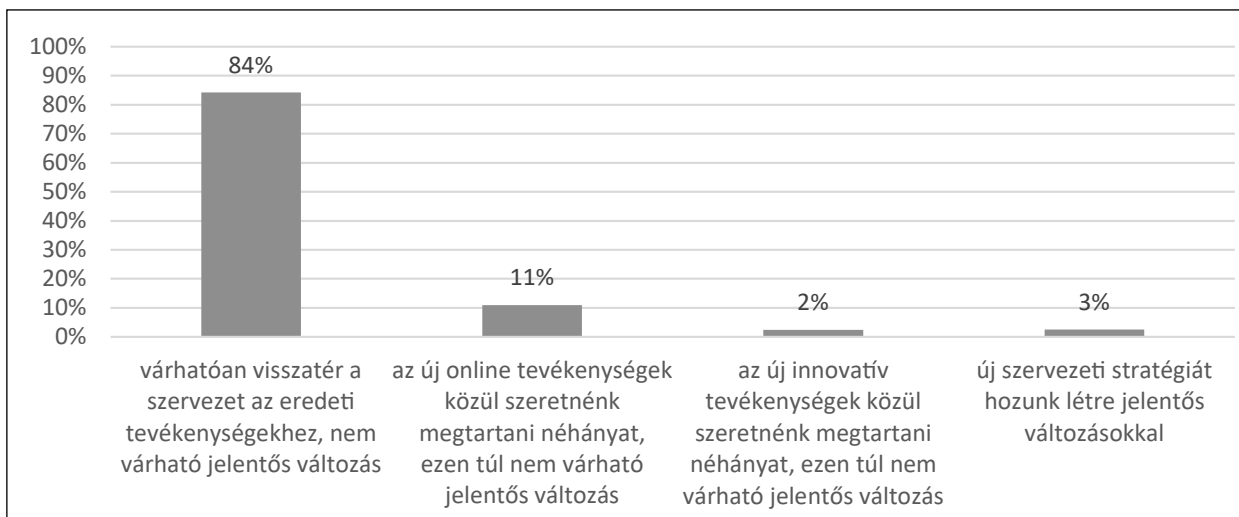
A jövő vonatkozásában a koronavírus-járvány lecsengését követő időszakban ugyanakkor a válaszadók 84%-a várhatóan visszatér az eredeti tevékenységéhez, és nem

vár jelentős változást. Az online közösségi szolgáltatásokat indítók szeretnék megtartani ezekből a tevékenységekből sikeres megoldásokat, de új szervezeti stratégiát és jelentős innovációt kis arányban figyelhetünk meg a közművelődés területén. (9. ábra)

A nyitás és a helyreállítás megkezdődött, a válaszadók több, mint fele azonban úgy látja, hogy az idén a korábbi éveketől szűkebb nyári programkínálattal tud csak jelentkezni a létszámkorlátok és a biztonsági intézkedések betartása mellett. Nyári táborokat kétharmaduk egyáltalán nem vállal, míg egyharmaduk csak nem bentlakásos, napközbeni tábort indít el az idei szezonban. (10. ábra)

A vizsgálatok rámutattak a nehéz időkben a közművelődés feltételrendszerében rejlő lehetőségekre és problémákra is, és hasznos információval szolgálnak erről az időszakról a későbbiekre. A kéthetenkénti célvizsgálatokat a terület éber tartására, a lehetőségek megosztására is sikerrel használtuk a Nemzeti Művelődési Intézetben. Támogattuk a közművelődés hálózatát tanácsadással, jó gyakorlatok átadásával, online képzésekkel, az önképzést segítő online szakmai anyagokkal. Segítettük az intézmények dokumentációs hátterének rendbetételét, a közművelődési rendeletek, alapító okiratok, szolgáltatási tervek stb. javítását, fejlesztését azoknál a településeknél, amelyek igényelték ezt a szakmai támogatást. A pandémiás időszakot követő hónapokban a közösségi élet lassan, de fokozatosan újra beindult az ország településein. A szakma tudományos konferenciája, a Durkó Mátyás Konferencia is új időpontra került: a megszokott június végi időpontról 2020. szeptember 3-4-re, ahol a tudományos és gyakorlati szakemberek számos előadásban a koronavírus-járvány okozta helyzetet elemzik, ezzel is még inkább felkészülve arra, hogy

9. ábra: Tervezett változások a pandémiás időszak után a válaszadóknál (a válaszlehetőségek átlagos aránya a mérések során, %)

hasonló időszakokban hogyan tud a közművelődés gyorsabban, rugalmasabban, az online közösségépítés eszköztárával reagálni a megváltozott helyzetre. Ebben a konferencia témájául is választott hálózatosodás erősítése kulcsfontosságú lehet: egymástól tanulva, hálózatban összefogva sikeresebb kezdeményezések indulhatnak el, amelyeken a hálózat tagjai szakmailag, módszertanilag, de emberileg is nagy mértékben tudják támogatni egymást a közösségek megtartása, fejlesztése, és ezeken keresztül a települések fejlesztése érdekében.

10. ábra: A válaszadók programjai a látogatók újbóli fogadására (5. mérés*, %)

* Ezt a kérdést csak az 5. záró felmérésben tettük fel.

DR. JUHÁSZ ERIKA okleveles művelődési és felnőttképzési menedzserként a Kossuth Lajos Tudományegyetemen végzett 1998-ban, majd ugyanitt (az akkor már Debreceni Egyetemen) szerezte meg a PhD fokozatát 2005-ben. A Debreceni Egyetem oktatója több mint 20 éve, jelenleg tanszékvezető docense. Emellett 2015 óta a Nemzeti Művelődési Intézetben az országos közművelődési képzési és kutatási folyamatok vezetője, jelenleg szakmafejlesztési igazgatója. Számos civil szervezet aktív tagja, elnöke a KultúrÁsz Közhasznú Egyesületnek, alelnöke a Magyar Nevelés- és Oktatókutatók Egyesületének, valamint a Doktoranduszok Kiss Árpád Közhasznú Egyesületének. Az MTA köztisztviselője, elnöke az MTA DAB Művelődéstudományi Bizottságának. Főszerkesztője a Kulturális Szemle folyóiratnak, szerkesztőbizottsági tagja a Hungarian Educational Research Journal, valamint a Scientific Journal: Psychology and Patopsychology of Child nemzetközi folyóiratoknak. Fő kutatási területei: közösségi művelődés, közművelődés és képzés-felnőttképzés kapcsolata, a felnőttképzés és a közösségi művelődés intézményrendszere, módszertana, közösségfejlesztés, civilek a kultúrában és az oktatásban. Fő műve: A felnőttképzés és művelődése gyakor és ma Magyarországon (2016., Csokonai Kiadó, Debrecen, elérhető: <http://mek.oszk.hu/16200/16283/>).

GÉGÉNY JÁNOS szociológus diplomát szerzett kutatás és projektmenedzsment szakirányon a Debreceni Egyetemen. Tanulmányai mellett szakmai és interdiszciplináris kutatócsoportokban dolgozott, bekapcsolódott a Debreceni Egyetem Politikatudományi és Szociológiai Intézetének munkájába, alapító tagként vett részt a SZÖSZ (Szociális Összefogást Szorgalmazók) Mindenkiért Egyesület és az InnoDE – Innovációk a társadalomért kutatócsoport projektjeibe, de volt már újságíró, hallgatói képviselő, és a Debreceni Egyetem Prezi Nagykövete is. 2017-től a Nemzeti Művelődési Intézet Szakmafejlesztési Igazgatóságának kutató-fejlesztő munkatársa. Főbb érdeklődési-kutatási területei a társadalom-, innováció-, és kultúrakutatás.

Szoba-swingtől a közösségi örömfőzésig

Online jó gyakorlatok

Az elmúlt időszak ugyan mindannyiunk számára tele volt megpróbáltatásokkal, de világszerte bebizonyosodott, hogy alkalmazkodóképességünk és kreativitásunk a legnehezebb helyzetekben is segítségünkre siet, újszerű megoldásokat kínál. A kényszer szülte helyzet a közösségi terekben, a közösségekkel dolgozókat sem kerülte el, de hála rugalmasságuknak és gyors reagálásuknak, számos jó gyakorlat született, amelyeket érdemes bemutatni mások számára is. A folyóirat hasábjain most ezek közül hármat ismeretünk, melyek példaértékűek, innovatívak, és igazán összetartó közösségeket rejtenek magukban.

Szoba-swing

Hamar és kreatívan reagált a kialakult járványhelyzetre, így online folytatta tevékenységét a több mint 5 éve sikeresen működő székesfehérvári Paraba Swing Club. Egyáltalán, hogy is lehet online közösségben táncolni? Elméletileg és gyakorlatilag is meglehetősen ne-

hezen, viszont ahogy azt interjúalanyaink külön-külön is megerősítették, egy olyan közösség esetében, akik nem csak a tánc kedvéért, hanem egymás társasága miatt is összejárnak, ez igazán nem volt nehéz. A klub három kulcsembereivel beszélgettünk: Bokor Attila tánctanárral, Horváth Gergely szervezővel, és a Paraba Klub tulajdonosával, Steininger Antallal, azaz, ahogy városszerte ismerik őt, Papával.

Interjúalanyaink kitartó és szívből jövő lelkesedéssel hozták létre, szervezik és tartják életben a klubot, ami mostanra körülbelül 70 aktív taggal büszkélkedhet, akik három csoportba – kezdő, haladó és középhaladó – járnak, a tizenévestől egészen a nyolcvanévesig. Bokor Attila tánctanár úgy véli, hogy azért tudott egy ilyen jó közösség kialakulni, mert a kezdetektől fogva nem egy hagyományos táncklub létrehozásában gondol-

Paraba Swing Club interjúalanyok balról jobbra: Bokor Attila, Horváth Gergely, Steininger Antal

kodtak Hook Attilával, aki évekkkel ezelőtt megkereste őt és Papát az ötlettel.

A swing egy szabad műfajú tánc, jobban illik hozzá egy rugalmasabb, szabadabb keretek között működő forma, ehhez pedig egy különleges atmoszférájú helyiség dukál, ami már eleve indukálta a klub sikerességét. Ez pedig nem más, mint a Steininger Antal által vezetett Paraba Klub.

„Ez itt egy közösség, nem csak egy véletlenül pont ugyanolyan táncot gyakorló emberek csoportja” – mondta Horváth Gergely. „Ennél fogva nem is volt annyira bonyolult megszervezni az online találkozókat.”

„Ráadásul borzasztóan hiányoztak egymásnak” – teszi hozzá Steininger Antal. „Mert ez a közösség valóban nem arról szól, hogy bejönnek és letáncolják az Attila által

összeállított koreográfiát, aztán hazamennek. Itt sokkal többről van szó, ez igazi klubélet, tényleg elképesztően fantasztikus a csapat!”

Az órák első felében általában a korábban megtanult lépéssorokat ismételték, vagy szólókat tanultak. „Szerettük volna megtartani a hozzáink járó közösséget, és ezt elég nehéz táncsal elérni, mert a tánc az online oktatásban nagyjából meghal, hiszen nincs konkrét interakció és kontaktus” – árulta el Bokor Attila.

Minden alkalomra készültek témákkal is a tánc után, és a témák feldolgozását mindig egy játék követte. Ők is részt vettek több internetes kihívásban, így egy táncosban is, és készítettek egy vidám karantén-videót, amelyből kiderül, hogy milyen is a szoba-, illetve konyha-swing. Ennek a különle-

gessége, hogy egy saját PSC zenét használtak aláfestésként, amelyet a Peet Projekt zenekar ajánlott fel számukra.

Abban mindhárman egyetértettek, hogy az online felület hosszú távon nem válthatja ki a személyes kapcsolatot, de a tagok aktivitása így is látszott: nem csak a szervezők által bedobott témákkal dolgoztak, hanem ők is hoztak új ötleteket a csapatba. Ezek néha nem kapcsolódtak a tánchoz, de ez nem is baj, hiszen a lényeg az volt, hogy fenntartsák a rendszeres heti találkozókat, és még ha csak kamerán keresztül is, de kapcsolódhassanak egymáshoz. Mivel a klubba vegyesen járnak párok és egyedülállók is, ezáltal máshogy élték meg a járvány okozta bezártságot. Tehát különösen fontos volt lelkiileg is megerősítést kapniuk arról, hogy ők egy igazi közösség részei, és tartoznak valahova.

Kerítésen belül – egy kis falu a járványhelyzetben

„Bakonykúti Fejér megye legkisebb települése, jelenleg 160 fő él itt, és mindenkit személy szerint ismerünk” – mondta el Mészáros Imola, aki egy személyben alpolgármester, kulturális szervező és

Mészáros Imola

könyvtáros ebben a csodaszép kis faluban. Az elmúlt időkben a lakosság összetétele szinte teljesen kicserélődött, az idősebbek elhagyták a falut, és a helyükre sok negyvenes éveiben járó fiatal, kisgyerekes család költözött.

„A személyes kapcsolatnak itt nagyon nagy jelentősége van: egy-egy programnál, meghívásnál is fontos ráerősíteni a személyes invitálásra, mert a közösségi média vagy a szórólap nem elegendő. Megőrizni azt a közösséget, amelyet évek óta építettünk, egyébként sem könnyű feladat. Ennek digitális formáját egy zárt közösségi csoportban működtetjük, itt biztonsággal megoszthatók közérdekű és személyesebb vonatkozású információk is” – avat be szervezői munkájába Imola, aki a járvány alatt még nagyobb gondot fordított arra, hogy a közösség összetartszon, és semmiben ne szenvedjen hiányt. „Mindent ideszerveztünk, hogy lehetőség szerint ne kelljen elhagyni a falut. Nagyon komolyan vettük a járványügyi előírásokat, szinte végig kerítésen belül voltunk. Megszerveztük, hogy hetente háromszor friss pékáru, hetente kétszer tejtermék, heti egyszer pedig zöldség-gyümölcs és szárazáru érkezzen a faluba.” De jó szervezőhöz illően nemcsak az alapszükségletekre figyelt, hanem a kulturális igényeikre is reagált. Figyelemmel

kísérte az online elérhető színházi közvetítéseket, filmeket, családi, gyerek és felnőtt programokat, és ezekről ajánlókat küldött a falubelieknek.

Ez vezetett el egy érdekes kutatás kezdetéhez is, amely még jelen pillanatban is zajlik, és remélhetőleg pozitív kifutása lesz. „Nagyon megörültem, amikor egy közösség-szervező ismerősöm felhívta a figyelmemet arra, hogy az ARCANUM adatbázisa a világjárvány ideje alatt ingyenesen elérhető.”

„A bakonykúti bányászok sohasem késnek” – idézte Imola a réges-régi mondást, amikor egy múltból előkerült újságcikket mutatott nekünk, amely 12 bányászról szólt, akik hóviharban, gyalogszerrel vágtak neki a hosszú útnak, hogy odaérjenek Várpalotára, a munkahelyükre. De talált még például cikket az Élet és Tudományban a tojásgurítás hagyományáról, ami a faluhoz kötődik. „Nagyon izgalmas volt a falu történetében kutatni, és öröm volt egy-egy érdekes cikket találni.”

Mivel a személyesebb bejegyzések sokkal népszerűbbek, ezért sokan csatlakoztak a kutatáshoz, többek között a polgármester is,

aki már körülbelül 30 éve él a faluban. Régi képeslapok is előkerültek, amelyek egy jelenleg Amerikában élő család családfakutatása kapcsán jutottak el Imolához. Ez a lendület, ami ezt a kutatást jelenleg kíséri, hozzájárulhatna Bakonykúti helytörténeti gyűjteményének létrehozásához.

Mészáros Imola őszintén reméli, hogy a még itt élő idősebb lakók felismerik, hogy amit ők tudnak, amiről ők mesélhetnének, micsoda érték, és azt is, hogy ez az itt élő fiatalabb korosztályt őszintén érdekli. Talán még nem késő meghallgatni és összegyűjteni történeteiket, tárgyait, megőrizve azt az utókornak.

Közösségi örömfőzés

„Főzz egy közösségért!” jeligével, 2020 májusában tartották Martonvásáron az első online GasztroSót, amely egy egyébként is évek óta létező, sikeres közösségi program online változata. Pfiffer Zsuzsannával, a Brunszvik-Beethoven Közösségi Ház és Könyvtár (BBK) jelenlegi intézményvezetőjével és Zachar Zita közösség-szervezővel beszélgettünk.

Zachar Zita és Pfiffer Zsuzsanna

A közösségi örömfőzés már sokadik éve szerepel a martonvásári BBK színes programjában, és ez idén sem volt másképp, viszont a pandémiás helyzetre reagálva kapott egy kis csavart, és egy kicsit átalakult. Valójában ez egyfajta verseny, és a recept igen egyszerű: Főzz vagy szavazz! – tehát, aki főz, fotóval, vagy videóval dokumentálja az elkészült ételt, és tölti fel az intézmény által létrehozott online esemény oldalára. De a verseny szempontjából a legfontosabb elem az, hogy a játékban részt vevő, lelkes alkalmi szakácsok egyúttal felajánlják ételeiket egy helyben működő közösség javára – legyen az egy kórus, tánccsoport vagy osztály. Ez a gesztus, bármilyen aprónak tűnik is, a karanténba kényszerült közösségek, szervezetek számára éltető erejűnek bizonyult. Mert nem csak köztudatban tartotta a csoportokat, de aktivitásra, összefogásra ösztönözte őket és az értük szurkoló lakosokat is.

És mivel a programot idén egy pályázat (TOP 5.3.1-16-FE1-2017-00016) is segítette, ezért nyereséget is járt az első három helyezettnek. Pfiffer Zsuzsanna kiemelte, nagyon fontosnak tartották, hogy ne pénz-

nyereséget kapjanak a díjazottak, hanem a közösség számára szükséges eszközökkel támogassák őket.

Az online GasztroSó 12 napja alatt 12 különböző közösségnek ajánlottak fel ételeket, amelyekre összesen 1271 szavazatot érkezett. A legtöbb szavazatot a Dynamic Dance Crew csapata nyerte, utána következett a Kalász (Katolikus Asszonyok és Lányok Szövetsége) közössége, a harmadik legtöbb szavazatot pedig a Beethoven Általános Iskola 5.c osztálya kapta.

A nagy sikerű rendezvény már önmagában is egy nagyszerű összefogás eredménye, melynek szervezésében a Martonvásári Kulturális Egyesület munkatársai, Németh Zsuzsa, Tóthné Márta is részt vettek, az ízléses kreatív megjelenésért pedig Pál Mónika volt a felelős. Közös erővel, kitartó munkával és rengeteg kreativitással elérték, hogy ha csak egy like erejéig is, de sikerült megmozdítaniuk közösségeiket, erőt és reményt adva ezzel számukra a folytatáshoz.

A Szoba-swing megszólalói:

BOKOR ATTILA táncos, koreográfus a Paraba Swing Club tánctanára, oktatója, alapítója.

STEININGER ANTAL a Paraba Club vezetője, a PSC alapítója és Horváth Gergely a Paraba Swing Club szervezője.

Elérhetőség: <https://www.facebook.com/PSCparabaswingclub/>

A Községi örömfőzés nyilatkozói:

KORSÓSNÉ ZACHAR ZITA magyar-pedagógiai szakos végzettségű, korábban a Cselekvő Községek projekt mentoraként dolgozott, jelenleg a Brunszvik-Beethoven Községi Ház és Könyvtár közösségfejlesztője, valamint a TOP-os pályázatok szakmai vezetője.

PFIFFER ZSUZSANNA a Brunszvik-Beethoven Községi Ház és Könyvtár intézményvezetője, valamint a Martonvásári Fúvószenekar karmestere.

Elérhetőségek: <https://www.facebook.com/events/246342119903641/>

Kerítésen belül – egy kis falu a járványhelyzetben megszólalója:

MÉSZÁROS IMOLA: Bakonykúti alpolgármestere és a helyi Községi Ház és Könyvtár vezetője.

VARGA KATALIN 2020 márciusa óta a Nemzeti Művelődési Intézet Fejér Megyei Igazgatóságának közművelődési referense.

ROSTA HELGA 2020 áprilisa óta a Nemzeti Művelődési Intézet Fejér Megyei Igazgatóságának közművelődési referense.

Az okos lány jöjjön is, meg ne is

Körkép a Baranya megyei online közösségi aktivitásokról

Ezzel a közismert népmesei meghatározással lehet a legjobban leírni azt a sajátos helyzetet, amelyet 2020-ban a világméretet öltött koronavírus-járvány a közművelődésre gyakorolt. Hiszen a közművelődés, a közösségépítés magában hordozza az „összejárást”, a közös élmények közös megélésének igényét, lehetőségét, azaz mindazt, amit a járvány megfékezése érdekében az elmúlt hónapokban mellőzni kényszerültünk. Az oktatást, az élelmiszer-ellátást, az alapvető szükségletek biztosítását viszonylag gyorsan sikerült a karanténhelyzethez igazítani. Pontosabban a legtöbb embernél ezek otthoni elérését, négy fal közé zárását, a közösségbe járás megszüntetését bevezetni. Azonban annál a szakmánál, ahol már a nevében is szerepel a „köz”, ott mit lehet tenni?

Néhány példát szeretnék bemutatni, amelyekkel Baranya megyében próbálták meg a közművelődési szakemberek fenntartani az egymástól elzárt közösségeik között a kapcsolatot, megtartani és megerősíteni a különböző csoportjaik aktivitását. Az a törekvés is megjelent, hogy egy-egy művészeti attrakció bemutatásával a kényszerű elszí-

getelődés okozta negatív érzések helyett egy kedélyjavító, kulturális élményt szerző, formabontó programmal adjanak minőségi szórakoztatást az arra fogékonyak számára.

Pécsi Kulturális Központ (PKK): A baranyai megyeszékhely közművelődési intézménye a járványügyi időszakban 4 óra jelenléti és 4 óra home office munkarendre állt át. Ez azért is bizonyult ideális munkavégzésnek, mert amellett, hogy az intézmények csökkent üzemelését kiszolgálta, a dolgozókat is segítette családbarát szemléletével, hiszen a kisgyermekesek is megoldhatták gyermekeik otthoni oktatását, és az összehangolt munkaszervezéssel a feladatellátás sem maradt el. A PKK-hoz számos telephely tartozik. Városszerte vannak kisebb-nagyobb művelődési házaik, közösségi színtereik. Az egy-egy városrészhez köthető létesítmények önálló Facebook (FB) oldallal rendelkeznek, amely az intézményi szintű kommunikáció mellett elsősorban a saját közösségeiket célozza meg. A *Szent Mihály Ház* Péccsabolcsban van. A házat és FB-oldalát *Buczóné Horváth Krisztina*, diplomás közösségszervező „adminisztrálja”. A bezárás után Krisztina a kom-

munikációját teljes egészében az FB-oldalra helyezte át. Abból indult ki, hogy a családi házas, valamikor bányászközösség által lakott városrészben többnyire idősebb, de meglehetősen aktív lakosság él. Ezért elkezdett olyan tartalmakat összegyűjteni és megosztani, amelyről feltételezte, hogy érdekelheti az idősebbeket is. Emellett egy olyan küldetést vállalt fel, amelyet a kényszerhelyzetre reagáló, nagy kulturális intézmények tettek lehetővé, és elkezdte terjeszteni azokat a nagy múzeumi gyűjteményeket, épületeket bemutató filmeket, online tárlatvezetéseket, amelyekkel valóban világhírű múzeumi kiállításokat vitt el a kis, péccsabolcsi, szőlőlugasos házacskákba. Módszerének az volt a lényege, hogy folyamatosan frissítette a tartalmakat, állandóan új információk jelentek meg. Ezáltal, aki nézte az oldalt, érezte, hogy a gép másik oldalán is van valaki, hiszen nem volt ideje a feltett anyagoknak elévnülni. Folyamatosan ellenőrizte a lap látogatottságát, de a legbiztosabb visszajelzés a településrészen terjedő hírek voltak, amelyekkel a polgárok egymásnak ajánlották a feltett tartalmakat.

Szintén a PKK-hoz tartozik a *Belvárosi Közösségi Tér*. A létesítményt a *Reménysugár Kulturális Egyesület* tölti meg élettel. Ebben a helyzetben ez a mondat elég furcsán hangzik, azonban valóban élettel töltötték meg, hiszen a március 16-i bezárás után virtuálisan folytatták a közösségépítést. Létrehoztak egy virtuális galériát, amelyet az épületben található időszakos kiállítás egy-egy művével bővítettek. Minden nap egy újabb kép került fel a galériába. A nézők nem csak kedvelhették a feltett képeket, hanem kommentálhatták, címetek adhattak nekik, így érve el, hogy megálljanak egy-egy alkotás előtt. A virtuális galéria olyan népszerű volt *Molnár Zsuzsa*, kulturális szervező szerint, hogy új kedvelőik és követőik lettek, akikre bizton számíthatnak az újrainítás után is. Alkotó közösségeik, mint például a *Gubanc – Modern Női Fonó*, külön zárt csoportot hozott létre, ahol megosztották egymással az otthon készült munkáikat. *Maradj otthon – kérdezek-felelsz* címmel pedig párbeszédet közöltek FB-oldaluk jegyzeteiben bárkivel, aki vállalta, hogy akár név nélkül is beszédbe elegyedik a moderátorral. Szokatlan street art darabokkal adtak új értelmezést az országos, egész-

ségügyi dolgozókat támogató kezdeményezésnek. A Pécsi Origami Kör tagjai – H. Vass Ildikó modellje alapján – rengeteg piros szívet hajtogattak, amelyből az épület kapujára készült installáció. Néhány szívbé Pelle Évi haikui kerültek.

A *Vigadó Kulturális Központot* Szigetváron – az önkormányzat megbízásából – a *Szigetvári Kultúr- és Zöldzóna Egyesület* üzemelteti a Makovecz Imre által tervezett impozáns épületet. A bezárást követően ők is az online technikához fordultak. Először korábbi programjaik videofelvételeit rendezték és népszerűsítették Facebook oldalukon. A Szívűrosok Zenekar koncertjének aktualitását az adta, hogy első helyezést értek el a ViVa Online Nemzetközi versenyen. A karantén miatt elmaradt színházi előadást videó formájában adták le, amelyet azzal tettek élővé, hogy Színkör című kulturális beszélgetős sorozatukban az előadás egyik szereplőjével interjút készítettek. Innen már csak egy lépés a saját produkciók gyártása. *Zentai Krisztina* vezetésével az alkotó csoport tematikus műsorokat készített. A gyerekekhez a Mesekuckó szólt: a házigazdához mindig a város valamely ismert személye érkezett, aki felolvasta, vagy elmondta a választott

mesét, verset. A Zóna Konyha főzőműsor volt, amelyben klasszikus recepteket értelmeztek újra, diétás, kímélő étrendeknek megfelelően. Az irányított figyelmet időzített videopremierekkel tartották fenn. Emellett természetesen voltak élő beszélgetések is, amelyek a járványhelyzetre reagáltak. A legnagyobb sikere a több mint kétórás interaktív beszélgetésnek volt, amelyben Dr. Papp Gábor, a helyi kórház gyermekorvosa tartott érdekes előadást, miközben a műsor során kérdéseket lehetett számára feltenni. A vetített tornafoglalkozásokkal az egészségmegőrzés volt a cél.

Szigetváron idén Zrínyi Miklós emlékévként van az államférfi, hadvezér és költő születésének 400. évfordulója alkalmából. A sajnálatos helyzet miatt a megemlékezéseket és ünnepléseket is új környezetbe kellett helyezni, így a történelmi feldolgozást is rögzített előadások formájában tudták megvalósítani. A nagy múltra visszatekintő Zrínyi Szavalóversenyt videokihívások rendszerben bonyolították le.

Komló Város Önkormányzat Közösségek Háza, Színház- és Művelődési Központ (KH): A nagy múltú, széles tevékenységű intézmény szintén azonnal reagált a bezárásból fakadó új helyzetre. Célkitűzésük az volt, hogy „közösségekben tartsák” az embereket, életben tartsák a közösségi, társasági kapcsolataikat. Elsőként felmérték a saját online felületeik hatékonyságát, majd a GDPR szabályokat figyelembe véve próbálták beazonosítani a látogatói körüket, ezt követően a házban működő közösségek online aktivitását térképezték fel. A 39 közösségből majdnem mind egyiknek volt saját FB-csoportja. A csoportok önállóságát tiszteletben tartva mégis szükség volt valamiféle koordinációra, hogy az információáramlás működhessen az intézményi oldalak és a csoportok között. A jól működő hálózatra alapozva új projektek indultak.

Szív street art

Online kiállításokkal pótolták az elmaradt időszak kiállításokat. De a Room Galery-be például a gyermeknapi fotópályázat munkáit is megjelentették, ahol „Gyermekek és kedvencek” címmel a háziállataikkal készült fotókat gyűjtötték össze.

A virtuális tér adott otthont a MindenMás Fesztiválnak. A nagy sikerű rendezvény során online koncertek és a komlói színház négy előadása vált elérhetővé a nagyközönség számára, melyeket a KH művészeti csoportjai mutattak be.

A Közösségek Hete eseményeihez májusfaállítással, online kiállítással, Közös Kincseink Nyomában elnevezésű, a térségi értékeket bemutató kvízzjáték megszervezésével csatlakoztak. Ki miben lett tudós a karantén ideje alatt? – fotóverseny, valamint a Rákóczi Szövetség által meghirdetett gyermekrajz pályázat is színesítette a programkínálatot.

Kézműves csoportjaik bevonásával heti egy fotós vagy filmes tartalommal adtak ötleteket az oldalon böngészőknek, akik remélhetőleg később valamelyik kézműves közösség tagjává válnak.

Minden napra 1 kérdés címmel a közösségeiket bemutató, meg-

oldandó feladatokra várták kommentben a válaszokat.

A veszélyhelyzetre reagálva életre keltették a Kézműves Piac FB-oldalt, csatlakozva a „Vegyél hazait” kezdeményezéshez, „Vegyél helyit” névvel. Minden héten bemutatnak az oldalon egy komlói, vagy a környéken élő kézművest, akinek ezzel lehetőséget adnak, hogy a szigorítások feloldását követően ismertek legyenek termékeik-szolgáltatásaik, ezáltal az értékesítés is elindulhasson.

Azonban a legbátrabb lépést akkor lépték meg, amikor a pályázati finanszírozásból tervezett projektjüket teljes egészében átadogozták, és a program törlése helyett létrehozták a KARAN-TÖMB sorozatot. Az irányítóhatóság támogatásával, az összes ehhez szükséges engedéllyel kivonultak Komló város lakótelepeire, hogy

olyan közösségi rendezvényeket valósítsanak meg, melyek az aktuális járványügyi szabályozásokat figyelembe véve lehetőséget adnak a közösségek egyben tartására, a lakosság hangulatának javítására. A tömbházas városrészekben, lakótelepeken a közönség saját lakásából, erkélyéről nézhetette a művészeket, zenészeket. A több helyszínen, több héten át tartó rendezvénysorozat május 2-án vette kezdetét és augusztus 12-ig tartott, heti 1 alkalommal, szerdai napokon 19.00-20.00 óra között.

Schaff Anikó intézményvezető így fogalmazta meg óhaját, amely egyben a közművelődésben dolgozó valamennyi kolléga hitvallása is lehet: „Az épületünkre kiírást készítettünk <Maradj otthon!> felirattal, amelyet reméljük hamarosan a <Gyere hozzánk!> táblára cserélhetünk.”

Májusfaállítás karanténban

NEMES KRISZTINA a Janus Pannonius Tudományegyetem Természettudományi Karán biológia szakos általános iskolai tanárként végzett. Később művelődési és felnőttképzési menedzser diplomát szerzett. Hallgatóként vezette a Janus Pannonius Tudományegyetem Továbbképző Központ Rendezvényirodáját, dolgozott a Pécsi Tudományegyetem Külügyi Osztályán Socrates/Erasmus intézményi koordinátorként, később a Közgazdaságtudományi Kar angol programján mint ügyvivő szakértő. Emellett OKJ-s tanfolyamokon rendezvényszervezést tanított, majd egy baranyai kistéleplülés általános iskolájában volt tanár. A Pécsi Kulturális Központban 2007-ben kezdett dolgozni, majd az átalakított intézményben végezte szervezői, közösségfejlesztői munkáját.

Jelenleg a Nemzeti Művelődési Intézet Baranya Megyei Igazgatóságát vezeti, módszertani referens, közművelődési szakértő.

Közösségi körkép koronavírus-járvány idején

Interjú Liptákné Spisák Beáta művelődésszervezővel, a Szendrői Közművelődési Központ és Könyvtár újraavasztott igazgatójával

Liptákné Spisák Beátával a Nemzeti Művelődési Intézet által szervezett Művelődő Községek Észak-Magyarországon EFOP-os projekt kapcsán ismerkedtem meg, a Forrásteremtés módszerei műhelyfoglalkozáson. Azon kiváló partnerek egyike, akivel a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei közművelődés helyzetének jobbá tétele érdekében együttműködve dolgozunk, hogy a települési közösségek megtalálják cselekvési lehetőségeiket. Az egy évig tartó közös munka során sok élménnyel, hasznos tudással gazdagodtunk, kiváló programokon (képzések, Gazdanap, Látóút) vettünk részt Szendrő városában.

Konczné Tegzes Erika: Kedves Bea, kérlek, mesélj kicsit magadról, a településedről és a város közművelődési intézményéről.

Liptákné Spisák Beáta: Szendrő a szülővárosom, ide kötnek a felmenő ági gyökereim. Mindig is szerettem ezt a települést a ben-

ne rejltő történelmi, természeti és építészeti értékekkel együtt. Borsod-Abaúj-Zemplén megye északi részén, a Szendrő hegység ölelésében, a Bódva-folyó völgyében, az Aggteleki Nemzeti Park szomszédságában, gyönyörű természeti környezetben fekszik. Lakossága 4118 fő, amelyre más településekhez hasonlóan jellemző az előregedés, nagy az elvándorlás. Ugyanakkor található néhány lo-kálpatrióta, akik szeretnek itt élni

Felsővár-kilátó

újságának oldalán, intézményünk közösségi oldalán – Közművelődési Központ és Könyvtár, valamint a város honlapján (www.szendro.hu). Folyamatosan szerkesztettük az aktuális híreket, hiszen ebben a rendkívüli helyzetben fontos volt az emberek naprakész tájékoztatása. A veszélyhelyzet kihirdetésének idején elvégeztük az intézmény, a könyvtár eszközlétárának selejtezését. Kihasználva a zárt ajtók mögötti munkavégzés időszakát, vonalkódos leltározással folytattuk a 25.000 kötetes állomány ellenőrzését. A helyi közművelődési rendelet, szakmai dokumentumok felülvizsgálata és átdolgozása is elkezdődött. Intézményünk munkatársai a veszélyhelyzet kihirdetését követően hozzáálltak 2000 darab szájmaszk varrásához, amelyet elsősorban az önkormányzati intézmények dolgozói, valamint a városunk idősei kaptak meg. Besegítettünk a szociális területen jelentkező többletmunkák elvégzésébe, adományok fogadásába.

K. T. E.: *Borsod-Abauj-Zemplén megye több településén zajlott koronavírus-szűrés a Debreceni Egye-*

Légifelvétel

és vallják, hogy ez egy élhető kisváros. A Szendrői Közművelődési Központ és Könyvtár integrált intézményként három intézményegységből – könyvtár, művelődési ház, múzeum – áll. Az elmúlt években folyamatosan változott az intézmény stratégiai és szerkezeti felépítése. Igyekszünk megragadni a pályázati lehetőségeket, önállóan vagy akár térségi összefogással is pályázunk.

K. T. E.: *Milyen szakmai feladatokat lát el a Közművelődési Központ?*

L. S. B.: Mindennapi munkánkhoz – a közművelődési szakmai feladatokon túl – hozzátartozik a városi rendezvények szervezése, rendezése és lebonyolítása is, a megemlékező ünnepségektől a szórakoztató műfajokig, az amatőr művészeti csoportok szervezése, működtetése, a helyi Képűjság adásának szerkesztése, adminisztrációs munkálatai, a városunkba érkező kirándulók, turisták idegenvezetése, látnivalók bemutatása, a könyvtári feladatok ellátása.

K. T. E.: *Hogyan teltek a mindennapok Szendrő városában a koronavírus-járvány idején?*

L. S. B.: A vírushelyzet idején hangsúlyos szerepet kaptak azok a feladatok, amely a lakosság tájékoztatását jelentik. Szükségszerűen és azonnal adtunk hírt a helyi rendelkezésekről Szendrő város kép-

A közművelődési intézmény székhelye, a kesői barokk stílusban épült Csáky-kastély

tem közreműködésével. Mivel járulatok hozzá a feladat ellátáshoz?

L. S. B.: Feladatunk volt a vizsgálati helyszín előkészítése, a vizsgálatra behívott személyek megkeresése, és az adminisztrációs segítségnyújtás.

K. T. E.: *Tudomásom szerint ebben a rendkívüli helyzetben is eredményesen folyt a szakmai munka az intézményben. A Szendrői Közművelődési Központ és Könyvtár mint konzorciumi partner jelenik meg Szendrő Város Önkormányzatának TOP-5.3.1-16-BO1-2017-00017 „Közösségi kezdeményező- és cselekvőképesség fejlesztése a Felső-Bódva völgy 7 településén” pályázatában. A vállalt közösségi programok megvalósítását hogyan sikerült teljesíteni?*

L. S. B.: A pályázat Bodnár Pásztor Edina szakmai vezető koordinálásával, különböző közösségi programok, rendezvények lebonyolításával zajlik. Igyekeztünk a programjainkkal elérni minden korosztályt. Az új koronavírus okozta járványhelyzet 2020 tavaszától teljesen átírta a megszokott gyakorlatot. Áttértünk az online

Szendrő vár megvalósítandó projektetem tervezett fejlesztése

kezdeményezések időszakára. A kialakult helyzetben mindenki igyekszik alkalmazkodni az eddig soha nem tapasztalt szabályokhoz, ajánlásokhoz. Egyszerre kell féltelnünk, óvnunk az időseket, és egyben gondoskodni róluk. Gyermekneinknek is sokkal több segítséget kell adnunk a mindennapokban. Emellett a saját munkahelyünk napi feladatait is el kell végeznünk.

K. T. E.: *A „Maradj Otthon!” időszakában milyen formában tartjátok a kapcsolatot a közösségeitekkel?*

L. S. B.: A személyes találkozások, beszélgetések, biztató ölelések elmaradása helyett új kapcsolatépítő lehetőségeket kellett találnunk, amelyre remek ötletet dolgozott ki a projekt szakmai vezetője. Újszerű online kezdeményezéséhez csatlakoztak a környező települések közösségfejlesztő munkatársai. A feladat adott; nyitottsággal állunk az építő ötletek, segítő gondolatok, valós igények jelzése, továbbítása előtt, hiszen nem maradhattunk tétlenek a bizonytalansággal teli napokban. Éppen ezért elkezdtük az online csoportok megszólítását. *Rajzpályázatot, Receptgyűjtő pályázatot és Közösségi Multidéző Felhívást* tettünk közzé a művelődő közösségeinknek. A rajzpályázat témája: „Amikor még Szendrőnek vára volt!” Szendrő történelmének dicső múltja várakkal büszkélkedett egykoron, idézzük fel közösen a településünkön álló várak, kastélyok emlékét, ki-ki tetszése szerint, szabadon választott technikával. Szendrő múltját felidéző sorozatunk újabb fejezete a Receptgyűjtő felhívás, melyben az ételek, főzési szokások felelevenítésére van lehetőség. Azokat a recepteket várjuk, amelyek jellegzetesen a Felső-Bódva völgyében élő családokban maradtak fenn, amely ételleket ma is szívesen veszünk elő, ha nagyanyaink ízletes főztjeit szeretnénk megmutatni gyermekeinknek. A Kö-

Leltár

zösségi Múltidézés felhívásunkat a 2010-ben bekövetkezett árvíz 10. évfordulója alkalmából írtuk ki. Sajnálatos módon 2010 júniusában a rendkívüli árhullám a Bódva menti települések védett részeire is betört. Szendrőn 17, Edelényben 24 lakóház dőlt össze. Aki csatlakozni szeretne kezdeményezésünkhöz, elküldi nekünk az árvíz idején készült fotóit, emlékeit, írásait, verseit, amelyek kapcsolódnak az árvízi helyzet megéléséhez. Az összegyűjtött anyagból – a jelenlegi helyzetre való tekintettel – *Virtuális Kiállítást* tudunk majd összeállítani, emellett alkalom adódhat újra megköszönni azt a sok-sok segítséget, amit a vész idején a szomszédoktól, barátoktól, rokonoktól kaptunk.

K. T. E.: *Kitartó, lelkes szakembernek ismertelek meg, aki a nehézségeket a szakmaiság erejével képes leküzdeni. Vezetői pályázatod benyújtása éppen a világot érintő pandémia időszakára esett. Oszd meg velünk körülményeit és nehézségeit.*

L. S. B.: Művelődésszervező a végzettségem. Mindig is vágytam arra, hogy szerteágazó, változatos és folyton megújuló feladatokat végezhessenek, olykor kihívásokkal és az ezzel együtt járó kudarcokkal együtt. A 2020. március végén zárult az ötéves igazgatói megbízatásom. Alapos megfontolás után az igazgatói pályázatomat – immár az ötödik ciklusra készülve – beadtam, melyet el is nyertem, így az elkövetkező fél évtizedben az intézmény vezetőjeként az eddigi elkötelezettséggel, szakmailag felkészülten kívánom folytatni a vállalt és kapott feladatok ellátását.

K. T. E.: *Jó kapcsolatteremtő és kommunikációs készségekkel rendelkezel. Pályafutásod alatt többször kaptál helyi és megyei szintű díjat munkád elismerésül. Hiszel az élethosszig tartó tanulásban is?*

Partnerségben a Nemzeti Művelődési Intézettel, Szendrői Gazdanap

L. S. B.: Igen. Tudásomat folyamatos önképzéssel fejlesztem. Minden adandó alkalommal kihasználom a szakmai képzéseket. Vezetői pályázatomban mindezek figyelembevételével fogalmaztam meg azokat az elképzeléseket, amelyek ráépülnek a Szendrői Közművelődési Központ és Könyvtár eddig elért szakmai eredményeire, összhangban a törvényi előírásokkal. Megújult erővel kívánom

folytatni a munkát. További kihívást jelent mind szakmai, mind turisztikai szempontból a „VÉGRE VÁR!” Szendrőben projekt. VÉGRE beért egy folyamat, hamarosan elkészülnek azok az építési és kiállítási munkák, amelyek összegyűjtik, rendszerezik, és színvonalas modern környezetben bemutatják a szendrői Felsővár történelmi múltját, egykori jelentőségét, különlegességeit (<http://vegrevar.hu/>).

LIPTÁKNÉ SPISÁK BEÁTA programszervező, a Bessenyei György Tanárképző Főiskolán végzett művelődésszervezőként. 2000. januártól dolgozik a Szendrői Művelődési Központ és Könyvtár többfunkciós intézmény igazgatójaként. Az elmúlt 20 év alatt a Közösségi Ház és a Teleház létrejötte, a Képfestőház Múzeum átalakulása, a Mozgókönyvtári szolgáltatás kialakítása, az idegenforgalmi helyszínek bővülése (Pedellus Ház, Felsővár Kilátó, Kincses Ház, Sportmúzeum, Iskolatörténeti Kiállítás) olyan új feladatokat eredményezett, amely a többletmunkán túl önmegvalósítást is tartogatott.

KONCZNÉ TEGZES ERIKA közművelődési szakember, pedagógus, a Debreceni Egyetemen végzett 1993-ban. Több évtizedes tapasztalattal rendelkezik az oktatás és a közművelődés területén. Jelenleg a Nemzeti Művelődési Intézet Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Igazgatóságán közművelődési referens. Munkaterülete a megye egész területét érintő közművelődési feladatok, projektek megvalósítása, lebonyolítása, kiemelten az értéktárak és az ifjúságügy területén zajló mintaprojektek koordinálása, szakmai módszertani tanácsadás.

Képmás – másképp

Közösség és média szakkör a kontakt találkozásoktól a virtuálisig

Végre arról szól a közösségi média, ami!

Optimista vagyok, és azt tartom, minden rosszban van valami jó. Ha köszönhetünk valamit a koronavírus-járványnak, akkor azt mindenképp, hogy kiscicás videók és nyaralási képek helyett egyik napról a másikra elkezdtük arra használni az online felületeket, amire érdemes: magán és munkahelyi kapcsolattartásra, gyorsabb ügyintézésre, céges folyamatokra, tanulásra, képzésekre, interaktív online tartalmak fogyasztására, új kommunikációs modellek kialakítására. No, és vásárlásra...

Voltaképp semmi olyan új eszköz nincs, amit ne használhattunk volna akár évek óta. Munkahelyi környezetben eddig is léteztek projekttervezési szoftverek felhőben tárolt adatokkal, eddig is szerkeszthettünk távolról közösen munkanyagokat, indíthattunk videós céges értekezleteket, közvetíthettünk élő és felvett tartalmakat és sorolhatnám. Mégis, a kulturális intézményeken túl a kis- és középvállalkozások eddigi folyamataiban is azt

látom, méltánytalanul mellőzték ezeket a megoldásokat. Pedig többségük ingyenes, gyorsan integrálható a szervezeti folyamatokba és csupán a komfortzónát kellett (volna) átlépni.

Napjaink része lett a home office, a képzésekre alkalmas webinarium. A céges értekezletek világából egy csapásra önálló szórakoztató, hír- és kulturális tartalmakat kiszolgáló médiummá vált a Zoom, a Google Hangouts. Az otthoni tanulást segíti például a Google Classroom, a Drive, a Microsoft Teams. Számatalan módon vonhatjuk be ezeket az eszközöket a kultúra, a képzések, ismeretterjesztés folyamataiba is: interaktív játékok, interjúk, riportok, tudományos bemutatók, online kiállítások, vagy akár karantén koncertek valósíthatók meg.

Izgalmas volt minden perc, amit azzal tölthettem, hogy hogyan helyezhetjük át például a kulturális értékek közvetítését a virtuális térbe. Vállalkozások közösségi tartalomkezelésén túl két olyan folyamat szerencsés részese lehetek, amelyek tanulságosak a közművelődési szakemberek számára.

A Nemzeti Művelődési Intézet Jász-Nagykun-Szolnok megyei projektje, a Martfűn tartott *Közösség és média szakkör* egyik előadójaként számomra is élmény volt, ahogyan az első néhány foglalkozás után élesben is láthatták, tapasztalhatták a résztvevőink: milyen gyakorlati jelentősége van a helyi közösségek, civil egyesületek, kistérségek életében annak, hogyan tudnak alkalmazkodni a megváltozott helyzethez.

Az Aba-Novák Agóra Kulturális Központ képzéseit, klubjait, kiállításait, gyermek és felnőtt kulturális tartalmait pedig lényegében 48 óra alatt kellett virtuálisan elérhetővé, és ami ebben a médiazajban nagyon fontos, trendivé, érdekessé konvertálnunk. A számos közösségi felület, a targetált, azaz célcsoport szerint célzott multimediális anyagok, és nem utolsósorban a céges belső online kommunikáció kialakítása igencsak izgalmas és komplex feladat volt. Azt gondolom, nagyon sikeres projekteket hoztunk létre, átölelve a közösségi média teljes spektrumát, lehetőségeinkre szabva, alkalmazva az üzleti életből hozott jó gyakorlatokat.

Ugord át a komfortzónádat!

A Nemzeti Művelődési Intézet *Közösség és média szakköre* még néhány hónappal a járvány kezdete előtt indult. Elsősorban kistélepülések, helyi intézmények, szervezetek képviselőinek segítettünk megtalálni a kapcsolódást célcsoportjaikhoz, igyekeztünk jó gyakorlatokkal szolgálni arra, hogyan építhetik közösségeiket, hogyan juttathatják el fő üzenetüket minél hatékonyabban és sikeresebben. Az élet úgy hozta, hogy ezeket az ismereteket, készségeket még a képzés alatt élesben gyakorolhatták a résztvevők, hiszen rendezvényeiket, előadásait, saját képzéseiket ők sem tarthatják meg. A karantén alatt a martfűi képzést is online folytathatták a résztvevők, nagy köszönet érte a Martfű Média csapatának. Ők a város többi intézményével együttműködve kiválóan segítik a helyiek, agglomerációban élők mindennapjait. Hír- és kulturális műsorokat gyártanak, nyomtatott és elektronikus magazint adnak ki, a Nemzeti Művelődési Intézet szakkörén pedig a vizuális tartalomkészítésről és publikálásról osztanak meg elméleti, és jól használható gyakorlati ismereteket.

A karantén idején többszörös mennyiségű hasznos (és hasznontalan) tartalmat gyártottak és fogyasztottak az emberek világszerte. Ebből a gigantikus információdömpingből kell kitűnni. A Közösség és média Martfű képzés foglalkozásain megismerhették a résztvevők a különböző platformok különlegeségeit, esettanulmányokban mutattuk be a folyamatokat, kipróbálhatták a spontán tartalomkészítést és a stratégiai tervezést, személyre szabott ötleteket adtunk a saját te-

rületükön való hatékony közösség-építésre, kommunikációra. Összességében ez a képzés egy nagyon átfogó, mély szakmai tartalommal, és mézsűrűségű, naprakész információval szolgál. Példaértékű és kiváltképp hasznos lehet az ország más részein ténykedő helyi és civil közösségeknek is.

A valóságon innen és túl

Egyik előadásom címe volt ez, azt gondolom, jól illik a mostani helyzetre is. Még ma is él a tévhit, miszerint a közösségi média, az online világ csupán weboldalból és a Facebookból áll. Pedig ez cseppet sem igaz. Ma már egy komplex, egymással összefüggő, hálózatos, jó esetben dinamikusan kapcsolódó és változó, élő organizmusról beszélhetünk. Rendszert kell építeni az érdeklődő szerzéstől – az adatbázisok összehangolásán túl – a különböző közösségi felületekre szánt tartalmakig, beleértve a személyre szabott hírlevelet, az online foglалásokat, jegyvásárlást, a digitális anyagaink online formátumait, az automatikus visszacsatolásokat, a remarketinget stb.

Az online képzések esetén is jól látható ez a folyamat. De vajon mi az előnye az online képzéseknek?

- A képző, előadó és a képzések résztvevői térben és időben szabadabbak;

- sok esetben elég egyszer elkészíteni, felvenni a képzést anyagát;

- bármikor szabadon fejleszthető, módosítható egy-egy modul, vagy az egész folyamat;

- nincs terem, sokkal kevesebb a költség, az adminisztráció;

- nincs létszámkorlát, földrajzi korlátozottság;

- automatizmusokkal az egész értékesítési, képzési, visszacsatolási folyamat megoldható;

- korlátlan ismételtetés;

- mérhető eredmények;

- kiváló marketingérték, referencia a közösségi felületeken;

- több platformon publikálható tartalmak.

A következő kérdés az, hogyan valósítható ez meg a gyakorlatban?

- A képzés tematikáját, bemutatóit, feladatait elérhetővé kell tennünk egy lehetőleg egyszerűen és jól kezelhető platformon (virtuális tárolón, élő közvetítésben, letölthető formában stb.).

- A képzés résztvevőit hírlevélben, organikus módon és fizetett online hirdetésekkel toborozzuk. Weboldalunkon belül egy jól felépített, ún. landing oldalra irányítjuk, feliratkoztatjuk az érdeklődőket, ott online ki is fizethetik a tanfolyamot.

- Az egyes állomásoknál automatikus válasz e-mailt kapnak.

- A regisztrált tagok helytől és időponttól függetlenül, saját időbeosztásuk szerint végezhetik el a modulokat, majd szintén online adhatnak számot a megszerzett ismeretekről.

- Marketing szempontból a folyamat több pontján is újabb felületeinkre terelhetjük az érdeklődőket. Minél több adatunk van vevőinkről, érdeklődőinkről, annál személyesebben tudjuk őket megszólítani az általuk használt közösségi platformokon. Saját közösségünk tagjaivá válva pedig egyéb szolgáltatásunk, termékünk értékesítési tölcserében a jövőben is elérhetjük őket.

Hogyan kürtöld világgá?

Nézzünk egy egyszerű példát! Egy élő online konferenciát premier időponttal reklámozhatunk, a regisztrált felhasználókat később elvezethetjük YouTube csatornánkra, weboldalunkra, hírlevelünkre, hogy újra megnézhessék, ha lemaradtak, illetve további anyagainkat is megismerjék. A témában linkelhetjük blogunkat, hasonló tartalmainkat, feliratkozathatjuk őket követőink közé. Az anyagból készíthetünk cikket, tanulmányt, vagy hanganyagot, amit podcast formában is publikálhatunk. Egy tartalomról így könnyedén több mutációt varázsolhatunk.

Képzésekre, szakmai konferenciákra és kulturális, ismeretterjesztő tartalmakra is kiválóan alkalmasak az említett technológiák. Ezek közül számos megoldást a veszélyhelyzet elmúltával is meg kell tartani, érdemes megtartani. Mondhatni, a veszélyhelyzet egyfajta katalizátor az intézmények, települések, vállalkozások digitalizációjának felgyorsításában.

HAJDÚ CSABA kommunikációs és marketing szakember, vállalkozó. 30 éve dolgozik országos és helyi rádióknak, közel 20 éve foglalkozik webfejlesztéssel, multimédia tartalmak készítésével, másfél évtizede marketinggel. 1990-től a Magyar Rádió Szolnoki Körzeti Szerkesztőségében, a szolnoki Amadeus Rádióban és az Aktív Rádióban zenei szerkesztő, programigazgató, szerkesztő-műsorvezető, 2014-től a szolnoki Aba-Novák Agóra Kulturális Központ marketing főmunkatársa. Nevéhez fűződik az Agóra online marketing stratégiájának, marketing portfóliójának kialakítása, online tartalmi fejlesztések. 2005 óta a Pragmamedia tulajdonosaként KKV-k online marketingjét segíti. Online média előadásokat tart középiskolásoknak, 2019-2020-ban a Nemzeti Művelődési Intézet Közösség és média képzésének előadója. Szakterülete a közösségi média.

www.pragmamedia.hu

www.facebook.com/pragmamedia

www.instagram.com/pragmamedia

www.linkedin.com/in/csaba-hajdu-5a8369138

Faluház az online térben

Komárom-Esztergom megye tatai járásában található Kocson – a régészeti leletek alapján – a késő bronzkortól a római korig, majd az avar nomád lovas népig nyomon követhető az emberi élet. A fejlődés szempontjából döntő jelentőségű volt a településen keresztül haladó mészárosok útja, amely az Alföldet Nyugat-Európával összekötő szárazföldi kereskedelmi út volt. Mátyás király fekete serege is ezen az úton vonult a Bécs elleni ostromra. A postakocsijárat is itt haladt át, nem lehet véletlen, hogy egy kocsi kovácsmester fejében született meg az első utazó szekér gondolata – innen indult világhódító útjára a kocsi kocsi.

Interjúalanyunk Szabóné Szabacsi Zsuzsanna, a kocsi közművelődési közösségi színtér, másnéven a Faluház vezetője.

Kutenics Kinga: Mesélj kicsit a faluház indulásáról!

Szabóné Szabacsi Zsuzsanna: A közösségi igényeket meghallgatva a mai Faluház megépítéséről a '90-es évek elején döntött az első önkormányzat. Két év intenzív építkezés és rengeteg önkéntes munka segítségével 1994-ben adtuk át az épületet. Faluházunk alapterülete 700 m², az aulából nyílik a 240 férőhelyes színházterem, ahol az átadástól kezdve egészen

2004-ig mozi várta az érdeklődőket. A földszinten kapott helyet a községi könyvtár is.

A galéria kiállítások helyszínéül szolgál, emellett a klubszobák is itt találhatóak. Az emeleti szintről a tetőtérbe lehet feljutni, ahol négy vendégszobát hozott létre az önkormányzat. A Faluház 1994-től kezdve intézményként funkcionált, majd 2000-ben lett az Általános Művelődési Központ (ÁMK) tagintézménye. 2007-től a polgármesteri hivatal is beköltözött az épületbe, ekkor kisebb funkció-, és feladatát-csoportosítások történtek, 2014-től közösségi szintéreként működünk.

Jäger Dávid: Hogy zajlott korábban egy átlagos heted?

Sz. Sz. Zs.: Sűrűn, színesen. Hozzám tartozik a Faluház, benne a könyvtár és két külső helyszínen az IKSZT és a tájház, valamint 2008–2017 között a Kocsi Történeti Kiállítóhely működtetése is a munkakörömhöz tartozott.

K. K.: Röviden bemutatnád a Faluház működését?

Sz. Sz. Zs.: A Faluház jelenleg 12 csoport második otthona. Havi rendszerességgel találkozik a kertész kör, kertbarát kör, a nyugdíjas klub, emellett havonta kerülnek megrendezésre a hangfürdő és élményfestés foglalkozások.

Heti rendszerességgel működik a baba-mama klub, jóga klub,

a hímzőkör, az életmód klub, két néptáncscsoport, a zumba csoport, a mazsorett klub és az örömtánc. A fafaragó szakkörünk, amit a helyi fafaragó Vas Henrik, a népművészet mestere vezet, havi szinten kerül megrendezésre. Furulya szakkörünkéből nőtt ki a helyi zeneiskolai képzés.

Természetesen helyet biztosítunk a községben működő egyesületek, civil szervezetek számára, és az önkormányzati rendezvények, ünnepek is itt zajlanak.

J. D.: Milyen programjaitok vannak?

Sz. Sz. Zs.: A ház éves munkatervvel dolgozik: rendezvénynaptárunk januárban a Kultúra napjával indul, ezt követi a farsang, 1999 óta tartunk borversenyt, megtartjuk a nőnapot, a „Ki mit tud”-ot, ahol az általános iskolás korúaktól kezdve

a felnőtt korosztályig várjuk a megmutatkozni vágyókat. A könyvtárral együtt ünnepeljük a költészet napját, a madarak és fák napját. Hagyományörző programokat tartunk, húsvétot, gyereknapot szervezünk. Ősszel szüreti program – felvonulás és bál – várja a falu közösségét. Évekig kórustalálkozókat is szerveztem, amelyre átlagosan 6-8 kórus is ellátogatott a környékről, testvértelepülésekről, majd novemberben Márton-nap, Egészség-nap. Az adventi időszakban hangverseny, adventi vásár, kézműves foglalkozások, Mikulás ünnepség a program; az évet a falukarácsonyi ünnepséggel és a szilveszteri bállal zárjuk.

K. K.: Mi volt az első reakció a bezárás hírére 2020. március 13-án?

Sz. Sz. Zs.: A polgármester úrral való március 15-i egyeztetés után bezártuk a házat. Még aznap telefonon értesítettem az összes szakkör, klub, csoport vezetőjét. Kírtam a Faluház közösségi média felületeire, a ház ajtajára, a Falu TV-be elküldtem, hogy határozatlan időre bezárunk. Bejöttem 16-án dolgozni és megbeszéltem a polgármester úrral, hogy attól függetlenül, hogy nem tudok kinyitni, itt rengeteg tennivaló van. Így végül nem voltam home office-ban, dolgoztam végig. Ez a viselkedés üzenetértékű volt a közösség felé: itt vagyok, dolgozom, a Faluház nem állt le.

Mind a négy helyszínen adott feladatokat: a könyvtárban az állományvédelem, az IKSZT-ben és a tájházban a kisebb-nagyobb felújítások kaptak prioritást. A „művház” teendők között adminisztrációs feladatok, rendszerezési feladatok, pályázatírás és az online tevékenységek koordinálása – felhívások megírása, a beérkezett művek adminisztrálása és közzététele – kitöltötték a napjaim.

J. D.: A veszélyhelyzet kihirdetését követően milyen csatornákon

próbáltad elérni a lakosságot, közösségeket?

Sz. Sz. Zs.: A Faluház Facebook oldala 2012. év végén indult, azóta közel 2000 követőt szerzett. Mondhatom, hogy a 2600 fős település leglátogatottabb felülete. Úgy gondoltam, hogy ez a hírcsatorna az, melyen mindazokat elérem, akik nyitottak az új ötletekre, megoldásokra.

A kezdeti időszakban éreztem, hogy túl sok online teendője lett az iskolásnak, szülőnek, home office-ban dolgozónak egyaránt, kevés volt a visszajelzés. Kellett néhány hét, míg az új felületek használata automatikussá vált – itt a türelmemre volt szükség, de nem adtam fel. Április elején lassan megindultak a visszajelzések, és én minden kis apróságnak örültem.

K. K.: Milyen felhívásokat juttattál el a közösségekhez?

Sz. Sz. Zs.: Ahogy említettem, a húsvét még picit „döcögött” – rajzpályázatot hirdettem húsvéti hagyományok témában két korosztálynak, és érkezett is néhány rajz.

A költészet napján áprilisban már többen „voltunk”. Kedvenc verssel lehetett csatlakozni a programhoz, ekkor már több visszajelzés érkezett. Volt, aki saját verssel, volt, aki kedvenc költője versével jelentkezett erre a felhívásra; zömében felnőttek és néhány fiatal.

Aztán jött a Föld napi rajzpályázat, ahol ismét emelkedett a csatlakozók száma.

A madarak és fák napjára fotókat vártam, küldtek is alkotásokat felnőttek, gyerekek egyaránt. Rajzoltak, festettek. Teljesen vegyes

volt a korosztály, aminek nagyon örültem. A szülők elmesélték, hogy kimentek együtt a gyerekekkel, nézelődtek, fotóztak, digitalizáltak, és küldték az alkotást. Ez jó dolog, mert ez egy közös program, közös alkotás volt, minőségi együtt töltött idő.

Végül az i-re a pontot a Közösségek Hete tette fel. 2017-ben az elsők között csatlakoztunk az országos felhíváshoz, és azóta minden évben egész hetes programsorozat várja és ünnepli a helyi közösségeket május második hetében. Idén minden program egy új kihívást jelentett nekem és a közösségnek is. Májusfát állítottunk, én a Faluház előtt, a csatlakozók az otthonukban. Szívvel-lélekkel díszítettem itt az épület előtt a fánkat a kapott szeretet-üzenetekkel. Küldték a fotókat, ahogy ők is feldíszítettek az udvaron egy fát, ez jó hétindítás volt. Volt olyan online résztvevő, aki nemrég költözött a faluba, még nem jött be személyesen a közösségi térbe, mégis küldött képeket, leírta, hogy mikor költöztek ide, és mennyire jónak tartják ezeket a kezdeményezéseket.

Ezen a héten rengeteg visszajelzés érkezett, elkezdtek "ömleni" a képek.

A Ki-Mit-Tud? – Tanuljunk egymástól! interaktív műhelyprogramra videót kaptunk attól, aki a karantén alatt festéssel töltötte szabadidejét. Egy májusfa festését mutatta be YouTube videóban, egy anyuka, a régi kerékpár kerekeket újrahasznosítva, fali kerek virágtartókat készített, kislányának pedig raklapból épített hajót. Érezték, hogy bár nem találkozhatunk, így is együtt vagyunk. Akik eddig élmenyfestésre jártak hozzám, megoszthatták, most hogyan festenek otthon, milyen alkotások készülnek például pirográf – egy olyan kézműves eszköz, amellyel égetett mintákat készíthetünk fára, bőrre, parafára – technikával. Mások bemutatathatták, ahogy otthonukban

kertészkednek, kertet építenek, kézműveskednek, új technikákat tanulnak, verset írnak, mondanak, vagy épp táncolnak. Ezek a nyilvános bejegyzések csak a töredékét jelentették az összes online tevékenységnek, hiszen mindemellett különböző Facebook- és Messenger-csoportokat használunk, amelyekben különböző programokat kínáltam. Például a baba-mama klubba húsvéti mondókat raktam fel, kreatív ötleteket bemutató oldalakat osztottam meg velük, de egymással is osztottak meg lehetőségeket, például gyerekelőadásokat. Ezeket az online csoportokat még a járvány előtt hoztam létre, én koordinálom őket, eddig is megkönynyítették a kapcsolattartást, most pedig igazán felértékelődött ezek-

nek a szerepe, hiszen mindenki azonnal, első kézből megkapta az információkat, felhívásokat, lehetőségeket, amiket megosztottam velük. Úgy éreztük, végig fogjuk egymás kezét.

J. D.: *Hogyan generálódtak az új ötletek?*

Sz. Sz. Zs.: Követtem a hagyományos rendezvénytáramat, az ünnepköröket, figyeltem a szakmai fórumokat, csatlakoztam országos felhívásokhoz, így a későbbiekben is tudok majd hasznosítani ezekből az ötletekből. Szeretek másoktól tanulni: tavaly kezdtük az Adventi ablaknyitogatót szintén más települések jó gyakorlata alapján, ami igazi siker lett; ennek a programnak szintén van online eleme, re-

ményeim szerint idén is megvalósítjuk.

K. K.: Mi volt a legnagyobb meglepetés ebben az időszakban, mit lehetett ebből a helyzetből tanulni?

Sz. Sz. Zs.: A látogatókkal történő személyes kapcsolat hiányzott nagyon, de a járványhelyzet bebizonyította, hogy ilyen esetben is lehet összefogás, és vannak, akik a megváltozott helyzetben is érdeklődnek, és részt vesznek a különböző kulturális „eseményeken”.

A kisközösségek, szakkörök összetartó ereje tudott lenni az online tér, a Messenger-csoportok aktív maradtak, rengeteg régi kedves emlék, közös élmény, fotó, videó és persze számos új ötlet, tartalom került megosztásra.

J. D. Van olyan program, amit meg tudsz, meg szeretnél tartani ebből az időszakból?

Sz. Sz. Zs.: Mindegyik online kezdeményezésre jó visszajelzéseket kaptam. Mindenkinek tetszett, hogy ezek elindultak, ezáltal lehetőségük volt megmutatni magukat. Van olyan is, akivel kapcsolatban vagyok különböző csoportok kap-

csán, de nem tudtam, hogy már egy ideje gravírozni tanul. Ez most derült ki róla mindenki számára a községben. Most már tudják, hogy őt is kereshetik, ha gravírozni szeretnének. Az online megmutatkozási lehetőséget a későbbiekben is szeretném megtartani.

Össességében elmondhatom, hogy rengeteg mű érkezett ebben

az időszakban. Amint kinyithatunk újra, tervezünk ezekből a művekből egy közösségi kiállítást; szeretnénk mindenkinek megmutatni, hogy mi zajlott a Faluházban ezekben a hónapokban.

Eddig online emléklapot küldtem a résztvevőknek, de alig várom, hogy személyesen is átadhassam nekik.

SZABÓNÉ SZABACSI ZSUZSANNA 1997 óta a kocsai Faluház vezetője. A gimnázium elvégzése után könyvtárosként kezdett dolgozni a településén. Győrben elvégezte a könyvtárkezelői tanfolyamot, majd a közművelődési feladatok megsokasodásával a művelődésszervező szakot – szintén Győrben – az Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskolán. Pécsen a Janus Pannonius Tudományegyetemen művelődésszervező diplomát szerzett. A Nemzeti Művelődési Intézet szervezésében Budapesten közművelődési szakértői és többfunkciós intézményvezető szakmai továbbképzéseken vett részt. A Múzeumi Oktatási és Módszertani Központ szervezésében Szentendrén végezte a Szabadtéri Néprajzi Múzeum Szabadtéri muzeológiai és tájházi szakági képzését.

KUTENICS KINGA a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem Művészettudomány szakán szerzett diplomát, majd a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetemen kulturális menedzser bizonyítványt. 10 évet töltött a közoktatásban, 20 éve foglalkozik gyermek- és ifjúsági táboroztatással. 2013-tól 5 évig Vértesszőlős Községi Házát, Könyvtárát és Tájházát irányította. 2017-től a Cselekvő Közösségek Komárom-Esztergom megyei kulturális közösségfejlesztő mentora, 2019 áprilisától a Nemzeti Művelődési Intézet Komárom-Esztergom Megyei Igazgatóságának módszertani referense.

JÁGER DÁVID 2019 óta a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Karának Kulturális Mediáció MA szakos hallgatója. 2018 novemberétől a Nemzeti Művelődési Intézet Komárom-Esztergom Megyei Igazgatóságának módszertani referense, az ifjúsági és filmes közösségi programok kreatív megvalósítója és előadója. 2018 novemberében megjelent első, 2020 áprilisában második verseskötete. Több ifjúsági és amatőr művészeti közösség alkotó tagja.

„Maradj kapcsolatban Berhida”

Az online programok lehetőségei egy vidéki művelődési házban

Berhida egy, a Balatontól 10 kilométerre található kisváros Veszprém megyében. Lakosainak száma megközelíti az 5900 főt. A mai Berhida három településből (Berhida, Kiskovácsi, Peremarton), valamint a peremarton-gyártelepi részből alakult ki. A régi falvakból kialakult városrészekben nagykeres családi házak, falusiasabb környezet, míg a gyártelepen a lakótelepi környezet a jellemző. Berhida Város Önkormányzata integrált kulturális intézményt tart fenn, két épületben folyik a közművelődési és könyvtári feladatellátás. A székhely, a Berhidai Művelődési Ház és Könyvtár épülete az 1985-ös földrengés során megsérült, bezárára került. 1993-ban újították fel, benne két szinten szakköri szobákat, kiállítótermet és könyvtárat találunk. A Peremarton-gyártelepi városrész művelődési háza 1993-ban került az önkormányzat tulajdonába, amely a városi nagyrendezvények, színházi előadások, bálók, színpadi programok helyszíne. Beszélgetőpartnerem Gerőfiné Mészáros Anita, az intézmény vezetője.

Mihalcsik Márta: *Hogyan érintett benneteket, amikor bejelentették a veszélyhelyzetet, illetve ehhez kapcsolódóan a kulturális intézmények időleges bezárását?*

Gerőfiné Mészáros Anita: Folyamatosan figyeltük a híreket, és amikor 2020. március 11-én bejelentették a veszélyhelyzetet, mi már hétfőn készültünk arra az eshetőségre, hogy hogyan tudjuk tevékenységeinket megvalósítani az online térben. Szombaton kollégáimmal közösen ötleteltünk a közös Facebook-csoportunkban azon, hogy mit tudunk tenni, ha ez bekövetkezik. Kidolgoztunk egy online programot, így hétfőn, amikor elrendelték a kulturális intézmények bezárását, a kezemben volt az az elképzelés, amit március 19-én nyilvánosságra is hoztunk, és ami azóta már rengeteget változott, formálódott. A program folyamatosan fejlődik, átalakul, igazodik a lakosság igényeihez, kéréseihez. Látjuk azt, hogy mennyire „vevők” egy-egy dologra az emberek, és annak megfelelően változtatunk rajta. Van olyan része, amely esetében mi teljesen mást gondoltunk eredetileg, mást vártunk, hogy mi fogja érdekelni az embereket. Nagy

lendülettel vágtunk bele, de azt is láttuk, hogy rugalmasan kell alakítani, alkalmazkodni a folyamatosan változó helyzethez.

M. M.: *Kérlek, mesélj részletesen a programról! Mi volt az elképzelés, mi valósult meg és mi változott meg menet közben?*

G. M. A.: A programhoz a „Maradj kapcsolatban Berhida!” – #maradjotthon szlogent találtuk ki. Azt gondoltuk, hogy minden munkanapon, hétfőtől péntekig, naponta más-más programtípussal fogunk megjelenni az intézmény Facebook-oldalán (<https://www.facebook.com/berhidaimuvelodesihaz/>).

Az „Aktív Hétfő” keretében a mozgásos formákat helyeztük előtérbe. Gondoltuk, hogy megkérjük a jógaoktatót és a tánctanárokat, hogy mutassanak be különböző gyakorlatokat, tánclépéseket, ko-reográfiákat, és majd azokat közvetítjük. Azonban az emberek nem nagyon akartak mozogni, nem tudtuk rávenni őket, hogy kezdjenek el tornázni, de ha például bemutattuk a jóga klubunkat, vagy a táncsportjainkat, azokat szívesen elolvasták, megnézték. Nagyon kedvelik, ha látják saját magukat, a gyerekeiket, az unokáikat ezekben a posztokban.

A „Kreatív Kedd” középpontjában az alkotás állt, kézműves foglalkozásokról osztottunk meg videókat. Kértük, hogy készítsék el otthon a videók alapján az alkotásokat és küldjék el nekünk, hogy fel tudjuk tenni az oldalra. Az elején még lelkesek voltak, aztán egyre kevesebben küldtek vissza fotókat. Láttuk, hogy az iskolában rengeteg ilyen feladatot kaptak a gyerekek, így inkább játékokat hirdettünk meg, ezekben viszont nagy lelkesedéssel vettek részt. Ilyen volt, amikor emoji-kkal írtunk ki könyvcímet, ezeket kellett megfejtetni, de

nagy sikert aratott az anagramma játék, vagy puzzle is, amikor berhidai épületek képét kellett kirakni.

A „Te javasolsz Szerda” keretében arra voltunk kíváncsiak, hogy ki mit is csinál otthon, mivel töltik az időt. Kértük, hogy osszák meg, hogy mások is ötletet meríthessenek belőle. A „Mit főztél ma?” kérdésre sokan küldtek vissza karantén-ételekről leírást, fotót, viszont az április 1-jéhez kapcsolódó felhívásunkra („Ossz meg egy vicces szelfit!”), nagyon kevesen reagáltak. Így ez a nap teljesen átalakult, inkább közösségi szerda lett. Információkat osztunk meg egy-egy közösségről, vagy bemutatunk egy-egy csoportot. Nagy eredmény, hogy egyre jobban megismerik őket, hiszen sokan nem is tudtak róluk, illetve ennek köszönhetően újra látták egymást és a régi ismerősöket.

A „Kultúr Csütörtökön” teret adunk online kiállításoknak, bemutatjuk különböző csoportjainkat és közösségeinket, valamint a helyi szokásokat és helytörténeti érdekességeket. A csütörtök nagyon jól működik, ezek az úgynevezett tematikus napok. Ennek keretében többek között meghir-

deztük a TavaszOn Online kiállítást, ahol tavaszi rajzokat, fotókat kértünk, majd a kiállításról készült videót megosztottuk. A költészet napja alkalmából 24 gyerek, fiatal és felnőtt küldött videót, amelyeken verset mondtak, de mi négyen is mondtunk egy-egy verset, és ezeket feltöltöttük a YouTube-csatornára, a linkeket pedig az oldalra. A Föld napjához kapcsolódó felhívásunkra fotókat küldtek, ebből is online kiállítás nyílt. Most a környezetvédelem napjához kapcsolódóan rajzpályázatot hirdettünk meg, június 5-én nyílik a kiállítás az alkotásokból.

A „Kikapcs Péntek” keretében igyekeztünk olyan feladatokat kitalálni, ami nem kötődik az online térhez, hiszen mindenki a számítógép előtt töltötte az ideje jelentős részét a digitális oktatás miatt. Volt, hogy társasjátékokat kellett otthon készíteni, vagy egy pozitív gondolatot megosztani. Ez a nap is jelentősen átalakult, hiszen most már nincsenek annyira a lakáshoz kötve az emberek, így videókat osztunk meg a programjainkról, a rendezvényeinkről, a csoportjainkról.

M. M.: *Kiemelnél néhány sikeres kezdeményezést?*

G. M. A.: A helyismereti kvízek, illetve a helytörténethez kapcsolódó történetek. Ezeknek az anyagát helyismereti kiadványokból, saját összegyűjtött anyagainkból állítottuk össze, de az is előfordult, hogy a helyi lakosok közül mondta el valaki. Hatalmas nézettsége volt annak például, hogy hogyan zajlott régen a májusfaállítás, illetve hogy milyen húsvéti szokások voltak a településen, ezek kapták a legtöbb lájkot. A kvízekben nemcsak olyan kérdések voltak, amelyeknek csak a kiadványokban lehetett utána olvasni, hanem szájhagyomány útján terjedő információkat is tartalmaztak. Például hol volt ez vagy az az épület, hogyan nevezték ezt az utcát régen. Ezáltal mindnyájan

egyre jobban elmélyedtünk a település történetében és megismer-tük azt.

A Közösségek Hetén egy olyan videót készítettünk fotókból, amelyben bemutatjuk, hogy egy év alatt mennyi mindent valósítottunk meg a közösségekkel közösen. Ez nagyon felkapott videó lett, hiszen büszkén látták saját magukat a to-jásfadíszítés vagy a betlehemállít-ás közben, illetve fellépés során, a Berhidai Napokon.

A májálisra, aminek nagy ha-gyománya volt a településen, régi fotókat gyűjtöttünk. Nagyon örül-tek neki, főleg az idősebbek, ami-kor felfedezték magukat a fényké-pekben. Virtuális, pozitív májusfát állítottunk, hiszen ebben az évben különösen fontos volt, hogy minél több helyre jussanak el a pozitív gondolatok. Ezért azt kértük, küld-jenek szeretetüzeneteket, jókíván-

ságokat, és ezzel díszítettük fel má-jusfánkat.

Mindenkinek a legnagyobb élmény a régi programokat visz-szanézni, akár résztvevőként, akár családtagként, ismerősként.

Az „üres ház – tele ház” vide-ónkkal kontrasztot állítottunk: mi-lyen a színpad, a nézőtér, a kiállító-hely, a közösségi tér, amikor prog-ram van és amikor üres, illetve be-mutattuk, hogy mit csinálunk most, hogy zárva vagyunk. Lefestettük a színpadot, takarítottunk, pakol-tunk, átnéztük a szabályzatokat és javítottuk őket. Rendszereztünk, leltároztunk, karbantartásokat, ja-vításokat, felújításokat végeztünk – mindazt, amire soha nincs idő.

M. M.: *A kommunikáció az in-tézmény Facebook-oldalán keresztül zajlott. Hogyan alakult át a funkció-ja a megváltozott helyzetben?*

**Költészet napja,
kicsit másképp!**

**Mondjunk
verset
online!**

Tanulj meg egy verset,
készíts magadról
egy videót,
és küldd el nekünk!

Az elkészült anyagot
küldjétek el a
petofi@berhida.hu
e-mail címre!

Jelentkezési határidő:
2020. április 8. Megjelenés:
2020. április 11.
a Költészet napján!

A videó megküldésével
automatikusan
hozzájárul a Facebookon
való megjelenéshez!
18 éves aluli gyermek
versmondása esetén
kértünk egy rövid
szülői hozzájáruló
nyilatkozatot.

#maradjotthon
#maradjkapcsolatban

G. M. A.: A Facebook-csoport-
nak korábban tájékoztató szere-
pe volt, itt hívtuk az embereket a
programokra, plakátokat osztottuk
meg. Így azonban teljesen interak-
tívá vált. Korábban 900 követője
volt, most pedig kb. 150 fővel töb-
ben csatlakoztak hozzá.

M. M.: *Milyen visszajelzéseket
kaptatok a lakosoktól? Mit szóltak
a programhoz?*

G. M. A.: Pozitívak a tapasztala-
tink. Azt gondoltuk, hogy majd a
fiatalok kapcsolódnak be nagyobb
számban, de a 30-40 év feletiek,
sőt az idősebb korosztály is nagyon
érdeklődött és aktívan bekapcso-
lódott. A program által olyan em-
bereket is be tudtunk vonni a kö-
zösségi folyamatokba, akiket eddig
nem sikerült megszólítani.

M. M.: *Hogyan értékeled a prog-
ramot, elérte a célját? Átala ösz-
szetartóbb lett a közösség, közelebb
hozta az embereket egymáshoz?*

G. M. A.: Igen, elérte a célját,
és bízom benne, hogyha újra ki-
nyitunk, lesznek olyanok, akik en-
nek a programnak köszönhetően

látogatnak el az intézménybe és a programokra. Az online projekt segítségével megismerték a tevékenységünket, a csoportokat, a közösségeket. Többen jelezték, hogy beiratkoznak a könyvtárba, jönnek majd a színházi előadásokra, csatlakoznak egy-egy közösséghez.

Sok csoportot bemutattunk: egyrészt folyamatosan tartottuk a kapcsolatot a vezetőikkel, valamint a tagok is látták magukat, így a közösség is összetartóbb maradt.

A mi digitális ismereteink is fejlődtek, olyan programokat ismerünk meg és kezdünk el használni, amikre addig nem voltunk rákényszerítve. Így lett YouTube-csatornánk, a videóvágásokat is magunk végezzük. Intézményvezetőként szerencsésnek mondhatom magam, mert fiatal kollégákkal dolgozom, akik azonnal befogadók voltak az ötletre, és persze tudták a szükséges megoldási lehetőségeket is.

Ebben a helyzetben törekedünk a pozitívumok megerősítésére, nem csüggedtünk el, nem esünk kétségbe. Volt célunk, ami a lakosságnak is hasznára vált, és mi is hasznosnak éreztük magunkat. Megmutathattuk, mit csinálunk nap mint nap.

M. M.: Mit érdemes továbbvinni, meghagyni a projektből, ha újra indul az élet nálatok?

G. M. A.: Szeretnénk belőle a sikeres, interaktív elemeket meghagyni és folytatni, például a helyismereti dolgokat, a közösségek, csoportok, programok bemutatását. Ezzel hozzájárulhatunk a település helytörténeti anyagainak gyűjtéséhez és a helyi identitás megerősítéséhez, valamint segíthetjük a helyi értéktár kialakítását is. Van egy „Szárnypróbalgatók” elnevezésű kiállítássorozatunk, amelyben helyi vagy helyi kötődésű amatőr fiataloknak adunk lehetőséget a bemutatkozásra, megszervezzük az első kiállításukat. Most májusra

esett a következő, egy helyi alkotó fotókiállítása, amit „online-osítottunk”. A posztot nagyon sokan megosztották, 1800-2000 fő körüli, akiket elértünk ilyen módon. A jövőben célszerű összehangolni a valós és az online tér lehetőségét, hiszen így megsokszorozva a látogatószámot azokat is elérjük, akik nem jönnek be a házba.

M. M.: Megerősített benneteket ez a helyzet?

G. M. A.: Mindenféleképpen megerősítette a közösséghez való tartozás jelentőségét és a művelődési házak szerepét, hiszen megmutatta, mennyire fontos munkát végeznek az intézmények és az ott dolgozók. Lényegében ők tartják össze és mozgatják a közösséget, a lakosságot. Most, amikor

nem lehetett menni sehová, akkor szembesült vele mindenki, mit is jelentenek valójában egy település életében. Ami addig természetes és megszokott volt, az hirtelen megszűnt. Észrevettük, hogy vagyunk, és most már tudják, mi történik ezekben a házakban. Mi is és a csoportok is nagyon várjuk már az újrainítást, nagyon hiányzik a személyesség, az együttlét, a közösség. Büszke vagyok a munkatársaimra, hogy ilyen jól tudunk csapatban dolgozni, kiegészítettük, formáltuk egymás elképzeléseit. Új dolgokat tanultunk, nemcsak a digitális világról, hanem magunkról is, amit a jövőben kamatoztatni tudunk. Várjuk az újrainítást, s bízunk abban, hogy többen az online térből kimozdulva, valódi használói lesznek az intézménynek.

GERŐFINÉ Mészáros Anita 2005-ben végzett az Eszterházy Károly Főiskola történelem-művelődésszervező szakán. 2007-től dolgozik a Berhidai Művelődési Ház és Könyvtárban, illetve annak jogelődjében, kezdetben művelődésszervezőként, majd igazgatóhelyettesként. 2017 novemberétől az intézmény kinevezett igazgatója. Gyermekkorától művelődésszervezőnek készült. Általános, majd középiskolásként aktív szereplője, szervezője volt a berhidai programoknak. Főiskolai szakmai gyakorlatának egy részét is a berhidai művelődési házban töltötte. Töbgyökeres berhidaiként ismeri a helyi adottságokat, a város lakóit, történelmét, problémáit. Két gyermekével és férjével jelenleg is Berhidán él.

MIHALCSIK Márta 2013-tól a Nemzeti Művelődési Intézet Veszprém Megyei Igazgatóságának módszertani referense. Történelem szakos tanár, népművelő, rendezvényszervező, eTanácsadó, könyvtáros. Dolgozott kistéleplési IKSZT-ben, vezetett városi művelődési házat, irányított nagyvárosi közművelődési intézményrendszert. Fő szakterülete a helyi értéktárak létrejöttének és működésének segítése. Az „Otthonról Haza” európai uniós projekt „Közösségi értéktárak a Kárpát-medencében” téma vezetője. Részt vett több értéktáró kollégium munkájában, melyet a lakiteleki Népfőiskola Alapítvány szervezett. Több civil szervezet munkáját aktívan segíti tapasztalataival.

Harruckern történelmi emlékút létrehozása Békéscsabán

Négyen találkoztak 2014 nyarán Békéscsabán, a Harruckern utca 6. szám alatt 200 éve álló, ám igencsak romos állapotú lakóépület előtt: Ando György múzeumigazgató, Békefalvi András építész, Kis Béla műemlékvédelmi szakmérnök és Mácsai Sándor, a Békéscsabai Hagyományőrző Kulturális Kör elnöke.

Az épület a népi építészet olyan értéke, amely minden bizonnyal a város legrégebben épült és eredeti formájában megmaradt nádtetős háza, a csabai múlt megőrzésének egyik fontos építészeti értéke, a település épített örökségének pótolhatatlan eleme. A cél egyértelmű volt: ezt az értéket meg kell őrizni az utókor számára. Mivel ebben minden jelenlévő egyetértett, tulajdonképpen azt mondhatjuk, ezen a napon kezdődött el a Molnárház megmentésének folyamata. Am ezzel egy időben, a Bodo-ky Mihály mérnök által 1818-ban készített térkép tanulmányozása közben egy másik gondolat is megfogalmazódott: az „értékkörző útvonal” ötlete, kijelölése, amelynek bejárása szinte készen kínálta a lehetőséget a történelmi emlékút program megtervezésére. A megvalósítást az ekkor már egy éve működő, csabai lokálpatriótákból álló egyesület, a Békéscsabai Ha-

gyományőrző Kulturális Kör vállalta magára.

Az egykoron három szárazmalmot is kiszolgáló kis épület – amely nevét is ezért kapta – városi öszszefogásnak köszönhetően a teljes felújítás révén megmenekült. Azóta számos kulturális rendezvény helyszínévé vált, és immár két éve, hogy a csabai hagyományőrzők által szervezett Harruckern történelmi emlékút kiindulópontja.

Nem véletlen az sem, hogy a kitalálók az első „élményutazásokat” jeles eseményhez kötötték: Békéscsaba újratelepítésének 300. évfordulója tiszteletére rendezett városi ünnepségsorozat 2018 nyarán kitű-

nő alkalmat adott erre. Az emlékút névadója tehát nem csupán a kiindulópont helyszínére utal, hanem tisztelegés az egykori új „városalapító”, Harruckern János György báró tevékenysége előtt.

A közel háromórás csabai helytörténeti séta sokrétű, egyedülálló helyi attrakció, amelynek során a résztvevők interaktív módon ismerik meg a város történelmének fontos eseményeit, helyszíneit, az építészeti hagyományokat. Az emlékút végigjárásával lehetőség nyílik Békéscsaba kulturális örökségének megismerésére és jelentős épített értékeinek meglátogatására. Mindezt gyalogosan, kisonnattal

Molnárház

A Meseház udvarán

és lovasszekéren, szakavatott vezetőikkel tehetik meg az érdeklődők.

A Molnárházhoz a város főteréről kisvonattal érkező résztvevők – rövid köszöntő és a helyi gasztronómiai különlegességekből álló kóstoló után – a 200 éves falak között lemezről hallhatják a „Csaba legendája” című elbeszélő költemény rövid, zenés változatát. A költemény alapjául szolgáló könyvet a város újratelepítésének évfordulóján a Békéscsabai Hagyományőrző Kulturális Kör adta ki; Bagdi László kortag írta, a verseket pedig Dinnyés József zenésítette meg.

Az első állomás után mindössze pár perc sétát követően a Meseház fogadja a látogatót. A jellegzetes, csabai népi építészeti szempontból is jelentős épületben Schéner Mihály Kossuth-díjas képzőművész sajátos népi ihletésű mesevilága tárul a látogató szeme elé, eközben a ház kertjében élő magyar népzene csendül fel, amit a résztvevők egy pohár frissítő kortyolgatása közben élvezhetnek.

A Meseháztól lovas szekéren folytatódik az emlékút. A szekér nosztalgiát idéző zötyögéssel halad a hamisíthatlan csabai hangulatú utcákon, míg a Szlovák Tájházhöz nem ér. A tájházban élő, múltidéző

népdalok szólnak citerazenével, és bepillantást nyerhetünk egy XIX. századi csabai család életmódjába. A vendégeknek meglepetésül a hagyományos szlovák csemege, a mézes-mákos kukorica kóstoló szolgál.

Az újratelepítők örökségébe történt betekintés után a város legmagasabb pontján álló, közép-európai viszonylatban is egyedülálló Evangélikus Nagytemplom megtekintése, bemutatása következik: az építész-presbiter, Ábelovszky László előadásában.

Az Evangélikus Nagytemplomot teljes körű felújítása után Kondor Péter püspök szentelte fel

2018. október 13-án, a város újratelepítésének 300. évfordulóján. A felújítás során 500 köbméternyi bontott törmelék keletkezett, a két és fél méteres főfalak aláfűrészeléses eljárással történő vízszigetelése készült el, teljes tetőfedéscsere történt, amelynek során 33000 darab egyedi, Luther rózsával préselt cserép váltotta a régi héjazatot. Külső-belső festés, az elektromos hálózat korszerűsítése, valamint a külső környezet teljes megújulása valósult meg. A felújítási munkálatok eredményeképpen az idelátogatók teljes pompájában csodálhatják meg a város egyik jelképének számító épületet.

Befejezésül a templom mögött a hagyományőrzők által korábban megmentett és áttelepített 120 éves jellegzetes csabai „podsztynás” (elő tornácos) „Öreg házban” korhű környezetben, igazi csabai kolbászkóstolóval zárul a program.

A séta igény szerint bővíthető, alakítható egész napos, vagy akár több napos csabai élménnyé, hiszen a Munkácsy Mihály Múzeum és a Munkácsy Emlékház megtekintése további egyedülálló élményekkel kecsegtet. Kuriózumként pedig – az emlékúthoz kapcsolva – a Békéscsabai Jókai Színház „kulisszajárása” is beépíthető a programba. A csabai hagyományőrzők

Szlovák Tájház

Templombelső

az emlékút sikerén felbuzdulva további látványos attrakciók megvalósítására készülnek. Hamarosan várják a nevezéseket a „Békéscsaba templomai” nevet viselő időutazásra, amely számos meglepetéssel szolgál majd a látogatók számára.

Az egyesület hosszú távú projekten is dolgozik: a tagok „élő” skanzenet hoznának létre azokból a jellegzetes csabai házakból, amelyek bontásra ítéltettek, ám szakszerű áttelepítéssel népi építészeti elemeik megmenthetők. A turisták számára a házakba pár napra beköltözve valóban átélhetővé válik a múlt, olyan egyedülálló turisztikai látványosság jön létre, amely maradandó és szemléletformáló élményt nyújt az érdeklődők számára.

A Harruckern történelmi emlékút különlegessége abban rejlik, hogy nemcsak végig kalauzolja a résztvevőket a város építészeti értékein, de az idelátogató vagy akár a helyi lakos is úgy érezheti, hogy egy igazi csabai vendégségben vesz részt. Az emlékút programjában résztvevő helyi intézmények, szervezetek, önkéntesek, partnerek pedig a gondos házigazda szerepébe élhetik bele magukat. Békéscsaba vendégszerető lakói rendkívül

büszkék az immár hungarikumként ismert gasztronómiai kiválóságra, a Csabai kolbászra. A város építészeti, kulturális, képzőművészeti értékeinek megismerése mellett természetesen nem maradhat el a kolbászkóstolás élvezete, amely valamennyi ajánlott program kiemelt része.

Békéscsabai Hagyományörző Kulturális Kör elérhetősége az interneten:

<https://www.facebook.com/hagyomany.ertekmentes.bekescsaba/>
<http://csabaihagyomanyorzo-kor.hu/>

„Öreg ház”

MÁCSAI SÁNDOR a „kultúrával megfertőződött” mérnök 1975-ben, a Budapesti Műszaki Egyetemen szerezte első diplomáját. Tösgyökeres békéscsabai, aki valóban szoros kapcsolatba került a kulturális élet számos területével, és ez az elkötelezettség a mai napig tart. Az építőiparban eltöltött harminc év alatt végigjárta a ranglétrát, művezetőtől főmérnökig. Az évek alatt megszerzett tapasztalatokat ma nyugdíjas műszaki ellenőrként kamatoztatja. Hivatása mellett mindvégig közösségi emberként tevékenykedett, hol amatőr színjátszóként, máskor újságíróként, vagy éppen rádiósként, de főleg rendezvényszervezőként volt jelen, és van ma is a csabai kulturális életben. 2013-ban kezdeményezésére alakult meg a Békéscsabai Hagyományörző Kulturális Kör. Az egyesület lelkes, város szerető tagjaival eredeti képzettségére alapozva a város építészeti értékeinek megmentésén fáradozik. Békéscsaba város újratelepítésének évfordulóján az ünnepi program színvonalas megszervezésében végzett munkájáért 2018-ban városi elismerésben részesítették.

CSIBOR MÁRTON szociológus alap és mester végzettséggel rendelkezik, melyeket 2012-ben és 2018-ban szerzett meg a Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán. Pályáját közösségi asszisztensként kezdte a Nemzeti Művelődési Intézet Országos Önkéntességi Szakmai Központjában 2014 végén. 2019 májusa óta az NMI Művelődési Intézet Békés Megyei Irodájának közművelődési referense. Született békéscsabai, aki elhivatott a város értékei, hagyományai, és azok megőrzése iránt.

Európai kultúrtörténeti értékünk – a Kötcsi Kerbájt

A mai rohanó világunkban egyre többen tartjuk fontos és megőrizendő értéknek azokat a régen meglévő, de mára már eltűnt hagyományokat, melyek nemrég még a maguk természetességével örökítődték át nemzedékről nemzedékre. Azért, hogy ezeket a feledésbe merült, de a közelmúltban még igen jellemző, kultúrtörténeti szempontból is fontos értékeinket újból megtalálhassuk, belekezdünk lakóhelyünk múltjának feltárásába, kutatjuk a településünkre jellemző egyedi szokások, tradíciók eredetét. S miután megtaláltuk eme nagy becsben tartott kincseinket, őrzésüket, felelevenítésüket is szorgalmazzuk közösségünkben. Célul tűzzük ki, hogy mindazt, amit fáradtságos munkával felkutattunk, megismertessük a felnövekvő nemzedékekkel is. Találkozási alkalmakat szervezünk, hogy a helyi örökség jelentőségére és megőrzésének szükségességére felhívjuk környezetünk figyelmét.

Régi tradícióinkat ugyanis úgy tudjuk leginkább átörökíteni, s nemzedékeken át megvalósuló beágyazottságát biztosítani, ha újból élővé tesszük azokat a helyi közösség számára.

Ma már példaértékűnek számíthat, ha találunk egy olyan települést, mely nem újra felfedezi, hanem több mint két évszázada

folyamatosan őrzi, s élteti hagyományát, miközben csendben megbújik a lenyűgöző táj szépségében. Ilyen település a Somogy megyei Kötcsé, melynek vezetése és közössége egyaránt úgy érzi: a hagyomány tüzeit mindig táplálni kell, soha nem szabad hagyni, hogy kialudjon. Ez a tűz irányt mutat, támaszt jelent a mindennapokban, s elősegíti a helyi identitástudat megerősödését.

Hagyományéltető település

A Balaton déli partjától 9 kilométerre fekvő, 550 fős lakónépességű kisközség – Magyarországon egyedülként – magáénak tudhat egy európai kultúrtörténeti szempontból fontos hagyományt, a Kerbájt. A Kerbájt, azaz a templomszentelési emlékünnepséget minden év novemberében tartja meg a település, immáron 222 éve.

Maga a kerbájt szó egy elmagyarosodott kifejezés, mely a német Kirchweih, azaz a templomszentelés szóból származik. Ha pontosan meg akarjuk határozni, hogy milyen kötődése is volt a somogyi településnek a németajkúakhoz, akkor Kötcsé község telepítéstörténetébe kell jobban beleásni magunkat.

A község történetéről szóló monográfiában részletesen olvashatunk arról, hogyan alakult a település és környékének helyzete az 1700-as évek első felében, a német családok betelepülésének időszakában. A községbe ekkor 70-100 család érkezett, egy részük az 1730-as évek elején a Német Birodalomból, az „Impériumból”, másik részük pedig – mely a betelepültek nagyobb részét teszi ki – a későbbi évek során Tolna, valamint Baranya megyei német falvakból vándorolt át Kötcsére. A telepítésről beszámol egy 1814. május 17-én keletkezett evangélikus egyházi irat is, mely felekezeti hovatartozás tekintetében is felsorolja a Kötcsén élő, valamint a betelepülő családokat. Az első betelepüléseket egészen pontosan 1730. április 11-re datálja. Az iratból kiderül, hogy a betelepülő németajkú családok evangélikus vallásúak voltak, de mellettük Kötcsén azért kis számban református és katolikus vallású magyarok is éltek.

Innen eredeztethető tehát a német nyelvhez való kötődése a településnek, s minden bizonnyal ezek az ősök lehettek azok, akik magukkal hozták Kötcsére a német nyelvterületen széles körben elterjedt templomszentelés ünnepének szokását.

Az 1730-as években már kiépült gyülekezete volt a betelepült

220 éves a Kerbájt

evangélikus vallású családoknak Kötcsén, ám az istentiszteletek megtartására akkor még csak egy kis fából készült templom állt rendelkezésére. Az ellenreformáció időszaka azonban a község evangélikus közösségét is megviselte. 1745. december 15-én – püspöki parancsra – templomukat, s a gyülekezet vagyonát elvették, a község evangélikus papját elhurcolták a településről. Az elnyomás bár megviselte, de megtörni nem tudta az evangélikus vallású gyülekezetet: a gyermekeket ez idő tájt parasztmesterek tanították, s ők adták át számukra a község életében fontos hagyományokat is. A hívek Tabra járhattak istentiszteletekre a kirekesztés időszakában, ahol azonban szlovákul folyt a szertartás. Ez idő alatt a hívek többször is nyújtottak be kérelmet a Kamarához, hogy a községben saját imaházat építhessenek, tanult tanítót alkalmazhassanak a településen. Az engedélyt végül csak a tanításra kapták meg 1776. február 22-én. Változást ezt követően csak Mezibrodsky Pál 1783-as felszentelése hozott, mely egyben az evangélikus gyülekezet második megalakulását jelentette a hívek számára.

A község ma is álló evangélikus templomának alapköveit végül 1797-ben tették le. Másfél évbe telt, mire a késő barokk stílusban épít-

tett evangélikus templom elkészült. Felszentelésére 1798. november 21. napján került sor.

Kötcsői Kerbájt egykor és ma

Az 1798. évi templomfelszentelési ünnepet követően – egészen az 1960-as évekig – minden évben november 21-én tartották meg a Kerbájt ünnepségét, emlékezve a község múltjára.

A november végi időpont azonban nemcsak a templomszentelés szempontjából volt fontos dátum. A földművelő kultúrában ősidők óta erre az időszakra kellett a gazdálkodóknak elvégezni az őszi betakarítási munkálatokkal, mely a gazdasági év lezárását, s egy lelassult, nyugalmasabb téli időszak kezdetét is jelentette. A tél elmúlása után a tavasz beköszöntével egy új körforgás kezdődött. A Kerbájt ceremóniája is tulajdonképpen egy ilyen körforgás, mely évről évre ismétlődik, hasonlóképp az évszakok változásához.

A helyiek úgy tartották, ha a jövő évben is jó termést szeretnének, akkor a novemberi Kerbájt alkalmával meg kell jeleníteniük rituáléikban az élet, s a természet körforgását. A földeknek, az embereknek egyaránt szüksége van a ha-

marosan beköszöntő télre, mely a pihenés időszakát jelenti. A három termékeny évszak után a tél zárja le a gazdasági évet. A körforgás a tavasz beköszöntével újraindul, s ismétlődik évről évre ugyanúgy, mint ahogy a Kerbájt ünnepének megtartása is.

Ehhez az időszakhoz számos termékenységgel kapcsolatos rítus és szimbólum kapcsolódik, melyek a Kerbájt ünnep szertartásaiban is megjelennek.

A Kerbájt ünnepe mára már modernizálódott, s a településre jellemző sajátosságok beépítésével gazdagodott, de egészen hatvan évvel ezelőttig még az eredeti szokásrend szerint zajlott.

Eredendően három napból állt az ünnepség, de visszaemlékezésből lehet tudni azt is, hogy volt idő, amikor egy hétig is eltartott a vigasság. A templomfelszentelés ünnepét megelőző héten tartották ugyanis a „beitatás” szertartását. A különleges alkalmon azok vehettek részt, akik már betöltötték a 12. életévüket, abban az évben konfirmáltak, így váltak az evangélikus egyház felnőtt tagjaivá. A beitatást az egyik borospincénél hajtották végre az idősebb legények, s szó szerint leitatással, lerészegedéssel végződött. Aki itt nem volt hajlandó részt venni közülük, az nem is jöhetett a november 21-i ünnepségre. A rítus célja a férfivá avatás volt. A szertartást ma már nem tartják meg a településen ilyen formában, de egyes elemei a mai napig megmaradtak. Például az, hogyha 12 éves korában a Kerbájt ünnepségen „placcra hívják” a helybéli legényt, még mindig hatalmas megtiszteltetésnek számít.

A 12-es szám a Kerbájt ünnepség alatt többször is visszatér, szimbolikusan utalva ezzel az egy évben található 12 hónapra, s vele a természetben végbemenő teljes körforgásra.

Az ünnepséget 12 legény rendezte. Közülük az első, valamint a

második legény különösen fontos szerepet töltött be a Kerbájt ünnepsége során. Általában onnan lehetett őket rögtön megismerni, hogy kalapjukra nem piros, hanem fehér virág volt tűzve.

Rituálék, szimbólumok

Kezdetben az ünnep előestéjén, november 20-án a legények a Gazdakör tánctermeiben gyűltek össze, itt már várta őket a település aprajagya. A kerbájos legények kalapjára rozsmaringos ág, mellé pedig egy piros színű virág volt tűzve. E kettő szimbólum szintén kapcsolódik a korábban említett, a Kerbájt ünnepnél is megjelenő termékenység „varázsláshoz”, valamint a párválasztáshoz. A rozsmaring az emlékezés, az odaadás, az újjászületés, a lányok tisztaságának jelképe, szerelemvirág. A piros szín az élet körforgásának, az energiának és a termékenységnek a színe, párválasztás tekintetében szerelmet is kifejez. Mindezek mellett még további termékenységi szimbólumok megléte is felfedezhető az ünnep „forgatókönyvében”.

A kerbájos legények innen a Gazdakör épületéből indultak el tehát – zeneszó kíséretében, sötétedés után – a borfelvétel he-

Körmenet

lyére. Olyan házhoz érkeztek meg, melynek padozata még földből volt, s melybe az előző év Kerbájtjának második éjszakáján elásták a borral teli üveget. Ezt a házat, s a benne élő úgynevezett „vortanzert”, vagyis az első legényt mindig az előző évi Kerbájt alkalmával választották ki. A legény házában a gerendába mindig egy szöveget vertek, s most – a borosüveg kiásásakor – erre a szögre akasztották fel egy spárgával a csoroszlyát, mely szimbolikusan szintén a termékenységet jelenítette meg. A második legény feladata volt elvágni a spárgát, s ahova az ekevas esett, ott kezdtek ásni a fiatalok.

A megtalált, elfojtott bor piros színe – hasonlóan a kalapon lévő rozsmaringhoz és virághoz – szintén a termékenység bevonzására utalt. Ezt a bort másnap – a parókia udvarán megtartott körmenetet követően – nyitották ki, s abból kínálták meg a közösség idősebb, nagy tiszteletben tartott férfi tagjait: a lelkészt, a presbitérium tagjait, a községi öregbíró, a jegyzőt, a tanítót és a meghívott reprezentatív vendégeket.

Jellemző, hogy mind a borfelvételnél, mind pedig a Kerbájt körmenetekor az első legény különféle versikéket is elszavalt a közösségnek, melynek szövegei a mai napig változatlanul megmaradtak, s átörökítőnek generációról generációra.

A versek szövegeiben a hagyományőrzés szerepére, fontosságára hívták fel a közösség figyelmét, mely tovább erősíti az ősök tiszteletét, s a szülőföld szeretetét.

A bor felvételénél például a következő sorok hangzottak el:

„Legény pajtásaim! Adjunk hálát Istennek,

Hogy e napot megérnünk engedte,

Hogy ezen a napon összegyűleltünk,

Melyet ősapáink hagytak emlékül minékünk.

Ezzel kezdték ők az ünneplésüket,

Borfelvétel

Legifjabb kerbájtos

Melyet tettek templomuk tiszteletére.

Egymást szeretve mi is összese-reglettünk,

Hogy az ő példájukat híven követhessük.”

A Kerbájt ünnepének napján a 12 legényből álló csapat egy kört tett a faluban, s úgy ért fel a parókia udvarára. A kör az ünneplés során többször megjelenik, kifejezve a körforgást, a teljességet. A parókia udvarán már várta őket a közösség. Az udvar közepén található egy homokkal leszórt, 12 méteres kör, melyen az események zajlanak, s melynek szintén szakrális jelentősége van. Ezt hívják a helyiek „placcnak”. Az első és a második legény évről-évre itt mondja el a templomépítés történetét, s ekkor tesznek fogadalmat arra is, hogy minden évben újra és újra meg fogják tartani a kötcseiek számára nagyon fontos ünnepet. A versmondás után táncrea is hívták a közösség tagjait. Ez a tánc egyben alkalom is volt a párválasztásra. Az ünnep természetesen nem múlik el a ha-

gyományos szentmise megtartása nélkül, melyből korábban kettőt, manapság már csak egyet tartanak meg. Az ünnepség komolyabb részét mindig hajnalig tartó mulatozás követte. A harmadik nap reggelen aztán kezdetét vette a kollektív búcsúvétel a Kerbájt ünnepségétől: a következő évre kiválasztott első legény házához mentek, bevették a szöveget a gerendába, rákötötték a zsineget, a csoroszlyát. A második legény levágta a csoroszlyát a zsinegről, s ahova esett, oda ásták el az ideit bort.

Mára a szertartás már egyedi, a községre jellemző elemekkel is gazdagodott. Beépítésre került a forgatókönyvbe a német nép himnuszának és a magyar nép szózatának kettőssége is, mellyel a szervezők a néphez és hazához való hűségüket szeretnék kifejezni. Minden évben fényképet is készítenek a Kerbájton résztvevő férfiak csoportjáról, melyet bekeretezve őriznek meg az utókor számára.

Hagyomány, érték, közösség

S hogy mi is a titka annak, hogy egy ilyen, az európai kultúrtörténet szempontjából fontos esemény több, mint két évszázad óta meg tudott maradni itt Kötcsén, azt Kodály Zoltán szavait kölcsönözve tudnám leginkább meghatározni: „Kultúrát nem lehet örökölni. Az elődök kultúrája egykettőre elpárolog, ha minden

nemzedék újra meg újra meg nem szerzi magának.”

Az elődök kultúrájának megszerzését szolgálják a Kerbájt során évről évre megtartott rituálék. Kötcsé község lakói emellett azt is vallják, hogy szüntelenül adni kell az embereknek. Érzéseket, gondolatokat és legfőképpen hitet, hogy a meglévő gyökereket erősítsük. Hiszen ha van gyökér, akkor fa is van.

Nagyon sok lelkes és segítőkész ember él Kötcsén, akik büszkék arra, hogy őrizhetik ezt a távoli időkre visszanyúló hagyományt. Őseik által rájuk hagyott emlékeit – a fogadalomban vállaltaknak megfelelően – örökké tisztelik. A településről elszármazottak ezért rendszeresen visszatérnek gyökereikhez és hazalátogatnak a Kerbájtra. Az elszármazottak magukkal hozzák feleségeiket, férjeiket, gyermekeiket. Így bővül, s nem vész el a hagyományt ápoló közösség.

Források

Kötcsé Monográfiája

Szerkesztő: Stirling János

Kiadó: Kötcsé Község Önkormányzata, Kötcsé, 1996.

Kötcsé 2002

Szerkesztő: Molnár István

Kiadó: Kötcsé Község Önkormányzata, Kötcsé, 2002.

Honlap: Kerbájt Ünnepség honlapja – <http://www.kerbajt.hu/tortenet.html>

SIMON EDINA diplomáját a Kaposvári Egyetem informatikus könyvtáros – művelődésszervező szakán szerezte 2009-ben. Szakmai életútját a mernyei művelődési házban kezdte, ahol művelődésszervezőként három éven át tevékenykedett települési szintű köz-művelődési feladatellátásban. 2014 szeptemberében a II. Kulturális Közfoglalkoztatási Programban került a Nemzeti Művelődési Intézet Somogy Megyei Irodájához szakmai asszisztensként. 2017 áprilisától a Nemzeti Művelődési Intézet Somogy Megyei Igazgatóságának módszertani referenseként koordinálja a közművelődési szakemberek továbbképzéseit, segíti a megyei igazgatóság feladatellátását.

Mesés Bélapátfalva – a közösség mesekönyve

Kevés település büszkélkedhet olyan különleges és lenyűgöző háttérrel, mint Bélapátfalva: a Bélkő-hegy – ahogyan Szabó Magda író nő nevezte: „A homlokát ráncoló hegy” –, óvón magasodik a kisváros fölé. Bélapátfalva gazdaságát, kulturális és közösségi életét hosszú évtizedeken át meghatározta a településen működő cementgyár. Mindenre volt pénz: építkezésekre, szolgáltatásokra, közösségi programokra, színházlátogatásra, a helyi „kulturházban” is pezsgő élet folyt. A gyár bezárásával az itt élő emberek, és maga a város is egyik napról a másikra nehéz anyagi helyzetbe került. A negatív hatások egyike volt a közösségi élet teljes fel-

bomlása is: az emberek fásultak lettek, bezárkóztak, nem szívesen vettek részt semmilyen közös programon. Az évek múlásával pedig a helyzet egyre rosszabb lett, egy generáció nőtt fel úgy, hogy a régi szép időket siratta – de nem tett semmit. Innen kellett csodát tenni. És mivel csodák nincsenek, nagyon kemény, kitartó munkára, és rengeteg ötletre volt szükség.

Csathóné Sebők Erika: Milyen kötődésed van Bélapátfalvához, miért szerettél bele a településbe?

Mezőné Kovács Edit: 1992 óta élek Bélapátfalván. Férjhezmenetelkor kerültem a településre, ahol a polgármesteri hivatal dolgozója lettem, 19 éven át végeztem

államigazgatási feladatokat – legkedvesebb munkaköröm az anyakönyvvezetés volt. A munkámból adódóan megismertem az egész települést, rengeteg emberrel kerültem kapcsolatba, és ez hatalmas előnyt jelent a mostani feladatellátásom során. 2017 januárjától pedig a Bélapátfalvai KulTurDia NKft. ügyvezetőjeként irányítom a település közművelődésével, idegenforgalmával és városi televíziójával kapcsolatos feladatokat. Megtaláltam az otthonomat itt, szeretem ezt a kisvárost, és a benne élő embereket. Kollégáimmal együtt szívvel-lélekkel azért dolgozunk, hogy Bélapátfalvát minél barátságosabb, élhetőbb településsé tegyük.

Cs. S. E.: Mibe szerettél bele Bélapátfalván?

figyelembevételével valós értéktári előterjesztések készültek. Nagyon jó érzés volt látni, ahogy „beszipantotta” őket a feladat, ahogy egyre jobban a magukénak érezték a települést, a munka végére egy kicsit ők is belpátfalvaiak lettek. Az Értéktárba felvételt nyert helyi értékeink: Belpátfalvai Ciszterci Apátság, a Bélkő-hegy és élővilága, Horgásztó, Gilitka-kápolna, a belpátfalvai keménycserép, Bábfafa, Hősök Könyve, Szabó Zoltán akvarellfestményei, a cementgyártás, Belpátfalva forrásai, a belpátfalvai denevérpopláció, a belpátfalvai népviselet, Bársony Béla munkássága, melyből öt érték mára már a Megyei Értéktárba is felvételt nyert. Az egyik újonnan kialakított városi parkunkban ismertető táblákat helyezünk ki – az Értékek Parkja nevet viseli majd ezután a terület.

Cs. S. E.: Tőled hallottam egy szakmai műhelymunkán azt a kifejezést, hogy „rágyönyörödni”. Azóta is sokszor eszembe jut.

M. K. E.: Minden egyes napomat igyekszem ennek a szellemében megélni. Számtalan dolog van körülöttünk, ami olyan természetesnek tűnik már számunkra, ami mellett sokszor hajlamosak lennénk elmenni, amit nem értékelünk annyira, mint ahogy az megérdemelné – és itt nem is kell

M. K. E.: Már ideköltözésem előtt nagyon kötődtem az apátsághoz – a későbbi években ez a „szerelem” csak tovább nőtt. Az apátság mellett azonban számtalan érték van még Belpátfalván – azt szoktam mondani, hogy sok település hálás lenne csak egyért is ezek közül: a Bélkő-hegy és a tetejére vezető tanösvény, a horgásztó, az erdőben kis ékszerdobozként megbúvó Gilitka-kápolna, a híres belpátfalvai keménycserép edények; ma már igazi patriótaként vagyok büszke rájuk.

Cs. S. E.: Milyen közösségekre, lelkes helyi aktivistákra tudsz építeni a mindennapokban?

M. K. E.: A településen működnek régóta meglévő civil szervezetek, csoportok, akikre a kezdetektől lehetett építeni, de az elmúlt évek közösségépítő munkájának sikerét láthatjuk abban is, hogy az idő múlásával egyre több önkéntes segítő csatlakozott hozzánk, és támogat bennünket. Az ő munkájuk, én azt gondolom, felbecsülhetetlen értékű – aki a szabadidejében, önzetlenül dolgozik a közösségért, a többi emberért, a városért, az nagy tiszteletet érdemel. Hálásak is vagyunk nekik, hiszen nélkülük nem menne.

Cs. S. E.: Milyen értéktári folyamatok zajlottak le a településen?

M. K. E.: 2019-ben nagy segítséget kapott a Települési Értéktár Bizottság a helyi értékek összegyűjtéséhez az egri Eszterházy Károly Egyetem nyolc közösségszervezés szakos hallgatójától. A Nemzeti Művelődési Intézet Heves Megyei Igazgatóságának projektje kapcsán a hallgatók a településen kérdőíves felmérést végeztek, interjúkat készítettek a helyi lakosokkal, fotódokumentációval és rövid videókkal kiegészítve. A komoly kutató- és háttérmunka és az elkészített interjúk, a kérdőívek alapján a jogszabályi követelmények

feltétlenül nagy dolgokra gondolni. Az, hogy valamire „rágyönyörödünk”, azt jelenti, hogy olyan szemmel nézzük meg, ami a valódi értékeit is látja annak a dolognak, megengedjük magunknak, hogy elvarázsoljon, elmerülünk benne, időt szánunk rá, felfedezzük magunknak. Meggyőződésem, hogy egy közösség akkor tudja igazán szeretni és a magáénak érezni a települését, ha ismeri annak értékeit.

Cs. S. E.: *Miért pont mesekönyv, hogy jött az ötlet?*

M. K. E.: Az elmúlt hónapok nehéz helyzet elé állították a közművelődés területén dolgozókat is. Egyik napról a másikra elveszítettük az élő kapcsolatot az emberekkel. Pontosan annak az ellenkezőjét kellett belesulykolni a lakosokba, amiért mi a mindennapokban dolgozunk: meg kellett győzni őket, hogy maradjanak otthon, zárkózzanak be, kerüljék a többi ember társaságát, tartsanak távolságot egymástól. Féltünk, hogy ha sokáig tart ez a helyzet, akkor „túl jól” sikerül majd ez a távolságtartás, és minden, amit eddig elértünk a közösségépítés terén, lenullázódik. Ezt mindenképpen szeretnénk volna elkerülni, emellett azt tapasztaltuk, hogy van is igénye az embereknek a kapcsolattartásra. Az is valós problémát jelentett a bezárkózott

családok számára, hogy a gyermekeket az idő múlásával egyre nehezebb volt lekötni, ugyanakkor látható volt az is, hogy megnőtt a családokban az együtt töltött minőségi idő mennyisége. Innen jött az ötlet: találjunk ki valami olyat, ami minden korosztálynak elfogultságot nyújt, amit együtt lehet követni, és ami hetekre biztosítja majd a kapcsolattartást a közösség tagjai között. Sokszor elmondtuk azokban a napokban: olyan lett hirtelen a világ körülöttünk, mintha valami rossz katasztrófafilmbe csöppentünk volna – hát akkor, nosza, meneküljünk el kicsit, ha csak naponta pár perc erejéig is

a mesék világába. Elkészítettük a felhívást: a felnőttektől meséket, verseket kértünk, az illusztrációkat pedig a kisebbek készítik el a beküldött művekhez. Minden reggel 9 órakor közzétettünk egy mesét a beküldötték közül a közösségi oldalunkon, amit a szülők felolvastak a gyerekeknek, utána pedig kezdődhetett a rajzolás. Csodálatos rajzokat kaptunk már eddig is, és folyamatosan érkeznek még az illusztrációk. Már most látjuk, hogy csodaszép mesekönyv lesz a miénk.

Cs. S. E.: *Mennyire aktivizálta magát a település a mesekönyv kapcsán, milyen volt a kezdeményezés fogadtatása, milyen visszajelzéseket kaptál?*

M. K. E.: Bennünket is meglepett, hogy mennyire kedvesen fogadták az ötletet az emberek. Féltünk attól, hogy beleunnak majd az idő múlásával, de több mint egy hónapon keresztül töretlen érdeklődéssel követték a meséket. Őszintén örültek minden kedves kis történetnek. Valóban együtt volt ezek alatt a hetek alatt is a közösségünk.

Cs. S. E.: *Hogyan illeszkedik a mesekönyv a település értékei sorába?*

sokkal többre jutunk, mintha pénzünk lenne ugyan, de a fentieknek szűkében volnánk. Számtalan jó példát látunk erre a közösségépítés területén más kollégáktól is. Igyekszünk tanulni tőlük, átvenni a jó gyakorlatokat, ugyanakkor inspirálni a saját munkánkkal a többieket is, hiszen ez egy gyönyörű, de sokszor nagyon nehéz, kihívásokkal teli feladat – sokat számít, ha támaszkodhatunk egymásra. Jól működő közösségben jó élni – jól működő szakmai közösségben pedig dolgozni.

M. K. E.: A mi közös mesekönyvünknek helye van a települési értékek között, hiszen kézzelfoghatóan szimbolizálja a közösség alkotó erejét. Azt, hogy hogyan tudunk a semmiből létrehozni valamit – sok ember közös munkájával, együtt gondolkodásával, tenni akarásával. Ahogy az előbb mondtam: szimbólum. Fontos jelentése lesz a mostani emberek számára, akik benne láthatják majd a saját meséjüket, vagy éppen a gyermekük rajzát, de én remélem, hogy a jövő generáció számára is. Mindig emlékeztetni fog arra az összefogásra, amit ebben a nehéz időszakban ez a közösség tanúsított.

tén-szakácskönyvet, hiszen minden adott hozzá: a receptek is, a fotók is. Meggyőződésem, hogy sokszor jó ötletekkel, figyelemfelkeltő akciókkal, a közösség adottságaira és igényeire való odafigyeléssel

www.belapatfalva.hu
www.belapatfalvaturizmus.hu
<https://www.facebook.com/belapatfalvaiprogramok/>
<https://www.facebook.com/belapatfalvaturisztika>

Cs. S. E.: *Lesz-e folytatás? Ha igen, milyen témakörben?*

M. K. E.: A Közösségek Hete rendezvénysorozatához kapcsolódva közös virtuális sütkérezést hirdettünk, ami hatalmas érdeklődés mellett zajlott, és nagy sikert aratott.

Egy egész napon át süttött együtt a település – mi a Gesztenyés Kiállítóház kemencéjében, a többi résztvevő a saját konyhájában – folyamatosan tartva egymással a kapcsolatot a közösségi oldalunkon fotók, kommentek, kis videók formájában. Receptek cserélődtek, sütési titkok cseréltek gazdát, és ekkor vetette fel az egyik résztvevő, hogy kiadhatnánk a számtalan receptből egy karan-

MEZŐNÉ KOVÁCS EDIT 1971-ben született Egerben. Közel 20 évet az államigazgatásban töltött, de itt is azok a munkakörök álltak igazán közel a szívéhez, amelyek az emberi kapcsolatokhoz, közösségekhez kötődtek. Anyakönyvvezetőként és önkormányzati rendezvényszervezőként dolgozott a legszívesebben.

2016-tól a Bélapátfalvai Ciszterci Apátság marketingjét irányította, majd 2017-től a KulTurDia Bélapátfalvai Kulturális, Turisztikai és Média Nonprofit Kft. ügyvezetőjeként tevékenykedik.

CSATHÓNÉ SEBŐK ERIKA: tanító-művelődésszervező, kulturális menedzser. Tanulmányait a Jászberényi Tanítóképző Főiskolán végezte, jelenleg az Eszterházy Károly Egyetem Közösségi Művelődés Tanár MA szak hallgatója. 2001 óta dolgozik a közművelődés területén, 2008 óta a megyei módszertani csoport tagja. Megalakulása óta dolgozik a Nemzeti Művelődési Intézetnél, kezdetben módszertani referensként, később irodavezetőként, majd 4 megye irányításával régióvezetőként látta el feladatait. Jelenleg a Heves Megyei Igazgatóságot irányítja.

Orvos a közösségi művelődésben

Beszélgetés Széman Péterrel

M. A.: *Kedves Péter! Orvos, és a kultúra tágabb területén is fontos a tevékenysége. Azt tapasztalom, hogy a valamihez már eleve értő emberek olyan szerepet tudnak betölteni a művelődés területén, amit egyébként nehéz vagy nem is lehet. Hogy gondolkodik efelől, és hogy látja ezt a saját esetében? Amennyiben életútja e kettős vonatkozásban jelenik meg – orvosként és a művelődés területén cselekvő emberként – speciális képet kapunk, és az mindig érdekesnek ígérkezik.*

Sz. P.: Kedves Aliz! Messziről kell kezdem a vallomásumat, ha már az életútról is szó eshet. Édesanyám – az akkori korfelfogás szerint – nem tanulhatott gyermekkorában, pedig nagyon szeretett volna. Az érettségit is magántanulóként, már mint asszony tette le, és nem lehetett gyerekgyógyász, ami az álma volt. Úgy nézett ki, hogy én sem leszek orvos, mert az iskolában (gimnáziumban) – mint akkoriban minden magára valamit is adó emberpalánta – reál tagozatra jártam, és műszaki pályára készültem. De a felvételin elbuktam (nem tanultam eleget, pedig sokat hallottam a szüleimtől, hogy magyarul én kétszer annyit kell, hogy tudjak, mint egy román), és ekkor jöttem rá, hogy mégsem szeretnék

mérnök lenni, inkább az orvosi pályát választanám (későn érő gyerek voltam).

Azonban nem a pályaválasztásra szeretnék kitérni elsősorban, hanem arra, hogy az irodalom, a zene (elsősorban éneklés, népdal és nóta) megismerését, a kultúra szeretetét, az olvasás izgalmát főként édesanyámtól kaptam. Még nem jártam iskolába, de már szinte betéve tudtam az *Egri csillagokat* és a *Toldit*, amit édesanyám esténként olvasott fel. Nagyon szerette a verseket, sokat ismert kívülről, ezeket mondta vagy olvasta fel nekem, és így ismertem meg – elsősorban – Arany Jánost, Vörösmartyt, Tompa Mihályt, Tóth Árpádot, Áprily Lajost, és amint nőtem, Faludy Györgyöt, Reményik Sándort, Dsida Jenőt (ez utóbbi hat költő index alatt volt akkoriban). Az írók közül meg Jókait, Mikszáthot, Márait és Bánffy Miklóst (ők ketten szintén index alatt), és még folytathatnám a sort. És szüleim mindenféle „köteleztek”: színház-, opera- és filharmóniabérletem is volt. Az első nehéz évad után (főleg az opera meg a komolyzenei koncertek esetében), már hiányoztak volna ezek a programok, és felnőttfejjel már megköszöntem „szabadságjogaim” korlátozását. Mindezeket – szerencsére – az is-

kola is megerősítette, és úgy kaptunk kettős nevelést a szocializmus évei alatt, hogy mindenféle magyarázat nélkül tudtuk, mit kell mondanunk és nagyjából mi az igazság (vagy inkább a valós helyzet).

Ám most ugorjunk egyet. Az egyetemet Kolozsváron, tehát „itt-hon” végeztem el román nyelven. Nem is gondoltam arra, hogy Marosvásárhelyre menjek, mivel anyagi lehetőségeink sem lettek volna erre, no meg itt voltak a barátaim, rokonaim. Minket akkor még rögtön a mély vízbe dobtak, az egyetem padjaiból, az addigi gondtalan, vidám és nem nagy felelősséggel (vagy inkább néha felelőtlenességgel) járó diákéletből egyenesen a felelősségteljes orvos szerepébe jut-

tattak. Ott mindenki csak a maga tudására támaszkodva adhatott reménységet az ellátási területen élő embereknek, esetemben a 2500 lélekszámból álló község hét falujában élőknek. Az ott eltöltött évek avattak tulajdonképpen orvosá, mert azokban az időkben még orvosok voltunk, és nem egészségügyi szolgáltatók. Gumicsizmában, gyalog, szekéren, traktoron jártam a falvakba, ha kellett, és orvos voltam, mivel szülőotthon működött a községben (évi 70 születés még akkoriban a 2500 lakosra!), szüléseket is levezettem, egyszerű laborvizsgálatokat végeztem, mellkast csapoltam, fogat húztam, sebet varrtam, törött végtagot tettem sínbe, fájdalom esetén hátgerincet infiltráltam, és persze, amit nem lehetett megoldani helyben, azt igyekeztem a 100 kilométerre levő kórházba eljuttatni az úttalan utakon.

Mindig – már egyetemista koromban is – hittem és vallottam azt, hogy a tanult ember kötelessége szerepet vállalni abban a közösségben, amelyben él és dolgozik. Ezt nehezen lehetett megvalósítani abban az időben. Főként azért, mert a szocializmus éveiben hatványozottan érvényes volt a Reményik verssor (ami amúgy is, egy kisebb közösségben élő esetében nagyon is nagy igazságot jelent mind a mai napig): *ahogy lehet...* Tenni kellett azért a román közösségért, amelybe kezdő orvosként (egyedüli magyarként) kerültem; majd miután egy kisvárosba jutottam, ahol akkor még a magyarok aránya közelítette a 30%-ot, ez magától értetődővé vált. De igazán többet, és mindenki számára (nem csak egy szűk csoportnak) látható eredményeket felmutatóan csak a szocializmus elmúltával lehetett cselekedni.

Talán azzal szeretném kezdeni, hogy a közösségért nem tevő, azt nem szolgáló diplomást én nem nevezném értelmiséginek. (Esetleg – erős kifejezést használva – szakbarbárnak mondanám.) Ezt a szép

attribútumot, hogy értelmiségi, csak a szűk szakmán túl is cselekvő, tevő emberek számára tartanám fenn. És ebben az értelemben már nem is számít a diploma, csak az az összeszedhető műveltség, a kultúra ismerete, a tudás, amit a környezetét figyelő és az élet értelmét kereső ember épít fel magában, és az akár diploma által, akár a nélkül összeszedett tudást a közösség számára hasznos formában használja fel.

Nem véletlen, hogy a diplomások közül talán az orvosok köréből kerül ki – úgy, hogy közben nem adják fel az alapfoglalkozásukat – a legtöbb (néha amatőr, néha profi szintű) író, zenész, képzőművész stb. (Azért itt megjegyzendő, hogy ezen a téren a pedagógusok vezetnek, de ők számban sokkal többen vannak, mint az orvosok, és a művészetek sokkal közelebb állnak a szakmájukhoz.) Az orvosok közül nagyon sokan vállalnak közösséget szolgáló feladatokat, vezető szerepet az egyháztanácsokban, az iskolai szülői bizottságokban, a legkülönbözőbb civil szervezetekben, és ha lehetőség van rá, akkor egyszerre több, eltérő célt szolgáló civil szerveződésben is. Adott ez már csak annak a kapcsán is, hogy az orvos munkájának a tárgya az ember, és ilyenformán csak humánusan, magas erkölcsi követelményeket követve lehet jó orvosnak lenni. Tudom, hogy más foglalkozások esetében is sok szakmában emberekkel foglalkoznak, de az orvos felelőssége különleges, hisz nagyon sokszor – mint ahogyan ez most, a koronavírus-járvány alatt sokkal hatványozottabban, a közösség számára érthetőbben jelentkezett – részben élet-halál felett kell döntenie, még akkor is, ha ez nincs kedvére, és nagyon nehéz lelki gondokat okoz.

Az orvosi hivatás (mert csak a hivatástudattal rendelkező ember lehet jó a szakmájában) legfőbb, minden más előírást felülíró parancsa elsősorban a *nil nocere*, nem ár-

tani. És ha ezt az erkölcsi követelményt tartjuk egész életünkben követhető példának, akkor sikeresek lehetünk a közösségben kifejtett, nem a szűk szakmához kapcsolódó tevékenységeink során is.

Egy orvosnak – amint egy lelkipásztornak, tanárnak, fodrásznak vagy bolti eladónak – megvan az az előnye, hogy eleve emberekkel foglalkozik, napi kapcsolatban van a „társadalommal”, szinte majd minden nehézség nélkül érzékelheti az ott jelentkező gondokat, igényeket, változásokat. Így sokkal könnyebben tud eljutni oda, hogy közösséget építsen. Ez könnyebb a papnak és a tanárnak, mivel ott már eleve adott egy csoport, nehezebb az egyéb kategóriáknak. A kis üzletek eladóinak, a fodrászoknak, különböző szerelőknek – ha jól dolgoznak – megszületik a saját vevőik, de nem biztos, hogy külön cselekednének is a közösségért. A papnak, tanárnak és az orvosnak ez kötelessége, mert régóta tudjuk – de mi elsősorban a szocialista diktatúrákból –, hogy ha egy, főleg kisebb közösségben, ezeket az embereket eltávolítják, megbélyegzik, akkor a közösséggel szinte azt tehetik, amit akarnak.

Az értelmiséginek – akit annak nevezhetünk – mindig kötelessége vezető szerepet vállalni minden téren, ha ezt a közösség elfogadja. De még akkor is, ha nem kap vezető szerepet, kötelessége a közösség érdekében cselekedni. És ez a nemes feladat teszi lehetővé, hogy egy orvos a közművelődés terén akarjon, szerencsés és jó esetben tudjon is tenni azért a közösségért, ahova az élet szele fújta.

M. A.: *A záró mondat kínálja, hogy rákérdezzek, Széman Pétert hova fújta az élet szele, ahol mint orvos akarhatott és tudhatott is tenni az adott közösségért?*

Sz. P.: „Tedd, amit tudsz, azzal, amid van, ott, ahol vagy!” Idézet Theodore Rooseveltől. Bizonyos

filozófiákban, valamint sok ember számára filozófiai tanulmányok nélkül is, sokat jelentenek a véletlenek. Nagyon prózai példával mutatom ezt be: ha egy bicikliző fiatal elüt egy másik nembeli fiataalt, és ebből majd házasság lesz, akkor mindig is emlékezni fognak a csodás véletlenre, ahogyan egymásra leltek, főleg akkor, ha a házasság sikeres.

A régiek úgy mondták: ember tervez, Isten végez. Ma már kevesen használják ezt a kifejezést, esetleg csak véletlen eseményekről beszélnek. De nagyon érdekes, hogy amikor sok ember visszatekint megtett életútjára, akkor a sok „véletlen” megtalálja a helyét és értelmét.

Így vagyok én is az életutammal. Amikor diákéveim után elindultam pályámon, és a között a két lehetőség között választhattam, hogy Kolozsváron maradjak még egy kis ideig, vagy rögtön elkezdjem munkámat falusi körorvosként, én ez utóbbi mellett döntöttem. Pedig, mint kolozsvári gyerek, nagy volt a kísértés, hogy a következő két évet is még „otthon” töltssem. De én nem ezt választottam, és ez a döntésem meghatározta további életemet.

Ahol szó szerint gyakorlatilag megtanultam a szakmát, az egy tiszta román falu volt. De ha cselekedni akarunk a közösségért, mindenütt dolgozhatunk érte. Hogyan? Hát elsősorban a kis falusi gyerekeket biztatva a továbbtanulásra, melyhez elengedhetetlen a tanárokkal és az ortodox pappal való jó kapcsolat kiépítése. Itt még csak igazán jelentéktelennek tűnő dolgokat tehettem, például közmunkával – kihasználva a szabadesést – egy forrás vizét bevezettem az orvosi rendelőbe, egy olyan helyen,

ahol még nem is gondoltak vízvezetékre. Ne feledjük, hogy nagyobb munkák véghezviteléhez, az állandó államvédelmi megfigyelés miatt, igazából lehetőség sem volt.

Szép emlékeim vannak pályám első éveiről, de az áldatlan körülmények miatt (még a vonat füttye sem hallatszott a községben)¹ igyekeztem elkerülni onnan. Szakosodni akartam, és mivel államvizsga-dolgozatomat is már endokrinológiából² készítettem, ezért erre a szakra mentem volna. De nem lehetett, mivel az akkori megyei egészségügyi igazgató csak úgy írta alá a felvételi szakvizsgára való jelentkezési lapomat, ha a tüdőgyógyászatot választom, és a megyén belüli egyik tüdőgondozóba megyek majd dolgozni. Hát ez az élet szele, ami oda fúj, ahová nem is készültél. Már most előre bocsájtom – nagyon szeretem a szakmám, pillanatig sem érzek frusztrációt, hogy nem az lettem, ami szerettem volna. Ugyanakkor tudom, hogy endokrinológiával nem kerülhettem volna abba a kisvárosba, ahol később tenni tudtam a lakosság egészségéért mint orvos, és a 30%-nyi magyarságért mint magyar közösségi ember.

Az élet szele a mai Szilágy megye keleti feléből (és nem a történelmi, hanem a kommunizmus által, a nemzetiségi összetétel megváltoztatása céljából, 1967-ben önkényesen, a megyésítés alkalmából a megyéhez csatolt Szamos-háti színromán részről) az inkább magyarok által lakott nyugati felébe sodort. Így kerültem Szilágysomlyóra, ahol a '80-as évek elején még 30%-nyi magyarság élt.

Nem kellene sokat magyarázkodjak, elég lenne csak a címként felhasznált idézetre hivatkoznom. A magát értelmiséginek tartó dip-

lomás embernek ott kell tennie nemzetéért, közösségért, ahová az élet szele fújta, fújja. Nem könnyű ennek a gondolatnak eleget tenni sehol, sem ott, ahol mindenki ismer, de ott sem, ahol jövevény vagy, illetve voltál. Sajnos 1989-ig nehéz volt cselekedni, de akkor is lehetett, igaz, akkor nem írt róla az ember, hanem gondosan titkolta. Csak egy példát említek, amelyet a Szilágyságban könnyen le lehet ellenőrizni, hisz még élnek az akkor felkeresett személyek. Ez az erdélyi orgonák teljes feltérképezéséhez nyújtott segítség (elsősorban nem anyagi segítségről van szó, hanem olyan gyűjtőmunkáról, amelyet abban az időben egyáltalán nem néztek jó szemmel). Ezen kívül '89 előtt is több vonalon tettem a közösségért, de nem ezek felsorolása a lényeg, hanem a tett, a cselekedet maga. Tudatosan cselekedtem, mert ismert volt számomra az a tétel, hogy szellemi önazonosságunk megőrzéséhez, identitástudatunk megmaradásához alapvető feltétel szellemi és anyagi javaink számbavétele, ezek megismerése és másokkal való megismertetése.

Ebből kiindulva, a '89-es fordulat után, amikor már többé-kevésbé nyíltan is lehetett tenni a közösségért, számomra magától értetődő volt, hogy cselekedni kell. Nem azt nézni, hogy ebből mi a hasznom nekem, hanem azt, hogy ebből mi a hasznunk nekünk, mint közösség. Így vállaltam el a 400 ágyas kórház vezetését, lettem helyi, majd megyei tanácsi (önkormányzati) képviselő, de ami sokkal fontosabb, több helyi és országos civil szervezet meg- és újjáalapítását, és ahol kellett a vezetését is felvállaltam. Mindig előbbre helyeztem a szellemi hasznot az anyaginál, a közösséget az egyén-

1 Ha nem ismeri valaki, a szocializmus évei alatt, a településeket több kategóriába osztották: 1. ahol vasútállomás van, 2. ahol vasúti megállóhely van, 3. ahol átmegy a vonat, 4. ahol hallatszik a vonat füttye, 5. ahol még a vonat füttye sem hallatszik.

2 Az endokrinológia a belső elválasztású mirigyek – leginkább a pajzsmirigy, a mellékpajzsmirigyek, a mellékvese, a hasnyálmirigy – működésének élettanával, azok betegségeivel foglalkozik. A hormonzavarok kezelésével az endokrinológus szakorvos foglalkozik.

nél. Bizonyos szempontból ezért nem értek egyet az amerikai típusú liberalizmussal, amely az egyént tolja előtérbe, az egyén érvényesülését isteníti, ami nagyon sokszor a közösség kárára történik. Pedig az ember szociális lény, közösségből kiszakítva, gyökereitől elvágya kiszolgáltatott mind szellemileg (elég, ha csak a különböző neurozisékat nézzük), mind anyagilag. Biztonságot csak a közösség adhat, szükség esetén van, aki segítsen azon, aki bajba jutott. Ez máskülönben foglalkozásom alaptétele is: másokon, a bajban levőkön segíteni. Már az is nagyon szép, ha valaki a szakmájában József Attila javallata szerint dolgozik, ekkor is tesz közösségért. De egy értelmiségi embernek ezen túl is aktívan részt kell vennie közösségének, nemzetének szolgálatában. És feltevődik a kérdés, hogy ezt hogyan tegye? A válasz: tedd, amit tudsz, azzal, amid van, ott, ahol vagy.

SZÉMAN PÉTER (Kolozsvár, 1949) tüdőgyógyász főorvos, a Báthory István Alapítvány és az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület elnöke. 1990–1995 között a szilágysomlyói 420 ágyas városi kórház igazgatója, 1993–96 között megyei tüdőgyógyász. 2009-ben a kórház orvos-igazgatója. 1994–1998 között a Román Orvosi Kollégium (kamara) országos testületében vett részt mint Szilágys megyei küldött. 1998–2002 között a megyei orvosi kamara elnökségi tagja, 2002–2012 között a kamara etikai bizottságának tagja. Aktívan részt vett a romániai és magyarországi civil szféra kialakításában. Újraalakulása óta tagja az EMKÉ-nek, 2008 óta az országos elnökség tagja, 2012-től partiumi alelnöke, 2013 júliusától elnöke. Szintén újraalakítása óta tagja az Erdélyi Múzeum-Egyesület Orvostudományi és Gyógyszerészeti Szakosztályának, ahol 1996 óta választmányi tag is. Az EME szilágysomlyói fiókszervezetének elnöke 1998 óta, 2002-től a Múzeum-Egyesület választmányi ülésein ilyen minőségében vesz részt; 2012 óta képviseli az orvostudományi szakosztályt is. Megalakulása óta tagja a Kelemen Lajos Műemlékvédő Társaságnak. Alapító tagja a Báthory István Alapítványnak, melynek elnöke (1992–94), alelnöke (1994–97), majd ismét elnöke (1997–). Szintén alapító tagja (1993) a budapesti székhelyű Magyar Egészségügyi Társaságnak, melynek elnökségi tagja 1999 óta, 2005-től erdélyi területi felelős, 2007–2011 között Kárpát-medencei alelnök, 2011-től ismét erdélyi területi felelős. 1990–96, valamint 2000–2004 között városi tanácsos, második városi tanácsosi mandátuma alatt a város területrendezési bizottságának elnöke. 1996–2000, valamint 2004–2008 között megyei tanácsos volt, második mandátumában a Művelődési, Egészségügyi, Szociális bizottság elnöke. Publicisztikai írásai jelentek meg a Szilágyság, Szabadság, Albertirsai híradó stb. folyóiratokban, valamint a Báthory Napok programfüzeteiben. Tematikus írásai jelentek meg gyűjteményes kötetekben (10 Éves a Segítő Jobb Alapítvány, A 750 éves Szilágysomlyó, Maturandus, Tízéves a Magyar Egészségügyi Társaság stb.). 2013-ban megjelent önálló kötetének címe A szilágysomlyói Báthory István Alapítvány első 20 éve. 2017-ben, a Báthory Alapítvány 25 éves évfordulójára megjelent az előző kötet kibővített, következő kiadása, az ... és még öt év. A szilágysomlyói Báthory István Alapítvány negyedszázada címmel. Összesen több mint 40 tudományos konferencián volt fő- vagy tárrendező. 1994 óta évente orvosi továbbképzőket szervez Szilágysomlyón, melynek keretében 1998-ban először találkozott a román és a magyar egészségügyi miniszter, hasonló találkozóra került sor újból 2010-ben. 2013-ban megszervezte a 20. konferenciát, melyet 2003 óta kreditponttal jutalmaz a Román Orvosi Kollégium. Az évek során néhány konferenciát nem Szilágysomlyón szerveztek: 2012-ben Nagyváradon, 2014-ben Kolozsváron, 2017-ben Szatmárnémetiben került rájuk sor. Szintén évente kerül megrendezésre az EME szilágysomlyói és zilahi fiókszervezetének a Szilágyságkutatás Napja c. konferenciája (2018-ban a XV. alkalommal). 1996-ban az EME újraalakulása után megtartott, eddig egyetlen teljes vándorgyűlést (mindegyik szakosztály képviselte magát tudományos dolgozatokkal) szervezte meg Szilágysomlyón. 1999-ben az egyik fő rendezője volt a Magyar Egészségügyi Társaság és az Erdélyi Múzeum-Egyesület által Kolozsváron rendezett tüdőgyógyász konferenciának. (Ez volt 1942 óta az első magyar nyelvű orvosi konferencia Kolozsváron). 2001-ben az EME Orvostudományi Szakosztályának XI. tudományos ülését szervezte Zilah–Szilágysomlyó helyszínnel. 2003-ban társszervezője volt a Kolozsváron megrendezett Kárpát-medencei Egészségügyi Szakdolgozók IV. Nemzetközi Konferenciájának, melynek címe A hospice ellátás jelene és lehetőségei a Kárpát-medencében volt. 2001-ben, 2002-ben és 2005-ben társszervező a Vajdahunyadon tartott MET orvostovábbképzőn, 2015-ben az EME Orvostudományi Szakosztálya által szervezte XXV. tudományos ülészakon. 2007-ben főszervezője a Szőlőtermelés és borkereskedelem c. EME-konferenciának, mely a Debreceni Egyetem Történelmi Intézetével közösen került megrendezésre. 2010-ben társszervezője a Szatmárnémetiben megrendezett Dr. Nagy Béla emlékülésnek. Több mint 20 pedagógus-konferencia szervezője, amelyből közös orvos-pedagógus továbbképző konferencia volt. 1989 decemberében részt vett a megyei RMDSz megalakulásában, majd 1990 januárjában a helyi (szilágysomlyói) szervezet megalakításában. 1990–1999 között a Szilágysomlyó városi szervezet politikai alelnöke, 2000–2005 között ügyvezető alelnöke volt. 1994-től az RMDSz Megyei Képviselők Tanácsának tagja, 1996–2012 között a Szilágys megyei MKT elnöke. 2012–2013-ban a Kulturális Autonomia Tanács (KAT) Partium – Bácság – Szilágys területi alelnöke. Szakmai és közéleti elismerései, kitüntetései: 2000 – A testvérvárosi kapcsolatok példás ápolásáért – Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei tanács emlékérem; 2000 – 50 éves a magyar szervezett vérellátás emlékérem; 2002 – Fadrusz János-emlékplakett; 2003 – 10 éves a Magyar Egészségügyi Társaság emlékérem; A Kulturális Minisztérium érdemlevele, 2007 – Gróf Mikó Imre-emléklap és -plakett (EME); 2007 – A Kő marad – 15 éves a Báthory István Alapítvány, 2008 – Kún Kocsárd-díj (EMKE), 2008 – Petri Mór-díj és emléklakett – EME Zilahi Fiókszervezete; 2009 – 150 éves az EME – gr. Mikó Imre-emlékérem, 2009 – 20 éves a Szilágysági RMDSZ emléklakett; 2010 – EME alapító tagsági díszoklevél; 2010 – Németh László-éremem – Magyar Egészségügyi Társaság; 2013 – a román Kulturális Minisztérium Szilágys megyei Kulturális Igazgatóságának érdemlevele (a Báthory István Alapítványban kifejtett tevékenységért); 2013 – Nyírbátor 40 éve város – emlékérem a testvérvárosi kapcsolatok ápolásáért; 2013 – Ezüsfenyő díj; 2017 – Wesselényi-díj, 2018 – Magyar Kultúra Lovagja, 2019 – Andrásófszky Barna-emlékérem (MET); 2019 – Magyar Arany Érdemkereszt; 2019 – Fényes Elek-emlékérem (Partiumi és Bácsági Műemlékvédő és Emlék hely Bizottság)

Honismereti vezetés felsőfokon

Kovács Sándor és Pápai Ferenc közös méltatása A Magyar Örökség Díj laudációja

Két – arra kétségtelenül érdemes – kitüntetett együtt való méltatása a Magyar Örökség Díj történetében rendhagyó. A kárpátaljai származású Kovács Sándor és a tarpai Pápai Ferenc egymás mellé állítását azonban kellően indokolja, hogy polgári foglalkozásuk mellett elkötelezték magukat a kárpátaljai, illetve az erdélyi honismereti utak szervezése és vezetése mellett. Ezt az évtizedekkel mérhető tevékenységüket hivatásnak tekintik, és jogosan tiltakoznak, ha azt bárki idegenvezetésnek minősítené. Idegenek helyett Ők honfitársaikat szervezik és kísérik a magyar nemzettesttől száz éve elidegenített, de el mégsem idegenedett Kárpátaljára és Erdélybe, hogy lássák és tapasztalják: „vannak vidékek”, melyeket lakóival, természeti és kulturális környezetükkel, épített örökségükkel egyben, a rokoni szeretet és ösztönös ragaszkodás karjaival – a geopolitikai valóság ellenére is – keblükre ölhetnek.

Kovács Sándornak nem volt nehéz megszeretnie Kárpátalját, hiszen a neves szabolcsi község, a Tisza-parti Eszeny szülöttként már gyermekkorában megérintették szülőfaluja múltjának feltárt és feltáratlan, a helyi mondavilágban

gyökerező, titkokat rejtő részletei. Ám ahhoz, hogy vágyai szerint történelemtanári pályán induljon, abban az időben kommunista-barát-nak kellett volna lennie. Ez a feltétel számára – aki egész élete folyamán meggyőződéssel vallja: nem érdekcsoportokat, hanem ügyeket kell szolgálni – rémálom volt. Így az Ungvári Állami Egyetemen egy semleges szakterület, a matematika felé fordult, s ott szerzett diplomát, majd 22 évig tanította szülőfaluja középiskolájában a matematikát. 1999-től Budapesten két évig egy általános iskolában, majd 17 éven át egy felnőttképző gimnáziumban oktatott ugyancsak matematikát és informatikát – 2018-ban történt nyugdíjba vonulásáig.

A honismereti feladatokra való készülődése a tanári tevékenységgel párhuzamosan történt, s a szülőföld múltjának kutatása nagyon fontos kiegészítője lett a tanári pályának. S amikor az 1990-es évek elején a rendszer és a körülmények megváltozásával szülőföldje, Kárpátalja is megnyílt az utazni vágyók előtt, tudatosult benne, hogy a tönkretett, gazdaságilag ellehetetlenített, ám csodálatos természeti és történelmi adottságokkal rendelkező vidék számára az egyetlen

kiút az idegenforgalom. Ez pedig azt jelentette, hogy föl lehetett és föl is kellett vállalnia ennek a Trianon óta a legmostohábban kezelt és elfeledett térség szeretetének továbbörökítését és népszerűsítését. De tapasztalva a Kárpátaljával, mint „terra inkognitával” kapcsolatos tájékozatlanságot és sok felelőtlen félretájékoztatást, Kovács Sándor minden eszközzel igyekezett kialakítani egy valós Kárpátalja-képet. Ezt kezdetben az odautazó csoportok szakszerű kalauzolásában látta, de az utasok biztatására 1996-ban egy szerény honismereti munka megírására szánta el magát. A Kárpátalját magyar szemmel bemutató *Kirándulások a Kárpátok alján és bércein* című kiadvány – amint az alcím is jelzi – úti olvasmány a vidéket felfedezni vágyók számára. A kötetet a magyar vonatkozású történelmi és irodalmi példák, idézetek teszik sajátossá, melyekkel a szerző már nemcsak informálja, de nemzetudatot erősítve, és elgondolkodtatva szórakoztatja is az utasokat. A turistacsoportok fogadása, a határon történő beléptetés, a lepusztult infrastruktúra okozta problémák gyakran emberfeletti próbatétel elé állították. Ő azonban vállalta a ne-

hézségeket, mivel meggyőződéssel hitt az általa felvázolt út helyességében. Ma, amikor Kárpátalja gazdasági életében szélteben-hoszszában a turizmusról szól szinte minden, érdemes elgondolkodni azon, hol tartana az ügy ilyen emberek nélkül.

A szűkre szabott időkeret miatt jöjjenek most a tényszerű adatok. Kovács Sándor eddig 14 kisebb kiadványban és monográfiászerű szakmunkában foglalta össze a táj természeti-földrajzi és történelmi-kulturális nevezetességeit. A tájékozódás segítése végett 13 részletes magyar-ukrán és ukrán-magyar névmutatóval ellátott térképet szerkesztett, megírt 85 szakcikket és tanulmányt, melyekben az épített örökség hányatott sorsú várainak és kastélyainak, a változó idők által meghurcolt emlékműveknek sorsára és értékeire irányítja az olvasó figyelmét. Ötleteivel, szakértelmével 9 honismereti film elkészítésében vett részt, 2 dokumentumfilmet pedig maga rendezett és forgatott. Tevékenyen vett részt több turisztikai szakmai fórumon és konferencián, melyeken mindig Kárpátalja népszerűsítését és gazdasági segítségét szorgalmazta. Testvéri közösségeket, jótékony-sági rendezvényeket szervezett, melyek kárpátaljai magyar tanintézetek és közösségek támogatására ajánlották fel bevételeiket. Lát-hatjuk: Kovács Sándor Kárpátalja felemeléséért végzett szerteágazó, felülmúlhatatlan és fáradhatatlan munkájával méltán érdemelte ki a Magyar Örökséget jelképező aranyjelvényt.

Kovács Sándorhoz igen hasonlóan a népművelés-földrajz szakos Pápai Ferenc is a '70-es években kezdte el Erdély honismereti felfedezését. Mint vallja, a földrajz szeretete, a nyomdász hagyomány iránti vonzalom, és az Ady-centenárium vitte elsősorban Erdély felé. Ekkortájt többnyire nyugdíjasklubokat és könyvtárosokat utaztatott,

s amikor hivatali felettese el akarta tiltani az erdélyi utak szervezésétől, így válaszolt: „Én Tamási Áron szerint megyek, ő pedig azt hagyta ránk, hogy *<a székely a tüzéhez hívja az idegent, és annak saját melegét is odaadná>*.” Neki lett igazza, mert a rendszerváltozást követően hatalmas szimpátiahullám indult meg Erdély felé.

„*Múltunk hagyomány, jelenünk magatartás, jövőnkre nézve feladatvállalás*” – fogalmazta meg a nemzetközösség számára is érvényesen a megmaradás minimumát, s ezzel a hitvallászerű gondolattal találkozunk, aki névjegyet kap tőle. Szervezett útjai alkalmával, mint mondja, nem az útikönyvek irásos anyagát adja tovább, mert az unalmas lenne, azt bárki olvashatja. Szerinte a látvány az elsődleges, ami a látogató elé tárul, illetve mindaz, ami mögötte van: hogy mit és kit adott a közösségnek a táj. Együtt utazunk a nagy példaképekkel, azok idézeteivel – mondja Pápai Ferenc, s utastársai maguk erősítik meg, hogy a vele tett utaknak érzelmi töltete, már-már lelke van. Ezek alapján ő maga is egyre erősebben hiszi, hogy minden úti cél templommá válhat, s ő az erdélyi utakat templommá szeretné változtatni mindenki számára. Mégpedig oly módon – fogalmazza meg a további feladatokat –, hogy az utaztatók maguk is a tartalmi sokoldalúság, az ismeretterjesztés, a „kézfogások” úttörőivé, azok kezdeményezőivé váljanak. Példa erre máris néhány eddigi, a helyi hagyományörzőkkel közösen végzett munka: a házsongárdi temető térképe, a csiksomlyói ismertető és a Székelyföld „borvizeinek” térképe. Orbán Balázs, a „legnagyobb székely” is ezt tette, mert a Székelyföld nagyon „messze van a tüztől”, ezért kell közelebb hozni Budapesthez.

Pályája során Pápai Ferenc sokféle embert kísért Erdélybe. Voltak köztük megrögzött világijárók, akik a rájuk váró élménynél többre néz-

ték a szolgáltatást. Az ő véleménye szerint ez nem baj; közönyük ellenére nekik is kell Erdély, s egy Kodály-idézzel támasztja alá igazát: „*Úgy jártam, mint a bibliai pásztor, aki apja szamarait kereste, s helyettük egy egész királyságot talált.*” Általában ezzel a felismeréssel jönnek haza Erdélyből – mondja Pápai – a világijárók, mert többet és mást kaptak, mint amit vártak. A versek és idézetek elvégzik a maguk lélekformáló munkáját, ha azokat hozzáértő elme válogatja. Pápai Ferenc Reményik Sándor sírjának megszívlelendő feliratát, helyesebben a felirat üzenetét köti mindannyiunk lelkére: „Egy lángot adok, ápolj, add tovább...” S hozzáteszi, hogy ezt a lángot megkaphatjuk a csángó muzsikustól, az Ábelektől, az *Emberek a havason* hőseitől, házsongárdi nagy halottainktól és talán az idegenvezetőtől is.

Tisztelt ünneplők! Hogy e két nemeslelkű férfi párhuzamos méltatása mennyire indokolt, maga Pápai Ferenc mondja el, aki egy önzetlen gesztussal Kovács Sándor pályatársát felterjesztette a Magyar Örökség Díjra. „*Tisztelt Bírálóbizottság!* – írja. *Kovács Sándor honismereti és idegenvezetői tevékenységét akkor lehet igazán megismerni, ha eljönnek egy kárpátaljai közös kirándulásra és Sándor beszélgeti a tájat, annak múltját és jelenét, a legendák világtól a mai valóságig – azzal a tanulsággal, hogy történelmünk nem a megértések tudománya, de mindenkit elvezethet az „együvé tartozás” hitvallásához. Ezen az úton járunk magunk is. Közös céljaink szerint, hasonló értékrenddel, azonos pedagógiai ismeretekkel, mégis külön-külön, más-más életutakon.*” Végezhet-e ennél célravezetőbb, áldásosabb munkát két nagyszerű ember? Ez éppen elegendő. Legyen ettől kezdve Kovács Sándor és Pápai Ferenc példaadó honismereti és pedagógiai tevékenysége MARGYAR ÖRÖKSÉG!

Albert Ernő néprajzkutatót díjazták a magyar kultúra napján Háromszéken

A Kovászna Megyei Művelődési Központ javaslatára Kovászna Megye Tanácsa 2013-ban alapította meg a Háromszék kultúrájáért díjat. Ezt az életműdíjat olyan háromszéki személyiségek kapják, akik több évtizeden keresztül meghatározták a térség kulturális életét, akiknek tevékenysége túlmutat a szakmájukon; hivatástudatukkal, kitartó munkájukkal egész közösségünket szolgálták. Idén Albert Ernő sepsiszentgyörgyi néprajzkutató, a Székely Mikó Kollégium nyugalmazott tanára, egykori igazgatója vehette át a díjat a háromszéki kulturális örökség és népélet kutatásában elért kimagasló tudományos eredményeiért, valamint félévszázados, kiemelkedő, rangos oktatói munkásságáért. Az elismerést a magyar kultúra napja tiszteletére szervezett galaeseten adták át 2020. január 22-én este Sepsiszentgyörgyön a Háromszék Táncstúdióban.

Az ünnepség a magyar himnusz eléneklésével kezdődött. „1100 évvel a honfoglalás után, száz évvel a trianoni trauma után mi, magyarok bátran kihúzzhatjuk magunkat:

megmaradtunk!” – kezdte megnyitóbeszédét a házigazda Tamás Sándor, Kovászna Megye Tanácsának elnöke. Köszöntötte a magyar fiatalokat Magyarországról, Erdélyből és Háromszékről, jelen voltak a magyarországi testvérmegyék és az erdélyi szórványvidékek képviselői, jelzésként: a nemzeti összetartozás jegyében indították az idei évet.

„Székelyföldön mindig itthon vannak, Székelyföld egy belső anyaország. Mindannyiunkat összekapcsol a tudat, hogy közös örökösei vagyunk a mindenkori magyarság erőforrásainak, mindannak, amit

őseink itt, a Kárpát-medencében a kultúra, a tudomány, a művészetek, a sport és természetesen a gazdaság területén letettek az asztalra. Ez az örökség minden magyaré, bárhol is éljen a világon. Legyenek büszkéek erre, őrizték meg, tegyék hozzá a maguk részét, és adják tovább majd a gyermekeiknek.”

A Kovászna Megyei Művelődési Központ javaslatára Kovászna Megye Tanácsa által alapított díjat nyolcadik alkalommal adták át. Az elismeréssel a magyar kultúra napján tüntetnek ki olyan alkotót, művészt, aki egész életművével a há-

Imreh István, Albert Ernő és Tamás Sándor (Albert Levente felvétele)

romszéki, és ezáltal az egyetemes magyar kultúrát szolgálja.

Albert Ernő tanár úr tanítványaival évtizedeken keresztül mintegy 3000 csíki és háromszéki népballadát, illetve változatot gyűjtött össze. Ezekből 425-öt közölt a Háromszéki népballadák című munkájában. Albert Ernő a Magyar Érdemrend Tiszti Keresztjét és a Kriza János Néprajzi Társaság Életműdíját is magáénak tudhatja, de mi mégis azt reméljük, hogy a szülőföld elismerése a legkedvesebb a lelkének.

A 88 éves, csíkdánfalvi születésű, Sepsiszentgyörgyön élő Albert Ernő méltatását Imreh István, a Kovászna Megyei Művelődési Központ igazgatója olvasta fel. A laudáció szerzője Pozsony Ferenc néprajzkutató, egyetemi tanár, akadémikus.

Albert Ernő magyar szakos tanárként, majd igazgatóként tudatosan arra törekedett, hogy a nagy múltú iskolában a székelyföldi tanulók magas szintű oktatásban részesüljenek, ugyanakkor megszemenően támogatta nemcsak az iskolások honismereti kutatómunkáját, hanem a kollégium néptánc-együttesének folyamatos működését, színvonalas műsorainak különböző rangos, kulturális eseményeken, turnékon való bemutatását is. Áldozattal végzett pedagógusi munkája mellett tudatosan tovább folytatta Konsza Samu folklorisztikai tevékenységét: tanítványaival együtt több ezer, változatokban gazdag háromszéki népballadát és más folklórszöveget gyűjtöttek össze. A hatalmas anyagból született

meg a *Háromszéki magyar népballadák* című gyűjtemény, mely 1973-ban, a kor sajátos szokása szerint, csak Faragó József akadémiai kutató szerkesztésében látható nyomdafestéket. Albert Ernő a legnehezebb években is folytatta gyűjtő-, kutatói és tudományos tevékenységét. Még a rendszerváltás előtt jelent meg *Édesanyám sok szép szava* című gyűjteménye. Tudományos eredményeit elsősorban a rendszerváltás után tudta megjelentetni.

Albert Ernő fiatal korától nagy figyelmet fordított a szülőföldjén élő székely népköltészet szakszerű összegyűjtésére és feldolgozására is. 2004-ben jelentette meg *A halálra táncoltatott leány. Csíki népballadák* című gyűjteményét Sepsiszentgyörgyön. Pozsony Ferenc szerint ez Albert Ernő szakmai, tudományos munkásságának megkoronázása.

Albert Ernő a diákjaival – egy életen át – összegyűjtött dokumentációs anyagát a Székely Nemzeti Múzeumnak adományozta.

A díszes oklevelet Tamás Sándor adta át. Albert Ernő élete egyik nagy eseményének nevezte a díjazást. Megköszönte, hogy még mindig emlékeznek rá, számon tartják. Felelevenítette, az Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetségének egyik gyűlésén mondotta volt, hogy annak, aki 80 évet megélt, a többi már ráadás. Számára nyolc év volt akkor a ráadás, s most már a kilencedikbe is egy hete belépett. Elmondta, őket csak a fiatalok látják öregnek, maguk nem érzik azt, szellemi frissességük megengedi, hogy ten-

nivalójukat végezzék, erejük is van még rá. Ez így is volt, ezelőtt egy évig, mondotta a díjazott, de most már el kell ismernie, hogy eltelt az idő. Élete során mindig arra törekedett, hogy tanítványai önállóan gondolkodó, népet, hazát szerető emberré nőjenek fel. Különös módon az anyanyelv művelésére és a hagyományok megőrzésére törekedett, mert a nemzet megmaradása szempontjából ez igen-igen lényeges. Igyekezett összegyűjteni a hagyományokat. 1954-ben, tanári pályájának kezdetén már olyan együttest alakítottak a Székely Mikó Kollégiumban, amely teljes estét betöltő népi műsort mutatott be. Hisz abban, hogy unokáink unokái évszázadok, sőt, évezred múltán is magyarul fognak beszélni, énekelni ezen a földön.

Potápi Árpád János, a magyar kormány nemzetpolitikáért felelős államtitkára ünnepi beszédében kifejtette, magyar kultúra nélkül nincs magyarság, és ez az állítás fordítva is igaz. Azért tekinthetjük az egyetemes magyarság összetartozás-ünnepének január 22-ét, Kölcsey Ferenc Himnusz című költeményének a születésnapját, mert himnuszunk az összekötő kapocs, bárhol is éljünk a világon.

A szórvány nevében Winkler Gyula európai parlamenti képviselő, a Hunyad megyei RMDSZ elnöke Brüsszelből küldött video-üzenetben köszöntötte az ünneplőket.

A gálaesten magyarországi testvérmegegyéből és erdélyi szórványvidékekről érkezett népi együttesek, népdalcsoportok és előadók léptek fel.

Albert Ernő méltatása

Kriza János Néprajzi Társaság életműdíj

A Kriza János Néprajzi Társaság 2017. január 14-én életműdíjjal tüntette ki Albert Ernő néprajzkutatót, a társaság tagját a székely népköltészet és népelet, valamint a cigány kultúra kutatásában és dokumentálásában elvégzett kiemelkedő munkásságáért.

Albert Ernő 1932. január 14-én született Csíkdánfalván. Iskoláit szülőfalujában és Csíkszeredában végezte. A kolozsvári Bolyai Tudományegyetemen 1954-ben szerzett magyar nyelv és irodalom szakos

tanári oklevelet. Egészen nyugdíjazásáig Sepsiszentgyörgyön, a hajdani Székely Mikó Kollégiumban tanított, melynek igazgatója volt hosszú éveken át.

Pedagógusi munkája mellett tovább folytatta Konsza Samu tevékenységét: tanítványaival együtt több ezer, változatokban gazdag háromszéki népballadát gyűjtöttek össze. Munkájuk (*Háromszéki magyar népballadák*. Kriterion Könyvkiadó. Bukarest, 1973) a szokása szerint Faragó József aka-

démiai kutató előszavával és szerkesztésében látott nyomdafestéket. A gyűjtemény kivételes tudományos értékét az is emeli, hogy ritka klasszikus magyar balladák háromszéki változatait közli, melyeket legtöbbször háromszéki magyar ajkú cigány közösségekben gyűjtöttek össze.

Albert Ernő a legnehezebb években is folyamatosan végezte gyűjtő tevékenységét, terepmunkáját. Még a rendszerváltozás előtt, 1989-ben, a bukaresti Kriterionnál jelent meg *Édesanyám sok szép szava* című gyűjteménye, melyben egy ditrói asszony, Ádám Joákimné Kurkó Julianna énekeit, ritka régi balladait és dalait közölte, tovább folytatva a magyar folklorzitika egyéniségkutató hagyományait. Kiemeljük, hogy a gyűjtemény kiegészített, naprakész jegyzetekkel és filológiai apparátussal ellátott változata nemrég jelent meg a szerző kiadásában Sepsiszentgyörgyön.

Szakmai eredményeit elsősorban a rendszerváltozás után tudta rendre kiadni. 1995-ben jelent meg *Rigó és madár. A föld népe: egy gyimesi csángó család élete, elmondta Albert Mátyás és felesége, Tamás Katalin*, mely elsősorban az elmesélt élettörténet-kutatás módszerét követte.

Albert Ernő és Pozsony Ferenc

A magyar ajkú cigány közösségekben gyűjtött balladait és dalait, valamint a betelepülés-történetükkel, életmódjukkal kapcsolatos eredményeit két forrásértékű kiadványban jelentette meg: *Sok szép cigánylány* (1998), *Szabad madár. Háromszéki cigány népköltészet* (2000), *Sír az út előttem. Háromszéki cigányoktól gyűjtött népköltészet és levéltári okmányok* (2001). Szintén levéltári kutatásaiból született meg 2004-ben *A halál völgye. A határőrség szervezése 1762–1764-ben* című dokumentumkötete is.

Albert Ernő fiatal korától kezdődően nagy figyelmet fordított a szülőföldjén, Csíkszéken élő székely népköltészet szakszerű összegyűjtésére és feldolgozására is. 2004-ben jelentette meg *A halálra táncoltatott leány. Csíki népballadák* című gyűjteményét Sepsiszentgyörgyön. Ez a kiadvány szakmai szempontból szintén nagyon jelentős, hézagpótló gyűjtemény, mivel a folkloristák legtöbbször messze elkerülték ezt a vidéket. Kiemeljük, hogy ez a forráskiadvány Albert Ernő szakmai munkásságának megkoronázása.

A magyar néprajzkutatók és hajdani tanítványai nagyon sokra becsülik Albert Ernő szakmai és pedagógusi tevékenységét. 85. születésnapja alkalmával jó egészséget és hosszú életet kívánunk neki.

(Elhangzott 2017. március 3-án Sepsiszentgyörgyön, a Székely Nemzeti Múzeumban tartott Székely kapuk című tudományos ülészakon)

Dr. POZSONY FERENC (Zabola, Háromszék, Erdély, Románia, 1955) erdélyi magyar néprajzkutató, a Magyar Tudományos Akadémia külső tagja. A hetvenes években a háromszéki népi kerámia és a háromszéki népballadák kutatása kötötte le, jelezve, hogy mind a tárgyi, mind a szellemi néprajz területén nem csak új anyag feltárására, de egy új, modern szemlélet érvényesítésére is törekszik. Ez tükröződik első kötete, a Feketeügy-vidéki népballadákat tartalmazó Álomvíz martján (1984) anyagában és bevezető tanulmányában s a Művelődés Vadrózsa rovatában megjelent részkiadványaiban éppúgy, mint olyan tanulmányaiban, mint a Természetközponitú világ (TETT 1987/2). Művei: Álomvíz martján. Feketeügy vidéki magyar népballadák; gyűjt. bev., jegyz. Pozsony Ferenc; Kriterion, Bukarest, 1984. Szeret vize martján. Moldvai csángómagyar népköltészet; a klézsei Lőrinc Györgyné Hodorog Lucától gyűjt., bev., jegyz. Pozsony Ferenc, dallamok sajtó alá rend. Török Csorja Viola; Asociația Etnografică Kriza János, Kolozsvár, 1994 (Kriza János Társaság könyvtára). Az erdélyi szászok jeles napi szokásai; Pro-Print, Csíkszereda, 1997 (Krónika könyvek), Szól a kakas már. Szász hatás az erdélyi magyar jeles napi szokásokban; Pro-Print, Csíkszereda, 1998 (Krónika könyvek), Csángósors. Moldvai csángók a változó időkben; szerk. Pozsony Ferenc; Teleki László Alapítvány, Bp., 1999 (A magyar-ságkutatás könyvtára), Népzenei tanulmányok. A Torockón 1997. október 25-én szervezett népzenei találkozó előadásai; szerk. Pozsony Ferenc; Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 1999 (Kriza könyvek), „Adok nektek aranyvesszőt...”. Dolgozatok erdélyi és moldvai népszokásokról; Pro-Print, Csíkszereda, 2000, Zabola; szerk. Botlik József; Száz Magyar Falu Könyvesháza Kht., Bp., 2002 (Száz magyar falu könyvesháza), Adaptáció és modernizáció a moldvai csángó falvakban; szerk. Kinda István, Pozsony Ferenc; Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 2005, A moldvai csángó magyarok; Gondolat–Európai Folklor Intézet, Bp., 2005 (Örökség).

Erdélyi népszokások. Egyetemi jegyzet; Kriza János Néprajzi Társaság–BBTE, Kolozsvár, 2006 (Néprajzi egyetemi jegyzetek). A moldvai csángók bibliográfiája; szerk. Ilyés Sándor, Pozsony Ferenc, Tánczos Vilmos; Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 2006. Lokalizások, határok, találkozások. Tanulmányok erdélyi cigány közösségekről; szerk. Ilyés Sándor, Pozsony Ferenc; Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 2007. Orbaiszék változó társadalmi és kultúrálja; szerk. Kinda István, Pozsony Ferenc; Kovászna Megyei Művelődési Központ, Sepsiszentgyörgy, 2007 (A zabolai Csángó Néprajzi Múzeum kiadványai). Lokális és transznacionális csángó életvilágok; szerk. Ilyés Sándor, Peti Lehel, Pozsony Ferenc; Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 2008. Népi mesterségek Háromszéken. A BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Tanszékén tanuló, Pozsony Ferenc által irányított egyetemisták és doktorandusok terepkutatásaiból, dolgozataiból; szerk. és bev. Pozsony Ferenc; Kovászna Megyei Művelődési Központ–Regös Ifjúsági és Közművelődési Egyesület, Sepsiszentgyörgy, 2008. Erdély népei. Szászok, örmények, székely szombatosok, cigányok. Egyetemi jegyzet; Kriza János Néprajzi Társaság–BBTE, Kolozsvár, 2009 (Néprajzi egyetemi jegyzetek). A fiatalok vasárnapja Európában; szerk. Keszeg Vilmos, Pozsony Ferenc, Tötszegi Tekla; BBTE Magyar Néprajz és Antropológiai Tanszék–Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 2009 (Kriza könyvek). Moldvai csángók, 1990–2010; szerk. Ilyés Sándor, Peti Lehel, Pozsony Ferenc; Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 2010. Oktatás, kutatás, intézmények Kolozsvárt; szerk. Czégényi Dóra, Keszeg Vilmos, Pozsony Ferenc; Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 2010. Pozsony Ferenc–Kinda István: A Csángó Néprajzi Múzeum kandallócsempe gyűjteménye; Csángó Néprajzi Múzeum–Kriza János Néprajzi Társaság, Zabola–Kolozsvár, 2011. Páva. Tanulmányok egy orbaiszéki faluról; szerk. Jakab Albert Zsolt, Pozsony Ferenc; Kriza János Néprajzi Társaság–Csángó Néprajzi Múzeum, Kolozsvár–Zabola, 2011 (A zabolai Csángó Néprajzi Múzeum kiadványai). Zabola. Egy polgárosult orbaiszéki falu kulturális öröksége; Háromszék Vármegye, Sepsiszentgyörgy, 2012 (Székelyföld települései). Háromszéki ünnepek. Dolgozatok háromszéki népszokásokról; Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 2015. Hantz Péter–Pozsony Ferenc–Füredner Balázs: Kürtőskalács. A világ minden táján ismert székely-magyar sütemény; Háromszék Vármegye, Sepsiszentgyörgy, 2015

Újra megjelent a Méltóságkereső

Beke Pál Méltóságkereső címmel 2001-ben megjelent könyve személyes hangvételű szakmai önéletrajz. Egy olyan könyv, mely nem hiányozhat egyetlen közösségért felelősséget érző szakember polcáról sem, hiszen alapmű a helyi közösségek megértéséhez, a közösségi szerep- és felelősségvállalás megéléséhez.

A szerző jelentős megújítója volt a közösségi művelődésnek, bátor kísérletező és kezdeményező, aki gyakorlati szakemberként is kiválót, a szakemberek számára megvalósíthatót, a közösségek számára pedig megélhető alkotott. Munkássága középpontjában a közösségek, a művelődési otthonok, a fiatalok, a település

önrendelkezése és az önkormányzó társadalom álltak. Szuggesztív előadóként és jeles szakíróként segítette a szakma megújulását, országjáró missziójához számos követőt csatlakoztatva: polgármestereket, képviselőket, kollégákat és helyi polgárokat.

A könyv mondanivalójának jelentősége semmit sem veszített aktualitásából, közel két évtizeddel megjelenése után is olvasmányos formában mesél a kezdetekről, s észrevétlenül lobbantja lángra a közösségek iránti tettvágyat, ennek okán nem nélkülözheti egyetlen közösséggel foglalkozó szakember, ilyen tanulmányokat folytató hallgató, vagy a hallgatók tudását elmélyítő oktató sem.

BEKE PÁL
MÉLTÓSÁGKERESŐ

Kiadó: Nemzeti Művelődési Intézet
Oldalak száma: 416
Borító: puhatáblás, ragasztott
ISBN 978-963-651-528-7
Kiadás éve: 2019
Ár: 3200 Ft + szállítási költség

Beke Pál Méltóságkereső könyve korlátozott számban megrendelhető, illetve megvásárolható a Nemzeti Művelődési Intézettől. A megrendelést a honlapról, az alábbi címen lehet letölteni: <https://nmi.hu/kiadvanyok/egyedi-kiadvanyok/>

MANDULafa, KÉPÍRÓ MŰHELY
FOTÓ: VERRASZTÓNÉ LOSONCZY ANNA

A NEMZETI KULTURÁLIS ALAP
TÁMOGATÁSÁVAL JELENIK MEG